

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
“ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ”

ΘΕΜΑ :
ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΕΝΟΧΗΣ
ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ : ΠΡΕΝΤΖΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (Α.Μ. 7105Μ030)
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ “ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ”

ΘΕΜΑ:

**ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΕΝΟΧΗΣ
ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ :
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΡΙΤΣΕΛΗ
ΜΙΧΑΗΛ ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΕΝΤΖΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΜ : 7105Μ030
ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2008

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
Μέρος Α΄ : ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	11
Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΟ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ.....	11
Ι. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΟ ΑΓΑΘΟ.....	11
ΙΙ. ΣΧΕΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ (περισσότερη ασφάλεια, περισσότερη ελευθερία;).....	14
ΙΙΙ. Η ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	18
ΙV. Η ΝΕΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΣΤΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ.	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	24
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΕΝΟΧΗΣ.....	24
Ι. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ.....	24
ΙΙ. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ ΣΤΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ.....	28
ΙΙΙ. ΜΙΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ ΣΤΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ.....	30
ΙV. Η ΕΞΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ. ΑΠΟ ΤΙΣ Η.Π.Α., ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	33
ΜΕΡΟΣ Β΄ : ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	35
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ.....	35
Ι. Η ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	35
ΙΙ. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΠΟΛΕΙΣ”.....	36
ΙΙΙ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΟΔΙΚΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ (Κ.Ο.Κ.).....	38
ΙV. ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ “ΠΟΛΙΣ” ΤΗΣ ΕΛ.ΑΣ.....	43
V. ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ 2004 ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ.....	46
VI. ΤΟ ΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΜΙΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ.....	48
VII. Η ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ΤΗΣ ΠΟΡΝΕΙΑΣ.....	49
VIII. ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΕΙΣ.....	50
ΙX. ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΑ ΣΤΑ ΓΗΠΕΔΑ.....	55
X. ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ.....	60
XI. Η ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΤΟΞΙΚΟΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ ΧΡΗΣΤΕΣ.....	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	69
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	73

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Η παρούσα προσπάθεια αποτελεί μια πρώτη προσέγγιση και ενασχόληση με την πρακτική εφαρμογή του μοντέλου της μηδενικής ανοχής στον ελλαδικό χώρο ως εργαλείου αντεγκληματικής πολιτικής, διακηρυγμένου τόσο σε πολιτικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο από τις ελληνικές αρχές. Η προβληματική που θα επιχειρηθεί στην μελέτη αυτή ν' αναπτυχθεί γύρω από την εφαρμογή της μηδενικής ανοχής στην Ελλάδα, οφείλει, αρχικά, να σχολιάσει και να διαπιστώσει τις αλλαγές στο πολιτικό-οικονομικό-κοινωνικό περιβάλλον που παγκοσμίως έχει διαμορφωθεί μετά, κυρίως, την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας και στο αίτημα για περισσότερη ασφάλεια εις βάρος ελευθεριών και δικαιωμάτων και πώς οι αλλαγές αυτές επηρέασαν σε σημαντικό βαθμό την κατεύθυνση της αντεγκληματικής πολιτικής σε αυστηρότερες επιλογές και εφαρμογές

σε διεθνές και εγχώριο επίπεδο. Οφείλει και επιδιώκει, επίσης, η εργασία αυτή να αναδείξει την φιλοσοφία του μοντέλου της μηδενικής ανοχής, στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες, τις κατευθυντήριες γραμμές, τους στόχους και επιλογές της αναφορικά με την διαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής, τα υποκείμενα που βάλλονται και στοχοποιούνται από την εφαρμογή της παράλληλα και με τις αλλαγές που παρατηρήθηκαν σε πολιτικό επίπεδο με την επικράτηση νεοφιλελεύθερων μοντέλων διακυβέρνησης και των επιλογών στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας που αυτά τα τελευταία προέκριναν ως τα αποτελεσματικότερα για την αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου.

Απαραίτητο, για την καλύτερη κατανόηση του ζητήματος, κρίνεται από τον γράφοντα, στην παρούσα εργασία να γίνει και μια σύντομη αναφορά στην εμφάνιση της θεωρίας της μηδενικής ανοχής αρχικά στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη, στην ουσία της και την στόχευσή της, σε ορισμένες παρατηρήσεις και συμπεράσματα γύρω από την εφαρμογή αυτού του μοντέλου αντεγκληματικής πολιτικής και των όποιων αποτελεσμάτων επέφερε όπου προκρίθηκε ως η απάντηση στην αντιμετώπιση του εγκλήματος.

Έπειτα, η μελέτη θα προχωρήσει και θα εστιάσει στον Ελλαδικό χώρο, στην πρακτική εφαρμογή του μοντέλου της μηδενικής ανοχής στο πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής, με συγκεκριμένες αναφορές σε γεγονότα τόσο του πρόσφατου παρελθόντος όσο και του παρόντος που υλοποιούν τις διακηρυγμένες, σε επίπεδο πολιτικών και κατασταλτικών αρχών, πολιτικές μηδενικής ανοχής σε κομμάτια του κοινωνικού πληθυσμού που βρίσκονται είτε στο περιθώριο είτε κινούνται στα όρια αυτού (μετανάστες, επαίτες, τοξικομανείς, πολιτικές εξωκοινοβουλευτικές συλλογικότητες κ.α.). Επίσης, θ' αναφερθούμε σε ελληνικά νομοθετήματα που υιοθετούν το μοντέλο της μηδενικής ανοχής ως πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής (π.χ. Κ.Ο.Κ.) και στις αλλαγές της ελληνικής κοινωνίας τα τελευταία δέκα πέντε περίπου χρόνια με τις ανακατατάξεις του πληθυσμού, την εγκληματικότητα, την μετατροπή της Ελλάδος σε χώρα υποδοχής μεταναστών, την οικονομική-κοινωνική και πολιτική κατάσταση που επέφερε δυσμενείς, συνήθως, αλλαγές για μεγάλα κομμάτια του πληθυσμού, ιδιαίτερα στα ασθενέστερα.

Ολοκληρώνοντας την απόπειρα εξερεύνησης του μοντέλου αντεγκληματικής πολιτικής της μηδενικής ανοχής στην Ελλάδα, θα γίνει μια προσέγγιση και κριτική στους στόχους, τα αποτελέσματα, την φιλοσοφία και την κατεύθυνση που το μοντέλο αυτό βάζει στο επίκεντρο καθώς και τις κοινωνικές ομάδες που μπαίνουν στο

στόχαστρο της ποινικής-αντεγκληματικής πολιτικής, προσπαθώντας να γίνει κατανοητό ποιες από τις διακηρυγμένες στοχεύσεις της πολιτικής και αστυνομικής ηγεσίας της χώρας αποτελούν μια πραγματικότητα ικανή να ανταπεξέλθει στις σύγχρονες ανάγκες αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου και ποιες έχουν άλλους μη διακηρυγμένους ή κρυφούς στόχους που βάζουν στο επίκεντρο της αντεγκληματικής πολιτικής ομάδες του ευάλωτου κοινωνικού πληθυσμού, εξυπηρετώντας ευκαιριακές και βραχυπρόθεσμες πολιτικές αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια σημειώθηκαν σαρωτικές αλλαγές σε παγκόσμια κλίμακα στις οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού ολόκληρου σχεδόν του πλανήτη, πράγμα που ήταν φυσιολογικό να οδηγήσει σε μεταβολές και στην διαχείριση του ποινικού-κατασταλτικού μηχανισμού απονομής δικαιοσύνης. Η πλήρης επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού και της “ελεύθερης αγοράς”, απέναντι στον κρατικό καπιταλισμό των χωρών του τέως ανατολικού μπλοκ, είχε ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση και τελικά υποχώρηση του κοινωνικού κράτους, όπως αυτό υπήρξε και συγκροτήθηκε μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Η κοινωνικό-οικονομική αυτή αλλαγή είναι ήδη ορατή με την εγκαθίδρυση ενός μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης που στηρίζεται κυρίως στη λογική της δια βίου ανασφάλειας σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής, είτε αυτή λέγεται εργασιακή ανασφάλεια (φόβος ανεργίας, επισφαλής εργασία), είτε ως ανασφάλεια στη δημόσια και ιδιωτική σφαίρα του κάθε πολίτη. Παράλληλα, η

επιλογή της νεοφιλελεύθερης θεωρίας και πρακτικής από το σύνολο σχεδόν των σημερινών κρατών οδηγεί και σε μια σκλήρυνση και αυταρχικοποίηση του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης με αντίστοιχες πρακτικές εφαρμογές και στο πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής. Από την άλλη, το κράτος δικαίου, που κατοχύρωνε μια σειρά βασικών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων σε συνταγματικό επίπεδο, τα τελευταία χρόνια βρίσκεται υπό εξαφάνιση, ανήμπορο να υπερασπιστεί συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα. Το νέο αστυνομικό κράτος ενισχύεται και θωρακίζεται σε σημαντικό βαθμό και έρχεται να διαχειριστεί την νέα κατάσταση με πολύ αυστηρότερους όρους, στοχεύοντας μεγάλα κοινωνικά κομμάτια του πληθυσμού, συνήθως τα φτωχότερα.

Κομβικό σημείο της μετάβασης από το κοινωνικό κράτος στο αυταρχικό κράτος, της μετάβασης *“από την κοινωνική διαχείριση της φτώχειας προς μια ποινική διαχείρισή της μέσω των αστυνομικών μηχανισμών και των σωφρονιστικών θεσμών”*¹ αποτέλεσε και η 11^η Σεπτεμβρίου 2001, με τις αλλαγές και ανακατατάξεις που επέφερε σε παγκόσμιο επίπεδο στον τομέα της ασφάλειας και της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας, χωρίς βέβαια να ξεχνάμε να επισημάνουμε πως το χτύπημα αυτό στην καρδιά της αμερικανικής μητρόπολης, ήταν δε και η κατάλληλη αφορμή για την παγκόσμια κυριαρχία να επιβάλλει τις πολιτικές επιλογές της στο όνομα της ασφάλειας και δημοκρατίας σε όλο το κόσμο².

Στις δυτικού τύπου κοινωνίες, μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, έγινε ξεκάθαρο ότι η ισορροπία ανάμεσα στις προσωπικές ελευθερίες, τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα και την ασφάλεια, μια από τις κυρίαρχες ισορροπίες που πρέπει να κρατηθούν στις αντιπροσωπευτικές-κοινοβουλευτικές αστικές δημοκρατίες, έγειρε καταφανώς υπέρ της ασφάλειας. Σύμφωνα με τον καθηγητή Γ. Πανούση, *“σήμερα η παγκοσμιοποίηση χρησιμοποιεί την ασφάλεια – εσωτερική και εξωτερική – για να υπερβεί την πολιτική υπόσταση του Έθνους – κράτους υπέρ της ηγεμονίας μιας μόνο πλανητικής δύναμης... Η ασταθής ισορροπία μεταξύ ελευθερίας και ασφάλειας συνιστά μια βαθιά σκιά που γίνεται ακόμη πιο σκοτεινή αφού το παγκόσμιο νομικό δίκτυο ασφαλείας δεν αφήνει έξω από τη νέα ρύθμιση καμία σχεδόν*

¹ Loïc Wacquant. Οι φυλακές της μιζέριας, εκδόσεις Πατάκη 2001, σελ. 8, από τον πρόλογο του Νίκου Παναγιωτόπουλου “Η μιζέρια του νεοφιλελευθερισμού”.

² Ο Ν. Παρασκευόπουλος εύστοχα σχολιάζει ότι *“Είναι μάλλον μια στιγμή ορμητικής επιτάχυνσης μεταβολών που αφορούν τις κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις σε πλανητικό επίπεδο και την αντοχή του κράτους δικαίου”*. Βλ. Ν. Παρασκευόπουλος, *Ασφάλεια του Κράτους και Ανασφάλεια Δικαίου*, στο Τρομοκρατία και Δικαιώματα, επιμ. Α. Μανιτάκης και Α. Χ. Τάκης, εκδόσεις Σαββάλα.

από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και ελευθερίες – από την κίνηση μέχρι την έκφραση κι από τα προσωπικά δεδομένα μέχρι τις πολιτικές πεποιθήσεις”³. Φυσικά και πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, ο ρόλος του ποινικού κράτους στο εσωτερικό κάθε κοινωνίας είχε αναβαθμιστεί και ενταθεί. Αναφερόμαστε όχι μόνο στα υπέρογκα χρηματικά ποσά που διατίθενται στις αστυνομικές αρχές, σε εξοπλισμό, τεχνογνωσία, υποδομές αλλά και σε μια ποιοτική μεταβολή του κατασταλτικού μηχανισμού του κράτους. Η καταστολή, η επιτήρηση και η λεγόμενη αντιμετώπιση της εγκληματικότητας έχουν καταστεί αντικείμενο επιστημονικής έρευνας και μελέτης, στο πλαίσιο του γερμανικού προτύπου της “αστυνομικής επιστήμης” (Polizeiwissenschaft) με ανάλογη επάνδρωση του διοικητικού μηχανισμού των αστυνομικών αρχών με επιστήμονες-αστυνομικούς. Βέβαια, αυτή η ποιοτική αναδιάρθρωση του κατασταλτικού μηχανισμού του κράτους δεν θα μπορούσε να είχε αποτέλεσμα χωρίς και την παράλληλη αλλαγή στο νομικό-δικονομικό πλαίσιο του νομοθετικού συστήματος στο εσωτερικό κάθε χώρας⁴.

Όλα τα παραπάνω οδηγούν στην διαπίστωση πως τόσο η εισαγωγή της λεγόμενης “αστυνομικής επιστήμης”, όσο και διεύρυνση της ελευθερίας των κινήσεων των αστυνομικών κατασταλτικών αρχών και ο κεντρικός τους ρόλος στο εσωτερικό κάθε κοινωνίας, φέρνουν στο προσκήνιο μια τάση θέσμισης ενός Κράτους της Αστυνομίας και μιας βαθμιαίας κίνησης από το κράτος δικαίου (Rechtsstaat) προς το αστυνομικό κράτος (Polizeistaat). Διαβάζουμε χαρακτηριστικά στο “Έργασία του Διονύσου” (Α. Νέγκρι και Χάρντ, εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα. Σελ 71): *“Μεταξύ των σημαντικών θεμάτων μιας σειράς πολέμων που εξαπολύθηκαν την τελευταία δεκαετία -όχι μόνο των πολέμων στο εξωτερικό εναντίον του Παναμά ή του Ιράκ, αλλά και των πολέμων στο εξωτερικό εναντίον των ναρκωτικών και των νεανικών συμμοριών- πρέπει να συμπεριλάβουμε τον Χάρτη των Δικαιωμάτων. Οι πόλεμοι στο εξωτερικό οδήγησαν σ' έναν προσωρινό περιορισμό των δικαιωμάτων του τύπου και της συνάθροισης, αλλά οι πόλεμοι στο εσωτερικό καθιέρωσαν μια διαρκή συνθήκη ημι-πολεμικού νόμου. Παραδείγματος χάριν, η τέταρτη τροποποίηση του Συντάγματος, που απαγορεύει στο Κράτος να πραγματοποιεί έρευνες και συλλήψεις “άνευ λόγου”, περιορίστηκε δραματικά, ενώ διευρύνθηκαν οι εξουσίες της αστυνομίας. Τα ναρκωτικά και η υποψία για συμμετοχή σε συμμορία είναι τώρα κοινώς αποδεκτά*

³ Γ. Πανούσης, Ανασφάλεια - Το “σκιάχτρο” της παγκοσμιοποίησης, ΠοινΔικ 10/2004, σελ. 1157.

⁴ 11^η Σεπτέμβρη και εσωτερικός εχθρός, περιοδικό Ανάρες, Θεσσαλονίκη, 2002, τεύχος 5^ο, σελ. 7.

σαν επαρκή κριτήρια για να ερευνηθούν, να συλληφθούν και να προσαχθούν οι πολίτες. Ο ύποπτος ορίζεται σχεδόν αποκλειστικά στη βάση φυλετικών και πολιτιστικών κριτηρίων. Ένας εντυπωσιακός αριθμός μελών φυλετικών μειοψηφιών και πιο συγκεκριμένα μαύρων και Λατίνων, όχι μόνο σταματήθηκε και ενοχλήθηκε άνευ λόγου από την αστυνομία, αλλά και συνελήφθη, κλείστηκε στη φυλακή και καταδικάστηκε για διάφορα αδικήματα. Η επίθεση στην τέταρτη τροποποίηση συμπίπτει σε κάποιο βαθμό με μια νέα θεσμοθέτηση του ρατσισμού στην Αμερική. Γενικά, η πρόσφατη υποβάθμιση του Χάρτη των Δικαιωμάτων ενόησε το παραδοσιακό ομοσπονδιακό σχέδιο ενίσχυσης της κρατικής εξουσίας μπροστά στον κίνδυνο μιας κοινωνικής αταξίας. Ένας αυξανόμενος μιλιταρισμός, τόσο στο εθνικό έδαφος όσο και στο εξωτερικό, μια αυξανόμενη προσφυγή σε μια πολιτική κοινωνικής επαγρύπνησης, φόβου και ρατσισμού, δείχνουν την επικινδυνότητα ορισμένων φασιστικών στοιχείων του Κράτους και την τάση προς θέσμιση ενός Κράτους της αστυνομίας. η κίνηση από το *Rechtsstaat* προς το *Polizeistaat* υλοποιούνταν πάντοτε μέσω του φόβου, του μίσους και του ρατσισμού”⁵. Το ίδιο φαινόμενο παρακολουθούμε να συμβαίνει τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα, με την αυξανόμενη αστυνομική βία και ανέλεγκτη δράση στα πλαίσια μιας ανεπίσημα υιοθετούμενης αντεγκληματικής πολιτικής μηδενικής ανοχής απέναντι σε συγκεκριμένες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (μετανάστες, τοξικομανείς, ανήλικοι, περιθωριακές κοινωνικά και πολιτικά ομάδες κ.λ.π.) με παράλληλες νομοθετικές επεμβάσεις κυρίως στο ποινικό-δικονομικό σύστημα αξιών. Αυτή ακριβώς τη τάση στο πεδίο εφαρμογής πολιτικών μηδενικής ανοχής στον ελλαδικό χώρο, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε στην παρούσα μελέτη, ως τρόπου αντιμετώπισης και διαχείρισης από την πλευρά της οργανωμένης κρατικής εξουσίας της ολοένα αυξανόμενης κοινωνικής ανασφάλειας.

⁵ Antonio Negri – M. Hardt, Η εργασία του Διονύσου, Αθήνα 2001, εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα, σελ. 71.

Μέρος Α' : ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΟ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ.

I. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΟ ΑΓΑΘΟ

Σήμερα, ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα που αφορά σημαντική μερίδα των πολιτών κάθε δημοκρατικής κοινωνίας, είναι και το ζήτημα της διαχείρισης και αντιμετώπισης της ασφάλειας ως μείζονος προβλήματος των σύγχρονων κοινωνιών. Κάθε κράτος οφείλει να αντιμετωπίζει τα φαινόμενα ανασφάλειας και φόβου των υπηκόων του, ανταποκρινόμενο άμεσα και δυναμικά, με το σύνολο του προληπτικού και κατασταλτικού μηχανισμού που διαθέτει, στο αίτημα για ολοένα και μεγαλύτερη ασφάλεια, εμποδώνοντας με τον τρόπο αυτό στους πολίτες ένα αίσθημα εμπιστοσύνης απέναντι στη διαχείριση ενός σημαντικού προβλήματος. Για την εμπέδωση και ικανοποίηση του αισθήματος ασφάλειας, οι σύγχρονες κοινωνίες πολλές φορές ζητούν και αποδέχονται αυστηρότερα πρότυπα αντεγκληματικής πολιτικής με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου, την ποινικοποίηση συμπεριφορών ατόμων και κοινωνικών ομάδων, δημιουργώντας

με τον τρόπο αυτό καταστάσεις επικίνδυνες για τα ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά δικαιώματα και ελευθερίες του πολίτη, εν τέλει και για τα ίδια τα δημοκρατικά πολιτεύματα που ολισθαίνουν προς αυταρχικές και ολοκληρωτικές εφαρμογές⁶.

Η έννοια της ασφάλειας ως αγαθό εμφανίζεται πρόσφατα και στο δίκαιο και στην ίδια τη κοινωνία. Ιδιαίτερα μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα στις Η.Π.Α., την Ισπανία και άλλες χώρες, η έννοια της ασφάλειας καταλαμβάνει πρωταγωνιστική θέση στην πολιτική και δικαιοκή ατζέντα παγκοσμίως. Για να κατανοήσουμε, ωστόσο, την έννοια της ασφάλειας και του αιτήματος ικανοποίησής της επιτακτικά στο εσωτερικό κάθε κοινωνίας αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, θα πρέπει αρχικά να κατανοήσουμε και να ορίσουμε την δημόσια ασφάλεια ως κοινό αγαθό, ύψιστης σημασίας για τις σημερινές κοινωνίες. Έτσι, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η έννοια της δημόσιας ασφάλειας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εθνική-εσωτερική ασφάλεια κάθε κράτους σε συνδυασμό και με την αντίληψη που διαμορφώνεται στον πολίτη για την αξιοπιστία του συστήματος⁷. Επιπλέον, το κράτος, με τις πολιτικές ασφάλειας, επιχειρεί να ικανοποιήσει το αίτημα των πολιτών για εμπέδωση ενός κλίματος κοινωνικής ειρήνης και τάξης με την προστασία ατομικών και κοινωνικών αγαθών, εκπληρώνοντας μια εκ των υποχρεώσεων του απέναντι στους πολίτες, διασφαλίζοντας την εύρυθμη λειτουργία στο εσωτερικό του κοινωνικού συνόλου. *”Επομένως, η δημόσια ασφάλεια είναι συνυφασμένη με την ικανότητα του κράτους να επιβάλλει, μέσω των θεσμών, των οργάνων και των μηχανισμών του, το σεβασμό στην έννομη τάξη και να εμπεδώνει παράλληλα στον κοινωνικό σχηματισμό ένα αίσθημα εμπιστοσύνης και σιγουριάς για την ασφαλή ενάσκηση των δικαιωμάτων του πολίτη και την απόλαυση των έννομων αγαθών του”*⁸. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η δημόσια ασφάλεια ως έννοια δεν αναφέρεται ρητά στο Σύνταγμα, αλλά μονάχα έμμεσα μέσω ορισμένων συνταγματικών διατάξεων, κυρίως σε σχέση με την έννοια της δημόσιας τάξης που δεν θα πρέπει να συγχέεται⁹. Παρατηρούμε, λοιπόν, πως στο Σύνταγμα δεν υπάρχει ρητή αναφορά στην έννοια της δημόσιας ασφάλειας ως αγαθού που αναγνωρίζεται και προστατεύεται από το ίδιο το Σύνταγμα, αλλά *“διαμορφώνεται αντανakλαστικά μέσα από το σεβασμό των αρχών*

⁶ Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική, Αθήνα 2005, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, β' έκδοση, σελ 53.

⁷ Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, οπ.π. σελ. 63 με παραπομπή στο Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία ελέγχου, Ε. Λαμπροπούλου, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2001, σελ. 27.

⁸ Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, οπ.π., σελ.64.

⁹ Βλ. σχετικά τα άρθρα 11, παρ. 2β, 5 παρ. 2, 2 παρ.1 του Συντ.

που απορρέουν από το πνεύμα και το γράμμα του Συντάγματος και της εφαρμογής του στο πλαίσιο της άσκησης της κρατικής εξουσίας”¹⁰.

Αναφορικά με τον επιθετικό προσδιορισμό της δημόσιας ασφάλειας ως κοινού αγαθού, δηλαδή ενός αγαθού που σχετίζεται με το σύνολο της κοινωνίας και την αφορά ολοκληρωτικά σε κάθε κοινωνική έκφραση, θα πρέπει να δούμε πώς φθάσαμε να θεωρείται η δημόσια ασφάλεια ένα αγαθό που μας αφορά όλους και σχετίζεται άμεσα με την χάραξη μια συνολικής αντεγκληματικής πολιτικής και τη φιλοσοφία που αυτή βάζει. Θα πρέπει, δηλαδή, να εξετάσουμε ποια γεγονότα οδηγούν στην αύξηση του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών και πώς η οργανωμένη πολιτεία διαχειρίζεται το πρόβλημα αυτό.

Σε ένα πρώτο επίπεδο, το αίσθημα της ανασφάλειας καλλιεργείται από τα ΜΜΕ¹¹ μέσω της παντοδυναμίας της εικόνας, αναπαράγοντας σκηνές βίας και αταξίας, εικόνες που εντείνουν το αίσθημα φόβου και πανικού στα μέλη μιας κοινωνίας. Ιδιαίτερα σε περιόδους “κοινωνικής ειρήνης”, οι φωνές που κάνουν λόγο για αδυναμία αντιμετώπισης φαινομένων αύξησης βίας και εγκλήματος, κατευθύνουν με τη δύναμη που κατέχουν, τη κοινωνία σε μια κατάσταση έντονης ανησυχίας, προσπαθώντας να επιβάλλουν τη κοινωνική συνοχή. Παράλληλα, προσπαθούν να δημιουργήσουν καταστάσεις που ευνοούν την εφαρμογή σκληρών πολιτικών ασφάλειας που εκμεταλλεύονται το νοσηρό κλίμα προς όφελός τους, απαντώντας με κατασταλτικά μέτρα στις “κραυγές” αγανακτισμένων πολιτών που νοιώθουν το φόβο και την ανασφάλεια που δημιουργεί η εγκληματικότητα. Κάτω από αυτό το πρίσμα, η οργανωμένη πολιτική εξουσία “νομιμοποιείται” να επιβάλλει μέτρα, που περισσότερο στοχεύουν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και ποινικοποιούν συμπεριφορές και απόψεις, παρά χαράσσουν αποτελεσματικές πολιτικές αντιμετώπισης του εγκλήματος.

Το κράτος εμφανίζεται, λοιπόν, στα μάτια των πολιτών ως η απάντηση στο πρόβλημα της δημόσιας (αν)ασφάλειας, ικανό να διαχειριστεί, και προς όφελος του συστήματος εξουσίας, μια υπαρκτή κρίση με πολλαπλά οφέλη για το ίδιο και τα συμφέροντά του. Από τη μια πλευρά, εμφανίζεται ως εγγυητής της ασφάλειας και

¹⁰ Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, οπ.π., σελ.67.

¹¹ Τα ΜΜΕ ως το αποκλειστικό μέσο πληροφόρησης μεγάλης μερίδας του κοινωνικού πληθυσμού και ιδιαίτερα της αποκαλούμενης κοινής γνώμης, παρεμβαίνουν καθοριστικά στην κατασκευή εικόνων και αναπαραστάσεων που σχετίζονται με το εγκληματικό φαινόμενο, αναπαράγοντας στερεότυπα, συχνά ρατσιστικά, ξενοφοβικά, εξυπηρετώντας ξεκάθαρα πολιτικές σκοπιμότητες και προκαλώντας διατάραξη της κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ των στρωμάτων του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν το φόβο του εγκλήματος.

από την άλλη έχει τη δυνατότητα να επιβάλλει τις κατασταλτικές πολιτικές του απέναντι ιδιαίτερα στα ευάλωτα - ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα, τα οποία μπορεί να καθοδηγεί και να εκμεταλλεύεται για ένα ζήτημα που το ίδιο τελικά δημιούργησε και συχνά αναπαράγει, ελέγχοντας τις όποιες επικίνδυνες κοινωνικές αντιδράσεις. Αποτέλεσμα των όσων προαναφέρθηκαν, είναι και το γεγονός πως η κάθε κοινωνία που βιώνει μια τέτοια κατάσταση, είναι αρκετά εύκολο να χειραγωγείται και να αποδέχεται σειρά σκληρών κατασταλτικών μεθόδων και πολιτικών, διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου, εν τέλει να συντηρητικοποιείται και να γίνεται κλειστή σε κάθε “διαφορετικό” πρότυπο που δεν συνάδει με τις δικές της “καθαρές” αξίες. Όπως σημειώνει και ο Θ. Παπαθεοδώρου *“το σημαντικότερο δε είναι ότι ο φόβος και η ανασφάλεια δρομολογούν, αντισταθμιστικά, σειρά κοινωνικών συμπεριφορών όπως αποδοχή της εντατικοποίησης της καταστολής, φόβο απέναντι στην εξέλιξη των κοινωνικών συνθηκών, ξενοφοβία και πολιτικοποίηση του ελλείμματος της ασφάλειας”*¹² άρα και αποδοχή από τους πολίτες μεθόδων μηδενικής ανοχής για την αντιμετώπιση της ανασφάλειας, του φόβου¹³, της εγκληματικότητας από την κρατική εξουσία.

II. ΣΧΕΣΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ (περισσότερη ασφάλεια, περισσότερη ελευθερία;)

Είδαμε, λοιπόν, πως το αίτημα της ασφάλειας εκ μέρους των κοινωνιών, τίθεται επιτακτικά προς το κράτος και τους μηχανισμούς του, απαιτώντας άμεση ικανοποίηση. Στην κατεύθυνση αυτή, οι κοινωνίες φαίνονται διατεθειμένες να απεμπολήσουν βασικά δικαιώματα και ελευθερίες χάριν της ασφάλειας. Τίθεται, δηλαδή, το ζήτημα της σχέσης μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας. Το διαρκές αίτημα της κοινωνίας για ασφάλεια και προστασία των έννομων αγαθών, κυρίως μέσω της καλλιέργειας του αισθήματος του φόβου και της ανασφάλειας, έχει συνήθως ως αποτέλεσμα την επιλογή αυστηρών και αυταρχικών μέτρων αντιμετώπισης των φαινομένων αυτών, με στόχο την αντιμετώπιση της καθημερινής ορατής

¹² Θ. Παπαθεοδώρου, οπ.π., σελ. 97.

μικροεγκληματικότητας¹⁴, η οποία θίγει άμεσα βασικά κοινωνικά αγαθά του πολίτη, παράλληλα όμως, ενισχύει την αστυνομική φύση του κράτους και οδηγεί στην εντατικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου, στην ποινικοποίηση συμπεριφορών ατόμων και ομάδων, εν τέλει σε υπερβολές στα μέτρα θωράκισης από την πλευρά του κράτους. Όπως τονίζει και ο Ι. Μανωλεδάκης, *“η ποινική καταστολή πέρα από την πραγματική αντιμετώπιση του εγκλήματος έχει και έναν άλλο μη ομολογούμενο επίσημο προορισμό : την ιδεολογική χειραγώγηση και τον αποφασιστικό έλεγχο των μαζών, τη δημιουργία αποδιοπομπαίων τράγων του κοινωνικού χώρου για την περιθωριοποίηση και τελική εξόντωση των στοιχείων που την απειλούν εκ των έσω, του εσωτερικού δηλ. εχθρού και τον εκφοβισμό των δυσαρεστημένων ή των μη φρόνιμων πολιτών. Όλα αυτά στοχεύουν στην εδραίωση της εξουσίας και στη διατήρηση της κυριαρχίας χωρίς αμφισβητήσεις”*¹⁵. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, είναι πλούσιο το παρελθόν της χώρας σε συνταγματικές εκτροπές και διολισθήσεις στο ζήτημα της δημόσιας ασφάλειας κατά τη πρόσφατη ιστορία του νεοελληνικού κράτους¹⁶. Στις μέρες μας, ωστόσο, φαίνεται πως η έννοια της δημόσιας ασφάλειας σε ένα περιβάλλον δημοκρατικής νομιμότητας, έχει αλλάξει σημαντικά¹⁷. Σε κάθε περίπτωση το δίλημμα ασφάλεια ή ελευθερία δεν μπορεί να τίθεται στα πλαίσια μια δημοκρατικά οργανωμένης και ευνομούμενης πολιτείας, η οποία οφείλει να λειτουργεί με άξονες τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες, τις συνταγματικές εγγυήσεις και τις αρχές του κράτους δικαίου¹⁸. Η (δημόσια) ασφάλεια σε ένα σύγχρονο δικαίωμα σύστημα, κατά τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, *“ως έννοια και ως πραγματική κατάσταση, συνάπτεται με την ελευθερία. Ορίζεται δε, ως προς δύο κατευθύνσεις: ως ασφάλεια της πολιτείας και*

¹⁴ Θα ήταν λάθος να θεωρήσουμε πως αποκλειστικά υπεύθυνη για την αύξηση του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών είναι μόνο η έξαρση της μικρομεσαίας εγκληματικότητας (κλοπές, σωματικές βλάβες, διαρρήξεις κ.α.) χωρίς να σταθούμε στην όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και αντιθέσεων, στην έξαρση φαινομένων βίας, ατομικής – κοινωνικής, στην υποβάθμιση της ανθρώπινης διαβίωσης στις σύγχρονες μητροπόλεις, στην γκετοποίηση, τον κοινωνικό αποκλεισμό, την περιθωριοποίηση μεγάλων κομματιών του πληθυσμού, στην φτώχεια και την ανέχεια που καλπάζουν.

¹⁵ Ι. Μανωλεδάκης, Ασφάλεια Κράτους ή Ελευθερία, στο Τρομοκρατία και Δικαιώματα, επιμ. Α. Μανιτάκης και Α. Χ. Τάκης, εκδόσεις Σαββάλα 2004.

¹⁶ Κλασικό παράδειγμα αποτελεί ο Ν. 4229/1929 της κυβέρνησης Βενιζέλου, γνωστός και ως “ιδιώνυμο”, ο Α.Ν. 509/1948 σχετικά με τα πολιτικά φρονήματα, που χρησιμοποιήθηκαν κατά κόρον ενάντια στον εσωτερικό εχθρό.

¹⁷ Παράλληλα άλλαξε και το περιεχόμενο του εσωτερικού εχθρού. Από την κομμουνιστική απειλή περάσαμε στην τρομοκρατία, που περιλαμβάνει έναν μεγάλο αριθμό “επικίνδυνων» κοινωνικών ομάδων: από κινήματα αμφισβήτησης και αντίστασης στις πολιτικές των εκάστοτε κυρίαρχων (όπως π.χ. το κίνημα της αντι-παγκοσμιοποίησης), τους μετανάστες χωρίς χαρτιά, το κοινωνικό περιθώριο, εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, έως τρομοκρατικές οργανώσεις.

¹⁸ Χ. Ζαραφωνίτου, Ο φόβος του εγκλήματος, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002, σελ. 19.

ως ασφάλεια του προσώπου. Σε μια δημοκρατική πολιτεία, που στηρίζεται στη λαϊκή κυριαρχία, στην τυπική ισότητα όλων των πολιτών, σε όσο το δυνατό μεγαλύτερη ουσιαστική ισότητα, αναπληρούμενη ως προς το έλλειμμά της από την κοινωνική συναίνεση, η εσωτερική ασφάλεια πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Η εσωτερική ανασφάλεια αρχίζει να προκαλείται όταν η ουσιαστική ισότητα συρρικνώνεται και η κοινωνική ανισότητα διευρύνεται, οπότε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού αποσύρει την κοινωνική και πολιτική συναίνεση, έστω κι αν πρόκειται για μειοψηφία. Ο κίνδυνος τότε είναι να προχωρήσει η πολιτική εξουσία στη θωράκισή της με μέτρα ανελευθερίας σε βάρος των πολιτών ή ακόμα και να κατασκευάσει, για να επικαλεστεί, ανύπαρκτους αντικειμενικά κινδύνους ή να διογκώσει τυχόν υπάρχοντες, ώστε να προκαλέσει υποκειμενική ανασφάλεια στους πολίτες, προκειμένου να αποσπάσει τη συναίνεσή τους για τα ανελεύθερα μέτρα της «θωρακισμένης δημοκρατίας» που καθιερώνει”¹⁹. Τα παραπάνω λεχθέντα αποτυπώνουν με σαφήνεια την σχέση μεταξύ των δύο αγαθών και σκιαγραφούν τις λεπτές και δύσκολες ισορροπίες που οφείλει, ωστόσο, μια σύγχρονη δημοκρατία να κρατήσει, κλείνοντας τα αυτιά της στις σειρήνες της εκτροπής σε εφαρμογές αντεγκληματικής πολιτικής που δεν ταιριάζουν στις αρχές του κράτους δικαίου και της δημοκρατικής νομιμότητας. Γενικότερα θα υποστηρίξαμε ότι, σε συνέχεια των όσων αναφέρθηκαν για τη σχέση ασφάλειας και ελευθερίας στα πλαίσια μια σύγχρονης δημοκρατικά συγκροτημένης έννομης τάξης, “το ποινικόν σύστημα του σύγχρονου κράτους δικαίου, το οποίο πρέπει να είναι μέχρι τοιούτον μόνον σημείον φιλελεύθερον, ώστε να μην δύναται να χαρακτηρισθεί ως ολοκληρωτικόν, έχον ως προορισμόν να προστατεύση τα κατ’ ιδίαν έννομα αγαθά του ατόμου και της οργανωμένης κοινωνίας και να διατηρήσει την καθεστηκυίαν έννομον τάξιν εν τω συνόλω της, να κατοχυρώσει όμως εν ταυτώ και την ανθρώπινην προσωπικότητα και αξιοπρέπεια εναντι της ενδεχόμενης αυθαιρεσίας των εκάστοτε φορέων της πολιτειακής εξουσίας, να θεραπεύσει εξ ίσου το ιδεώδες της ουσιαστικής απονομής της δικαιοσύνης και το ιδεώδες της ασφάλειας του δικαίου πρέπει να στρέφεται περί αμφοτέρους τους ανταγωνιζόμενους εννοιολογικούς πόλους”²⁰.

¹⁹Ι. Μανωλεδάκης, Δημοκρατία – Ελευθερία – Ασφάλεια, Το τρίπτυχο της ιδανικής πολιτείας, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004, σελ. 19.

²⁰Ι. Μανωλεδάκης, Η διαλεκτική έννοια των εννόμων αγαθών, Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 21, με υποσημείωση αναφερόμενη στα λεγόμενα του Χωραφά, για το ίδιο ζήτημα, ότι “η κεντρική αποστολή ενός συγχρονισμένου ποινικού κώδικος είναι να χαλαρώσει τις δεσμεύσεις, τις οποίες επέβαλλαν στον δικαστή οι ποινικοί κώδικες του παρελθόντος αιώνας, και να διαπλάση με αυτό τον τρόπο πρόσφορο όργανο καταπολέμησης του εγκλήματος, χωρίς όμως και να επιστρέψει δια άλλης οδού στα συστήματα του αστυνομικού κράτους”.

Άρα, οι ισορροπίες που θα πρέπει να τηρηθούν είναι ιδιαίτερες λεπτές και το δίπολο ασφάλεια και ελευθερία, υποχρεώνει κάθε δημοκρατικά οργανωμένη κρατική εξουσία που σέβεται το Σύνταγμα, τους νόμους και το σύνολο της κοινωνίας, να πράττει με ιδιαίτερη προσοχή στο πεδίο εφαρμογής της αντεγκληματικής της πολιτικής, με σεβασμό και αποτελεσματικότητα στο αίτημα των πολιτών για ασφάλεια ως αγαθό απαραίτητο για τη διασφάλιση άλλων κοινωνικών αγαθών που πλήττονται, χωρίς όμως να θυσιάζει, στο όνομα της καταπολέμησης του εγκλήματος και του φόβου που αυτό παράγει, ελευθερίες και δικαιώματα των πολιτών, με ενίσχυση των κατασταλτικών μηχανισμών, διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου και της επιτήρησης, με θέσπιση νομοθεσίας “εκτάκτου ανάγκης”, ποινικοποίηση κοινωνικών και πολιτικών συλλογικοτήτων, κινήματων κ.α., εφαρμόζοντας πρότυπα αντεγκληματικής πολιτικής που τελικά πολύ λίγο στοχεύουν στην αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου, ενώ στην πραγματικότητα γίνονται εργαλεία παραγωγής αυταρχισμού, καταστολής, κρατικής αυθαιρεσίας και επιβολής από την εκάστοτε πολιτική εξουσία.

Κάτω από αυτό το πρίσμα, παρατηρούμε ότι η δημόσια ασφάλεια, αποτελεί το σύνολο των μεθόδων και εφαρμογών αντεγκληματικών πολιτικών, που το κράτος με τους μηχανισμούς του θέτει σε κίνηση, ανταποκρινόμενο στους κοινωνικούς εταίρους και στο αίτημά τους για ασφάλεια και κατοχύρωση των έννομων αγαθών τους, στα πλαίσια του κράτους δικαίου και της δημοκρατικής νομιμότητας. Συμπερασματικά, η δημόσια ασφάλεια *“ως αγαθό αλληλένδετο με τις αναπαραστάσεις του σύγχρονου κοινωνικού συμβολαίου, προβάλλεται και διεκδικείται σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο. Προσδιορίζεται ως ένα κατ’ εξοχήν κοινό (δημόσιο κοινωνικό) αγαθό, το οποίο πρέπει να κατοχυρώνεται από την πολιτεία και ταυτόχρονα συμπαράγεται από τη κοινότητα, να συνιστά υποχρέωση για το κράτος και συνάμα δικαίωμα του πολίτη, να ταυτίζεται με την ύπαρξη κράτους δικαίου αλλά και με τις κατακτήσεις της κοινωνίας των πολιτών”*²¹.

²¹ Θ. Παπαθεόδωρου, οπ.π., σελ. 115.

ΙΙΙ. Η ΥΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

Στο προηγούμενο κεφάλαιο εξετάσαμε και ορίσαμε τη δημόσια ασφάλεια ως κοινό αγαθό και προσπαθήσαμε να ερευνήσουμε τη σχέση της ασφάλειας με την ελευθερία, επισημαίνοντας τους κινδύνους που υπάρχουν από την πλευρά του κράτους να διολισθήσει στο όνομα της ασφάλειας προς αυστηρότερες και σκληρότερες πρακτικές αντεγκληματικής πολιτικής,

Σε σχέση, λοιπόν, με τους κινδύνους που εμφανίζονται από μια κρατική οντότητα η οποία επιλέγει συχνά μεθόδους και πρότυπα αντεγκληματικής πολιτικής, ολοένα και πιο αυστηρά, θα πρέπει να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι εφαρμογές αυτές ήλθαν στο προσκήνιο, προχωρώντας την έρευνά μας προς την κατεύθυνση της κατανόησης και ανάλυσης των αλλαγών, πολιτικών και κοινωνικών, που συντελέστηκαν τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη και πώς οι αλλαγές των συνθηκών αυτών επηρέασαν και την αντεγκληματική πολιτική προς μια σκληρότερη στάση και κατεύθυνση.

Την τελευταία εικοσαετία συντελέστηκαν σαρωτικές αλλαγές σε παγκόσμιο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, αλλαγές που επηρέασαν και την Ελλάδα. Η κατάρρευση των καθεστώτων των πρώην ανατολικών χωρών και του συστήματος του λεγόμενου “υπαρκτού σοσιαλισμού” (ή καλύτερα θα λέγαμε κρατικού μονοπωλιακού καπιταλισμού) είχε ως αποτέλεσμα την πλήρη επικράτηση του δυτικού τύπου καπιταλισμού της “ελεύθερης αγοράς”. Παράλληλα το σύνολο των κυβερνητικών πολιτικών δυνάμεων, από τη σοσιαλδημοκρατία έως και την λαϊκή νεοφιλελεύθερη δεξιά, συνέκλιναν σε νεοφιλελεύθερες πολιτικές που δημιουργούσαν νέες, οξύτερες κοινωνικές αντιθέσεις, ανεργία, μεταναστευτικά κύματα (κυρίως από τις χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.), κοινωνική ανασφάλεια και οικονομικές ανισότητες. Ταυτόχρονα το κράτος φαίνεται να μην έχει πλέον τον πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση των κοινωνικών συνθηκών που εξασφάλιζε κατά το πρόσφατο παρελθόν το μοντέλο του κοινωνικού – παρεμβατικού κράτους, το οποίο είχε τη δυνατότητα και την βούληση να παρέχει στα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα ορισμένες βασικές παροχές που του εξασφάλιζαν την διαβίωση σε μεγάλο βαθμό ικανοποιητικά

(παροχές σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, μισθοί και επιδόματα, αξιοπρεπής σύνταξη, δημόσια κοινωνική ασφάλιση, παιδεία, υγεία κ.α.).

Σταδιακά η υποχώρηση του κοινωνικού κράτους πρόνοιας, δημιούργησε νέες κοινωνικές εστίες αντιπαράθεσης. Συγχρόνως παρατηρήθηκε, όπως ήταν και επόμενο, μια αύξηση της εγκληματικότητας και του αισθήματος ανασφάλειας, καθώς η ανεργία, η διευρυνόμενη φτώχεια και εξαθλίωση μεγάλων κομματιών του πληθυσμού (στην Ελλάδα κάτω από τα όρια της φτώχειας βρίσκεται σταθερά ένα ποσοστό που ανέρχεται στο 22% του πληθυσμού με βάση στοιχεία και στατιστικές μελέτες της Ε.Ε. που δημοσιεύονται σε ετήσια βάση) έφερε κοινωνικές ομάδες σε δυσχερή θέση και στα όρια της επιβίωσης, πυροδοτώντας συχνά κοινωνικές συγκρούσεις και αναταραχές.

Από την πλευρά του το κράτος, με την υιοθέτηση σκληρότερων οικονομικών, και κοινωνικών πολιτικών, επέλεξε με διάφορα προσχήματα και δικαιολογίες που στηρίχθηκαν από μεγάλο μέρος και των ΜΜΕ να προκαλέσει ρήγματα στην κοινωνική συνοχή, ανατρέποντας βασικές δημοκρατικές κατακτήσεις (ασφάλιση, υγεία, παιδεία, εργασιακές σχέσεις κ.α.), που επέτρεπαν σε ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού να ζει κατά το παρελθόν με μια σχετική αξιοπρέπεια. Όπως παρατηρεί και η Χ. Ζαραφωνίτου²², υπάρχει μια γενικότερη κατεύθυνση προς τις λεγόμενες πολιτικές ασφάλειας (πολιτικές που βρίσκονται στον αντίποδα του προοδευτικού, κοινωνικού-προληπτικού χαρακτήρα, που έχουν εγκαταλειφθεί εδώ και καιρό) και ότι στη βάση των πολιτικών αυτής της κατεύθυνσης, υπάρχει μια γενικότερη “λογική ασφάλειας”, κατά τρόπο ώστε “τα προβλήματα της εκπαίδευσης, της κατοικίας, της απασχόλησης, της διασκέδασης ή της πολεοδομικής ανάπτυξης να μη λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από την πολιτεία παρά μόνον όταν αποτελούν

²² “Αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία τάση για τη διεύρυνση των προληπτικών πολιτικών μέσα και από συμμετοχικά μοντέλα αντεγκληματικής πολιτικής, στην πράξη διαπιστώνουμε μια ανάπτυξη πολιτικών «ασφαλείας», οι οποίες υποκαθιστούν τη γενική πρόληψη κοινωνικού χαρακτήρα κρίθηκε από ορισμένους ως αναποτελεσματική. Στο πνεύμα αυτό γίνεται πλέον λόγος για μία «ιδεολογία της ανασφάλειας», η οποία αναπαράγει το αμερικανικό παράδειγμα της «μηδενικής ανοχής» και στις ευρωπαϊκές χώρες. μέσα από την επέκταση, των πρακτικών διεύρυνσης του κοινωνικού ελέγχου. κατά τρόπο ώστε ορισμένοι να κάνουν λόγο για «την ποινική μεταχείριση της ανασφάλειας και της κοινωνικής περιθωριοποίησης, οι οποίες αποτελούν, άλλωστε, λογικές συνέπειες των πολιτικών αυτών”. Βλ. Χ. Ζαραφωνίτου, **Ο φόβος του εγκλήματος, ενδοαστακή κατανομή της εγκληματικότητας και κοινωνικές αναπαραστάσεις του φαινομένου στο εσωτερικό της ελληνικής πρωτεύουσας, ΠοινΔικ 2/2001, σελ. 196.**

απειλές και προξενούν φόβους στα ευπορότερα κοινωνικά στρώματα, τα οποία θυματοποιούνται και αισθάνονται ανασφάλεια”²³.

Συνέπεια όλων των παραπάνω, ήταν και μια συντηρητική στροφή και στο θέμα της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας, που το ίδιο το κράτος είχε ουσιαστικά σε μεγάλο βαθμό δημιουργήσει με τις κοινωνικές ανακατατάξεις και ανισότητες που το ίδιο προκάλεσε. Έτσι η υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης, η διάχυτη ανασφάλεια, η απειλή της εμφάνισης της κοινωνίας των 2/3, η αυξανόμενη κοινωνική ανισότητα και η εξάπλωση της εγκληματικότητας, συνδέθηκαν άμεσα με την υποχώρηση του κράτους πρόνοιας και την ταυτόχρονη επιλογή στο πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής, μεθόδων και προτύπων “μηδενικής ανοχής”, που δημιούργησαν ένα καθεστώς αυταρχισμού, θωράκισης του κράτους απέναντι στο νέο “εσωτερικό εχθρό”, αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο για σειρά αδικημάτων του ποινικού κώδικα, διεύρυνση της επιτήρησης του δημόσιου χώρου από τις αστυνομικές αρχές, ενίσχυση της καταστολής, περιστολή δημοκρατικών ελευθεριών και κοινωνικών δικαιωμάτων, χωρίς όμως η αυταρχική αυτή στροφή του κράτους σε σκληρότερες πολιτικές αντιμετώπισης του εγκλήματος, να έχει ορατά και ουσιαστικά αποτελέσματα στην αντιμετώπιση των εγκληματικών κρουσμάτων, όπως θα δούμε και στη συνέχεια της παρούσας μελέτης μας. Όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο Loïc Wacquant αναφερόμενος στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη που ακολουθεί τις εξελίξεις, κάνοντας λόγο για “παραβατικότητα των νέων”, “βία των πόλεων”, “παρεκτροπές”, “ευαίσθητα προάστια”, και άλλες σχετικές έννοιες, *“η διάδοση και η καθιέρωση όλων αυτών των κοινών τόπων υποκρύπτει στην πραγματικότητα ένα συγκεκριμένο διακύβευμα, το οποίο ελάχιστη σχέση έχει με τα προβλήματα στα οποία αυτοί αναφέρονται επιδεικτικά: και εννοούμε τον αναπροσδιορισμό της αποστολής του κράτους, το οποίο βλέπουμε παντού να αποσύρεται από την οικονομική αρένα και να προτάσσει, από τη μια μεριά, την ανάγκη μείωσης του κοινωνικού ρόλου του, και, από την άλλη, την ανάγκη διεύρυνσης και σκλήρυνσης της ποινικής του παρέμβασης. Από εδώ και πέρα, το ευρωπαϊκό Κράτος Πρόνοιας θα πρέπει, αφού πρώτα μειώσει τις παροχές του, να τιμωρεί αυστηρά τα απολωλότα ποιμνιά του και να αναβαθμίζει την ασφάλεια, νοούμενη από στενά σωματική-φυσική άποψη και όχι σε επίπεδο γενικότερων βιοτικών κινδύνων (μισθολογικών, κοινωνικών, ιατρικών εκπαιδευτικών κ.ο.κ.) στη σειρά προτεραιότητας της δημόσιας δράσης. Υποχώρηση του οικονομικού*

²³ Χ. Ζαραφονίτου, Ο φόβος του εγκλήματος, οπ. π., σελ. 21.

κράτους, υποβιβασμός του κοινωνικού κράτους, ενίσχυση και δοξολόγηση του ποινικού κράτους... ”²⁴. Διότι στην εσκεμμένη ατροφία του κοινωνικού κράτους αντιστοιχεί η υπερτροφία του ποινικού κράτους: η εξαθλίωση και η παρακμή του ενός έχουν ως άμεσο και αναγκαίο αντιστάθμισμα το μεγαλείο και την προκλητική ανάπτυξη του άλλου ”²⁵.

Γίνεται, λοιπόν, ξεκάθαρο, πώς συνδέεται η σταδιακή υποχώρηση του κράτους πρόνοιας με την αύξηση της (μικρο)εγκληματικότητας, του αισθήματος ανασφάλειας και φόβου, συγχρόνως και με την “απόσυρση” της ψήφου εμπιστοσύνης των πολιτών προς την οργανωμένη πολιτεία και τη δυσπιστία τους απέναντι στην έλλειψη ικανότητας αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων από τη πλευρά του κράτους²⁶. Απ’ την άλλη μεριά, το κράτος, εφοδιασμένο και ενισχυμένο με νέους μηχανισμούς ελέγχου και επιτήρησης των πολιτών, και των πιο ευάλωτων κοινωνικών στρωμάτων, επιχειρεί στο όνομα της εσωτερικής ασφάλειας και πάταξης της διογκούμενης εγκληματικότητας, να θέσει υπό τον πλήρη έλεγχό του, τις κοινωνικές εκείνες δυνάμεις του πληθυσμού που τις θεωρεί ως εν δυνάμει επικίνδυνες για τη διατάραξη του κοινωνικού ιστού. Με το πρόσχημα της ικανοποίησης του αιτήματος για περισσότερη ασφάλεια, θέτει στο στόχαστρό του τους κοινωνικά αποκλεισμένους, τους περιθωριοποιημένους, τους κοινωνικά “ανένταχτους”, τους παρίες, τους “φτωχοδιάβολους” τους μετανάστες, τους κοινωνικά μη αποδεκτούς από τις “πλειοψηφίες”, τους διαφορετικούς, τους άλλους. Αυτή ακριβώς την κατεύθυνση της αντεγκληματικής πολιτικής “μηδενικής ανοχής” θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε, μια πολιτική που εφαρμόζεται με όλο και μεγαλύτερη ένταση και στον ελλαδικό χώρο, βάζοντας στο στόχαστρό της ολόένα και μεγαλύτερα κοινωνικά κομμάτια του πληθυσμού.

IV. Η ΝΕΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΣΤΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ.

²⁴ Loïc Wacquant, οπ. π., σελ. 20-21.

²⁵ Στο ίδιο, οπ. π., σελ. 98.

²⁶ Αυτή η απόσυρση της ψήφου εμπιστοσύνης προς το κράτος, συνοδεύεται και από την αδυναμία στην επίλυση του προβλήματος του ελέγχου του εγκλήματος.

Παρακολουθήσαμε στη προηγούμενη ενότητα κάτω από ποιες συνθήκες, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την υιοθέτηση και εφαρμογή αυστηρότερων πολιτικών στα ζητήματα της ασφάλειας και της αντιμετώπισης του εγκλήματος και πώς οι αλλαγές αυτές συνδυάστηκαν τόσο με την υποχώρηση του κοινωνικού κράτους όσο και με την αύξηση του αισθήματος ανασφάλειας.

Οι αυξανόμενοι δείκτες της εγκληματικότητας που παρατηρήθηκαν το τελευταίο περίπου τέταρτο του αιώνα που πέρασε, αποτελούσαν για την κοινή γνώμη μια ισχυρή απόδειξη για την αποτυχία του οργανωμένου κρατικού μηχανισμού να αντιμετωπίσει με επιτυχία το φαινόμενο αυτό με τα μέτρα που είχε επιλέξει να εφαρμόσει. Οι πολιτικές πρόληψης του εγκληματικού φαινομένου που ακολουθήθηκαν από το κράτος πρόνοιας, είχαν ως βασική αποστολή τον εγκληματία και τη προσωπικότητά του, τη δυνατότητα να επιβληθούν κυρώσεις που στόχευαν σε μια διορθωτική-παρεμβατική μεταχείριση του εγκληματία με απώτερο σκοπό την κοινωνικά ομαλή επανένταξη στους κόλπους της κοινωνίας, διερεύνηση και εξέταση των αιτιών των παρεκκλίσεων αυτών, μελέτη και ανάλυση του εγκλήματος ως φαινομένου κοινωνικού και προσπάθεια δημιουργίας ενός συνολικού πλαισίου αντιμετώπισης του εγκλήματος σε όλα τα στάδια της εμφάνισής του. Αυτή η “θεραπευτική” λειτουργία του κράτους, συμβάδιζε με τη γενικότερη πολιτική παροχών του κράτους πρόνοιας σε βασικές κοινωνικές ανάγκες των πιο ασθενών κοινωνικών κομματιών του πληθυσμού²⁷ (άνεργοι, ανειδίκευτοι εργάτες, πολύτεκνες μητέρες, μετανάστες κ.α.).

Τα τελευταία χρόνια όμως παρατηρήθηκε μια ποιοτική μεταβολή στον τομέα της αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου και συνολικά στην εφαρμογή

²⁷ Όπως υποστηρίζει η Ε. Λαμπροπούλου: “Παλαιότερα, η ενσωμάτωση των χαμηλών στρωμάτων και του κοινωνικού περιθωρίου γινόταν με τα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής. Τώρα ούτε η κοινωνική ούτε πολύ περισσότερο η αντεγκληματική πολιτική δίνει έμφαση στην κοινωνική ενσωμάτωση του περιθωρίου, παρά τα προγράμματα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού που είναι διαδεδομένα και από τα οποία ωφελούνται οικονομικά κυρίως, εκείνοι που τα λειτουργούν. ενώ οι ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες που συμμετέχουν τα εκλαμβάνουν ως επίδομα ανεργίας ή προσωρινής κοινωνικής βοήθειας. Το κοινωνικό περιθώριο έτσι όπως (ανα)παράγεται και συντηρείται, επιτελεί τις παραδοσιακές λειτουργίες της βιομηχανικής εφεδρείας. Η περιθωριοποίηση, συμβάλλει, όπως και στο παρελθόν, στη διατήρηση των μισθών σε χαμηλά επίπεδα με την απειλή της ανεργίας και ο φόβος του εγκλήματος στην αναπαραγωγή του, αυξάνοντας τα κέρδη των μετόχων στην εμπορευματοποίηση της ασφάλειας. Οι αλυσίδες στα πόδια των κρατουμένων; τα boot camps, οι στρατιωτικά οργανωμένες φυλακές για νεαρούς παραβάτες, τα πλοία κρατουμένων αναβιώνουν. Και χρησιμοποιούνται μαζί με το ηλεκτρονικό βραχιόλι και την κοινωφελή εργασία, ενώ για την πολύπαθη κοινωνική επανένταξη του παραβάτη ούτε λόγος”. Βλ. σχετικά Κοινωνίες σε κίνδυνο και αίσθημα ανασφάλειας, ΠοινΔικ 5/2002, σελ. 558.

αντεγκληματικών μοντέλων²⁸. Η κρίση του μοντέλου του κράτους πρόνοιας που στόχευε συνολικά στην ομαλή επανένταξη του εγκληματία με παράλληλη ενίσχυσή του με σειρά κοινωνικών παροχών που λειτουργούσαν προς την κατεύθυνση αυτή δεν φάνηκε να έχει αποτελέσματα. Οι κύριοι λόγοι που οδήγησαν στην αποτυχία του μοντέλου αυτού οφείλονταν κυρίως στη μεγάλη μείωση των οικονομικών πόρων προς το τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής από το κράτος πρόνοιας σε συνδυασμό με την άνοδο και επικράτηση νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων και πρακτικών που αντιλαμβάνονταν με τελείως διαφορετικό τρόπο το εγκληματικό φαινόμενο, τον εγκληματία, την επανένταξη του στο κοινωνικό σύνολο, υποστηρίζοντας την αυστηροποίηση των ποινών, στην κατεύθυνση της αυταρχικότητας των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου, στην ποινικοποίηση ολόκληρων ομάδων του πληθυσμού²⁹.

Η διαχείριση, λοιπόν, του προβλήματος της εγκληματικότητας και ακολούθως του αισθήματος ανασφάλειας αποδείχθηκε ζήτημα δυσεπίλυτο για την οργανωμένη κρατική εξουσία. Το θέμα που τίθεται συνολικότερα είναι τελικά ποιοι είναι οι προσφορότεροι και αποτελεσματικότεροι τρόποι αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου και των παραγόντων γένεσης του, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις αρχές και αξίες του σύγχρονου κράτους δικαίου και του δημοκρατικού πολιτεύματος.

²⁸ Φαίνεται πως σήμερα οι σύγχρονες τάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής δίνουν μεγαλύτερη σημασία στη δημόσια ασφάλεια με σκοπό τη διαχείριση “επικίνδυνων” ομάδων και λιγότερο στην αντιμετώπιση του ίδιου του φαινομένου του εγκλήματος.

²⁹ Μαργαρίτα Γασπαρινάτου, Αντεγκληματική πολιτική στη κοινωνία της διακινδύνευσης, Διπλωματική εργασία, Σχολή Ν.Ο.Π.Ε.-Τμήμα Νομικής, Π.Μ.Σ. Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Αθήνα 2005, σελ. 39-42.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ

Ι. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ

Στην παρούσα μελέτη μας θ' ασχοληθούμε κυρίως με το μοντέλο αντεγκληματικής πολιτικής που είναι γνωστό με τον όρο "μηδενική ανοχή", ένα πρότυπο αυταρχικό και αυστηρό, που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. και εν συνεχεία τα τελευταία 20 περίπου χρόνια υιοθετήθηκε είτε ανεπίσημα είτε και επίσημα ως εργαλείο αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου και σε πολλές χώρες της Ευρώπης.

Πριν εισέλθουμε και στο κύριο αντικείμενο της εργασίας αυτής, που είναι ουσιαστικά η εφαρμογή του μοντέλου της μηδενικής ανοχής στον ελλαδικό χώρο, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια σύντομη αναφορά στο ιστορικό υπόβαθρο της μηδενικής ανοχής ως κεντρικής πολιτικής αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου, το περιεχόμενό της, τη φιλοσοφία της, τους διακηρυγμένους στόχους της, τα αποτελέσματά της.

Κάνοντας μια πρώτη επισήμανση που θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε το ζήτημα της ασφάλειας σήμερα, παρατηρούμε πως το κράτος έρχεται αντιμέτωπο με το αίτημα των πολιτών για ολοένα και μεγαλύτερη ασφάλεια απέναντι στον τεχνηέντως δημιουργούμενο από πολλές πλευρές αίσθημα φόβου και διόγκωσης του κλίματος ανασφάλειας³⁰. Αυτό ακριβώς το αίτημα είναι και ο

³⁰ Ο φόβος καλλιεργείται δηλώνει στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία (5.11.1995), ο εγκληματολόγος Βασίλης Καρύδης και προσθέτει ότι : "Την τελευταία πενταετία, η καταγραμμένη εγκληματικότητα στην Ελλάδα είναι περίπου σταθερή. Επίσης, η σοβαρή εγκληματικότητα παραμένει χαμηλή συγκριτικά με τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ανασφάλεια όμως των πολιτών ως προς την πιθανότητα θυματοποίησής τους φαίνεται ότι εντείνεται. Το φαινόμενο είναι σοβαρό γιατί συνδέεται με την ποιότητα της καθημερινής ζωής. Εάν κάποιος πεισθεί ότι κινδυνεύει σοβαρά η ζωή και η περιουσία του, είναι πιθανόν όχι μόνο να μεταβάλει συνήθειες και τρόπο ζωής, αλλά και να φθάσει μέχρι τη διάπραξη εγκλήματος θεωρώντας ότι αμύνεται. Η πεποίθηση περί "ραγδαίας αύξησης της εγκληματικότητας" και ο παρεπόμενος φόβος θυματοποίησης συνήθως δεν σχετίζεται με προσωπικές εμπειρίες των πολιτών ούτε θεμελιώνεται στα στατιστικά και ερευνητικά δεδομένα. Έχει μάλιστα γίνει λόγος για την "παραδοξότητα" του φαινομένου, εφόσον αυτοί που εκφράζουν εντονότερα αισθήματα φόβου και καχυποψίας ανήκουν σε πληθυσμιακές ομάδες που στατιστικά κινδυνεύουν λιγότερο. Όσο λιγότερο βιώνει κάποιος την πραγματικότητα της πόλης βασιζοντας την πληροφόρησή του στα ΜΜΕ, τόσο καταλαμβάνεται από ανησυχία για το ενδεχόμενο θυματοποίησής του. Ο φόβος του εγκλήματος δεν είναι όμως τυχαίο φαινόμενο. Η καλλιέργεια της

νομιμοποιητικός σύνδεσμος κράτους-κοινωνίας για την επιβολή αυστηρότερων μεθόδων και πρακτικών αντιμετώπισης του εγκλήματος. Η οργανωμένη πολιτεία έχει το κοινωνικό πεδίο έτοιμο και ιδεολογικά για την επιλογή μέτρων που περιορίζουν αισθητά δικαιώματα και ελευθερίες στο όνομα της ασφάλειας, εντείνει τον κοινωνικό έλεγχο, κάνει αισθητή τη παρουσία της στο δημόσιο χώρο καθημερινά, καθιστά την ίδια τη κοινωνία συνδιαχειριστή του προβλήματος, επαναπροσδιορίζει συμπεριφορές και πρακτικές τις οποίες εντάσσει στο πλαίσιο της διευρυνόμενης ποινικοποίησης³¹.

Στο ασφυκτικό αυτό πλαίσιο, το κράτος έχει την ευχέρεια και το ιδεολογικό και τεχνολογικό οπλοστάσιο για την εφαρμογή πολιτικών μηδενικής ανοχής, πολιτικών που στοχεύουν ξεκάθαρα στον έλεγχο όσο το δυνατόν μεγαλύτερων κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού³² υπό το πρόσχημα της αντιμετώπισης του αισθήματος ανασφάλειας και της όποιας αυξανόμενης εγκληματικότητας. Παράλληλα, ο κατασταλτικός μηχανισμός του κράτους (Αστυνομία, δικαστική εξουσία), κατέχει κεντρικό ρόλο στη κοινωνική ζωή, με επικίνδυνα συγκεντρωτικές εξουσίες, που του δίνουν την ευχέρεια να πράττει πολλές φορές ανεξέλεγκτα και αυθαίρετα στο όνομα της ασφάλειας εις βάρος της ελευθερίας των πολιτών. Όπως επισημαίνει και ο Θ. Παπαθεοδώρου : *“Βασικός στόχος του αυταρχικού προτύπου είναι η διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου, η μείωση της εγκληματικότητας και η παράλληλη συνειδητοποίηση (εσωτερίκευση) από την πλευρά του πολίτη της αναγκαιότητας για τον αυστηρό σεβασμό της έννομης τάξης”*³³.

Η μηδενική ανοχή, λοιπόν, ως πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής, γεννήθηκε και διαμορφώθηκε θεωρητικά αλλά και πρακτικά στις Η.Π.Α. και συγκεκριμένα στη Νέα Υόρκη, κατά τη δεκαετία κυρίως του 80' και συνεχίστηκε να εφαρμόζεται και την επόμενη δεκαετία, του 90', κυρίως στη πόλη της Νέας Υόρκης. Η θεωρία της μηδενικής ανοχής είναι ουσιαστικά δημιούργημα των Ph. Zimbardo³⁴,

φοβίας στον πληθυσμό συχνά υποκρύπτει συμφέροντα, οικονομικά και πολιτικά. Από τη θεαματικότητα των τηλεοπτικών σταθμών μέχρι την εξάπλωση της ιδιωτικής αστυνόμευσης. Από την εξασφάλιση ψήφων μέχρι την πειθαρχοποίηση της κοινωνίας και τη "δαιμονοποίηση" ομάδων του πληθυσμού, όπως οι μετανάστες και οι αναρχικοί”.

³¹ Θ. Παπαθεοδώρου, στο ίδιο, οπ. π., σελ. 262.

³² Αυτό ακριβώς είναι και ένα από τα βασικά γνωρίσματα του συστήματος ασφάλειας, δηλαδή ότι επικεντρώνει τη λειτουργία του στον έλεγχο των πλειοψηφιών με ποινικούς κανόνες που προβλέπουν βαριές κυρώσεις για ασήμαντες καθημερινές παραβάσεις, εμπλέκοντάς τες στο πεδίο ελέγχου του ποινικο-κατασταλτικού μηχανισμού.

³³ Στο ίδιο, οπ. π., σελ. 263

³⁴ Ο Ph. Zimbardo, ήταν καθηγητής ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ και ο πρώτος που συνέλαβε τη θεωρία της μηδενικής ανοχής με το γνωστό πείραμα του εγκαταλελειμμένου αυτοκινήτου σε μια υποβαθμισμένη συνοικία της Νέας Υόρκης και ενός άλλου

J. Wilson και G. Kelling, την οποία και θεμελίωσαν στο πείραμα των σπασμένων παραθύρων (broken windows). Τη θεωρία αυτή³⁵ διατύπωσαν το 1982 με άρθρο τους στο περιοδικό Atlantic Monthly οι Wilson³⁶ και Kelling, υποστηρίζοντας ότι οι έστω και ήσσονος σημασίας εγκληματικές πράξεις, αν δεν καταπολεμηθούν εν τη γενέσει τους και αφεθούν να συνεχίσουν το έργο τους, είναι βέβαιο ότι θα καταλήξουν σε μεγαλύτερης ποινικής αξίας πράξεις³⁷, και για το λόγο αυτό θα πρέπει να καταπολεμηθούν άμεσα και δυναμικά πριν λάβουν μεγαλύτερες διαστάσεις³⁸. Για το λόγο αυτό, *“το ουσιαστικό πρόβλημα της αστυνομίας είναι να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα πρώτα σημάδια της εν λόγω αταξίας, στο βαθμό που από τις απλές*

σε μια καλή συνοικία αντίστοιχα. Το πρώτο αυτοκίνητο, που δεν έφερε πινακίδες και είχε το καπό του ανοιχτό, παραβιάστηκε σχεδόν αμέσως και στο τέλος έμεινε ως χώρος παιχνιδιού καθώς είχαν αφαιρεθεί όλα τα εξαρτήματά του. Την ίδια στιγμή, στην καλή συνοικία, το άλλο αυτοκίνητο που είχε τοποθετηθεί, παρέμενε ανέπαφο για μέρες. Τότε ο Zimbardo, προκάλεσε ορισμένες φθορές στο αυτοκίνητο, με συνέπεια το αυτοκίνητο αυτό να έχει την ίδια τύχη με το αντίστοιχο που τοποθετήθηκε στην υποβαθμισμένη συνοικία. Το συμπέρασμα του Zimbardo από την κατάληξη του πειράματος αυτού ήταν ότι η παραβατικότητα συνδέεται άμεσα με την εικόνα της εγκατάλειψης, ότι η τελευταία ευνοεί το έγκλημα, ότι η ιδιοκτησία ως έννομο αγαθό δεν τυγχάνει σεβασμού άρα και προστασίας, με αποτέλεσμα την απαξίωση βασικών έννομων αγαθών και την δημιουργία εστιών παραβατικότητας. **Βλ. και Θ. Παπαθεοδώρου, Δημόσια Ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική, σελ. 265 επ.**

³⁵ Ουσιαστικά αποτελεί συνέχεια της θεωρίας του Zimbardo. Στις αστικές περιοχές, όπου υπάρχουν κτίρια με σπασμένα τζάμια, δημιουργείται η εικόνα της εγκατάλειψης, της αδιαφορίας των πολιτών, της έλλειψης αστυνόμευσης και ασφάλειας, άρα και της γενικότερης αδιαφορίας και παρακμής με αποτέλεσμα αυτές οι περιοχές να αποτελούν εστίες εγκληματικών πράξεων, παραβατικών συμπεριφορών και αδυναμίας από την πλευρά της πολιτείας να ελέγξει την δημιουργηθείσα κατάσταση. Άρα, αν δεν αντικατασταθούν τα σπασμένα τζάμια, ολόκληρη η συνοικία πρόκειται να παραδοθεί στο έγκλημα και την αταξία, τη βία και την ανομία. Γι' αυτό χρειάζεται η άμεση αντικατάσταση των σπασμένων τζαμιών, ώστε να αντιμετωπιστεί το αίσθημα ανασφάλειας των κατοίκων, η υποβάθμιση και η εγκατάλειψη των συνοικιών αυτών, οι παραβατικές συμπεριφορές, το έγκλημα. **Βλ. για περισσότερα και στον Θ. Παπαθεοδώρου, Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική πολιτική, σελ. 266 επ.**

³⁶ Στο βιβλίο του, οι φυλακές της μιζέριας, ο Loic Wacquant, χαρακτηρίζει τον James Q. Wilson ως πάπα της συντηρητικής εγκληματολογίας των Η.Π.Α.

³⁷ Οι συντάκτες του “Ιού της Κυριακής” στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία αναφέρουν ότι : Η θεωρία έχει ήδη δεχθεί την τεκμηριωμένη κριτική εκείνων που πιστεύουν ότι όλη η φασαρία γίνεται για να δοθεί στους πολίτες μια ψευδαίσθηση ασφάλειας, ενώ η πραγματική εγκληματικότητα δεν θίγεται με το άσπρισμα των τοίχων και τη σύλληψη κάθε μεθυσμένου που κυκλοφορεί ανυποψίαστος στο δρόμο. Αλλά οι ενστάσεις αυτές δεν πτοούν τους εμπνευστές των "σπασμένων τζαμιών", οι οποίοι δεν αποκρύπτουν ότι το βασικό τους μέλημα δεν είναι η μείωση του αριθμού των εγκλημάτων. Στο δικό τους εκκαθαριστικό σχέδιο, η αστυνομία πρέπει να φροντίζει πρώτα και κύρια για την τήρηση της δημόσιας τάξης και δευτερευόντως να ασχολείται με τον εντοπισμό και τη σύλληψη των εγκληματιών. Στο σημείο αυτό, οι Ουίλσον και Κίλινγκ είναι ρητοί σε σημείο κυνισμού: "Το αίτημα για αποποινικοποίηση της προβληματικής συμπεριφοράς ατόμων που δεν έχουν βλάψει κανέναν είναι, κατά τη γνώμη μας, σοβαρό λάθος. Η σύλληψη ενός μεμονωμένου μέθυσου ή ενός αλήτη που δεν έχει σε βάρος του καμία κατηγορία μοιάζει άδικη. Από μία άποψη μπορεί και να είναι άδικη. Αλλά αν δεν αναλάβουμε δράση εναντίον κάμποσων μεθυσμένων ή εκατό αλητών, τότε κινδυνεύουμε να οδηγήσουμε στην καταστροφή μια ολόκληρη κοινότητα". **Βλ. σχετικά και για περισσότερα, Η πόλη και οι άνθρωποι σκουπίδια, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, 24.01.1999.**

³⁸ Loic Wacquant, οι φυλακές της μιζέριας, σελ. 30.

συμπεριφορές κοινωνικής απειθαρχίας και από τα πλέον ανεπαίσθητα κρούσματα παραβατικότητας μπορούν να γεννηθούν ή να προκληθούν πολύ σοβαρότερες εγκληματικές πράξεις. Έτσι, μόνο η δραστική καταπολέμηση των πρώτων θα επενεργήσει αποτρεπτικά ως προς την εμφάνιση των δεύτερων”³⁹.

Η θεωρία των “σπασμένων τζαμιών”, αρχικά δεν έκανε αισθητή τη παρουσία της στον επιστημονικό και όχι μόνο κόσμο. Κατάφερε όμως να γίνει κατά τη δεκαετία του 90’ ιδιαίτερα γνωστή χάρη στο Manhattan Institute⁴⁰, που την έκανε γνωστή και τη διέδωσε μέσα από μια σειρά ενεργειών του, συνοψίζοντας απλοϊκά τη θεωρία στην άποψη ότι “οι μεγάλες εγκληματικές παθολογίες μπορούν να αναχαιτιστούν μόνο αν καταπολεμηθούν βήμα προς βήμα οι μικρές καθημερινές αταξίες”⁴¹. Επίσης, είναι το Ινστιτούτο Μανχάτταν εκείνο στο οποίο θα στηριχθεί και θα αντλήσει ιδέες ο δεξιός δήμαρχος της Νέας Υόρκης τη δεκαετία του 90’, Ρούντολφ Τζουλιάνι (πρώην εισαγγελέας), που έμεινε γνωστός ως ο δήμαρχος που εφάρμοσε το πρότυπο της μηδενικής ανοχής στη πόλη της Νέας Υόρκης, ως μοντέλο αντεγκληματικής πολιτικής, Επιπλέον, μέσα από την επικράτηση των αντιλήψεων που προωθούσε το συγκεκριμένο ινστιτούτο, η Νέα Υόρκη “έμελε σύντομα να μεταμορφωθεί σε παγκόσμια βιτρίνα του δόγματος της μηδενικής ανοχής, παραχωρώντας στις δυνάμεις διατήρησης της τάξης την εν λευκώ υπογραφή να καταδιώκουν με δριμύτητα τη χαμηλή παραβατικότητα και να εξωθούν τους ζητιάνους και τους άστεγους προς τα υποβαθμισμένα προάστια”⁴², συνοψίζοντας με εξαιρετικά εύστοχο και περιεκτικό τρόπο την ουσία του μοντέλου της μηδενικής ανοχής, ως μοντέλου που στόχευε στην μικροεγκληματικότητα συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων, αφήνοντας τη βαριά εγκληματικότητα και το οργανωμένο έγκλημα ουσιαστικά ανέπαφο, δίνοντας στις αστυνομικές δυνάμεις την απόλυτη εξουσία στο διευρυμένο χώρο δράσης τους, χωρίς να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά την εγκληματικότητα, αλλά ουσιαστικά μεταφέροντάς την μακριά από το κέντρο της πόλης, προς τα υποβαθμισμένα λαϊκά προάστια, όπου δεν θα ήταν ορατή.

³⁹ Θ. Παπαθεοδώρου, στο ίδιο, οπ. π., σελ. 267.

⁴⁰ Το Ινστιτούτο Μανχάτταν, αποτελεί ουσιαστικά το ίδρυμα που προετοίμασε το έδαφος για την εφαρμογή πολιτικών μηδενικής ανοχής στις Η.Π.Α. , αποτέλεσε το ιδεολογικό και πολιτικό εργαλείο για την προπαγάνδη και υιοθέτηση της αναγκαιότητας ενίσχυσης του ποινικού μηχανισμού, στήριξε ιδεολογικά την άνοδο του άκρατου φιλελευθερισμού στις Η.Π.Α. και τους υποστηρικτές της ελεύθερης αγοράς. Είναι ουσιαστικά το *think tank* της αμερικανικής δεξιάς. Για περισσότερα πολύ ενδιαφέροντα σχετικά με το Ινστιτούτο Μανχάτταν και το συνολικό του ρόλο στη πολιτική ζωή των Η.Π.Α.,βλ. **Loic Wacquant, Οι φυλακές της μιζέριας, σελ. 25 επ.**

⁴¹ Loic Wacquant, Οι φυλακές της μιζέριας, σελ. 30.

⁴² Loic Wacquant, οπ.π.

II. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ ΣΤΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

Την υλοποίηση του νέου αυτού δόγματος της αντεγκληματικής πολιτικής μηδενικής ανοχής (zero tolerance), κλήθηκε να την υλοποιήσει στη πόλη της Νέας Υόρκης ο William Bratton, πρώην υπεύθυνος ασφαλείας του μετρό της Νέας Υόρκης, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα αρχηγού της δημοτικής αστυνομίας προκειμένου να εφαρμόσει από θέση ισχύος το δόγμα της μηδενικής ανοχής. Κύριος στόχος της εφαρμογής της νέας αντεγκληματικής πολιτικής είναι η άμβλυνση του αισθήματος φόβου και ανασφάλειας των μεσαίων και εύπορων κυρίως κοινωνικών στρωμάτων από τις συνεχείς παρενοχλήσεις των περιθωριακών και εξαθλιωμένων στρωμάτων στους δημόσιους χώρους (πλατείες, πάρκα, υπόγειους σταθμούς μετρό, λεωφορεία κ.α.). Για την υλοποίηση του στόχου αυτού, χρησιμοποιούνται τα ακόλουθα μέσα όπως αναφέρει και ο L. Wacquant : *“Δεκαπλασιάζεται ο αριθμός και ο εξοπλισμός των αστυνομικών δυνάμεων⁴³, πραγματοποιείται ανάθεση λειτουργικών ευθυνών στους αστυνομικούς διευθυντές των συνοικιών με καταμετρούμενη υποχρέωση αποτελεσματικότητας και τέλος ο μηχανοργανωμένος έλεγχος (με έναν κεντρικό, αναγνωριστικό και χαρτογραφικό, φάκελο πληροφοριών, όπου μπορούν να έχουν ανά πάσα στιγμή πρόσβαση οι μικρό-υπολογιστές του πληρώματος των περιπολικών), ο οποίος επιτρέπει το συνεχή αναπροσανατολισμό και τη σχεδόν ακαριαία επέμβαση των δυνάμεων της τάξης, οδηγώντας τελικά σε μια αδιάλλακτη εφαρμογή του νόμου απέναντι στις ήσσονες κυρίως ενοχλήσεις, όπως είναι η μέθη η διατάραξη της κοινής ησυχίας, η επαιτεία, οι προσβολές κατά των ηθών, οι απλές απειλές και άλλες αντικοινωνικές συμπεριφορές που συνδέονται με τους άστεγους, σύμφωνα με την ορολογία του Kelling”⁴⁴. Από τα παραπάνω γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι η μηδενική*

⁴³ Να σημειωθεί ότι την ίδια ώρα που οι δαπάνες για την αστυνόμευση και τη δημόσια ασφάλεια αυξήθηκαν κατακόρυφα, μειώνονταν οι δαπάνες για κοινωνικές παροχές και απολύονταν 8.000 υπάλληλοι σε διάφορες υπηρεσίες της πόλης (την ίδια ώρα που προσλαμβάνονταν περίπου 12.000 αστυνομικοί).

⁴⁴ Loic Wacquant, οπ.π. σελ. 31-32.

ανοχή ως αυταρχικό πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής, προτάσσει την αστυνομία στο κέντρο της διαχείρισης, οργάνωσης και αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου, επιβάλλει νέους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου για την καταπολέμηση της παραβατικότητας χαμηλής ποινικής απαξίας, θέτοντας στο επίκεντρο της καταστολής της, στοχοποιημένες και κοινωνικά στιγματισμένες κοινωνικές ομάδες και συμπεριφορές, οι οποίες είναι δήθεν υπεύθυνες για την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στις μητροπολιτικές περιοχές, με αποτέλεσμα την σφοδρή καταστολή, την ποινική αυστηρότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, για την άμβλυνση του αισθήματος ανασφάλειας και φόβου των κατοίκων της πόλης.

Ολόκληρη η φιλοσοφία όμως αυτού του μοντέλου, δίνεται χαρακτηριστικά από τον ίδιο τον επικεφαλής της δημοτικής αστυνομίας της Νέας Υόρκης W. Bratton που θεωρούμε πως είναι χαρακτηριστική και δίνει το στίγμα της πολιτικής της μηδενικής ανοχής: Λέει, λοιπόν ο W. Bratton στη διάλεξή του στο Heritage Foundation⁴⁵ το 1996: “Στη Νέα Υόρκη ξέρουμε πού βρίσκεται ο εχθρός”: μιλάμε για τους “squeegee men” (ελεύθερα: τους «ανθρώπους των φαναριών»), όλους αυτούς τους άστεγους που πλευρίζουν τους αυτοκινητιστές στα φανάρια προτείνοντας να τους πλύνουν το παρμπρίζ του αυτοκινήτου τους για λίγα κέρματα (ο καινούριος δήμαρχος Ρούντολφ Τζουλιάνι τους είχε αναγορεύσει σε επονείδιστο σύμβολο της κοινωνικής και ηθικής παρακμής της πόλης και ο λαϊκός Τύπος τους εξομοιώνει απροκάλυπτα με όντα της τελευταίας υποστάθμης: “squeegee pests”, «ζιζάνια των φαναριών»), τα μικρά βαποράκια ναρκωτικών, τις πόρνες, τους ζητιάνους, τους αλήτες και τους δημιουργούς “γκράφιτι”⁴⁶. Ο κίνδυνος και η απειλή, λοιπόν, συγκεκριμενοποιούνται: Είναι τα φτωχά λαϊκά στρώματα και ιδιαίτερα το περιθώριο των μητροπόλεων, οι αποκλεισμένοι, οι περιθωριακοί. Αυτοί βρίσκονται στο στόχαστρο της μηδενικής ανοχής, αυτοί είναι υπεύθυνοι για την υποβάθμιση της καθημερινής διαβίωσης των πολιτών, σε αυτούς θα πέσει όλο το βάρος τις αντεγκληματικής πολιτικής. Όπως εύστοχα παρατηρεί και ο Θ. Παπαθεοδώρου, *“η μηδενική ανοχή έχει προσδιορίσει τις καταστάσεις αναφοράς της : την τοξικομανία, την πορνεία, την επαιτεία, την αλητεία, την κάθε είδους κοινωνική*

⁴⁵ Το ίδρυμα αυτό αποτελεί άλλο ένα ινστιτούτο προπαγάνδας της συντηρητικής ιδεολογίας στις Η.Π.Α., όπως και το Ινστιτούτο Μανχάτταν.

⁴⁶ Loic Wacquant, οπ.π., με σχετική υποσημείωση στον **William Bratton**, “Cutting crime and Restoring order : What America can learn from New York’s Finest”, Heritage Lecture n. 573, Washington, Heritage Foundation, 1996, και του ιδίου, “The New York City Police Department’s Civil Enforcement of Quality of Life Crimes”, Journal of Law and Policy, 12, 1995, σελ. 447-464.

απειθαρχία και παραβατικότητα, ανάγοντας ουσιαστικά την προνομιακή καταστολή συγκεκριμένων συμπεριφορών προερχόμενων από το χώρο του κοινωνικού αποκλεισμού σε μέθοδο αντεγκληματικής πολιτικής και σε μηχανισμό εμπέδωσης της δημόσιας ασφάλειας”⁴⁷.

III. ΜΙΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ ΣΤΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ.

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής της πολιτικής της μηδενικής ανοχής στη πόλη της Νέας Υόρκης δεν φαίνεται να παρουσιάζουν κάποια σημαντική επίδραση στη μείωση της εγκληματικότητας, στο αίσθημα ανασφάλειας και φόβου των πολιτών. Αντίθετα, ενισχύθηκε ο ρόλος της αστυνομίας με φυσικό αποτέλεσμα την διαρκή επιτήρηση, την αυξημένη καταστολή, την διάχυση του κοινωνικού ελέγχου, με την πάταξη της μικρομεσαίας εγκληματικότητας στην οποία και φαίνεται να στοχεύει. Το κύριο ζήτημα, ωστόσο, που τίθεται είναι εάν το συγκεκριμένο μοντέλο αντεγκληματικής πολιτικής, πράγματι, κατάφερε να μειώσει την εγκληματικότητα, εάν, πράγματι, μείωσε το αίσθημα ανασφάλειας και φόβου των πολιτών.

Σύμφωνα με τον Θ. Παπαθεοδώρου, στο εν λόγω ερώτημα η απάντηση φαίνεται να είναι λιγότερο αυτονόητη. “Και τούτο γιατί ήδη από το 1997 (δηλαδή πριν την εφαρμογή των πολιτικών μηδενικής ανοχής) στη Νέα Υόρκη οι δείκτες της εγκληματικότητας παρουσίαζαν πτωτικές τάσεις. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο 1991-1997 οι ανθρωποκτονίες από πρόθεση σημείωσαν μείωση της τάξης του 57%. Επίσης από το 1993 μέχρι το 1997 οι διαρρήξεις μειώθηκαν κατά 47,89%, οι βιασμοί κατά 14,43% οι κλοπές οχημάτων κατά 54,12% και οι ληστείες κατά 23,37%. Τα εν λόγω στοιχεία δεν καταγράφουν κάποια ειδική επίδραση των πολιτικών μηδενικής ανοχής στη μείωση της εγκληματικότητας παρά μόνο επιβεβαιώνουν τη σταθεροποίηση των πτωτικών τάσεων...Σε ένα μόνο τομέα η μείωση της εγκληματικότητας μπορεί να θεωρηθεί ως άμεση συνέπεια της πολιτικής Bratton: σ' αυτό της εγκληματικότητας

⁴⁷ Θ. Παπαθεοδώρου, Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική, σελ. 269.

στο Μετρό⁴⁸. Τα μόνα πεδία που η μηδενική ανοχή είχε κάποια αποτελέσματα, ήταν στο πεδίο της μικροπαραβατικότητας, της καταστολής κοινωνικών ομάδων, της μεγάλης αύξησης του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων. Παράλληλα, αυξήθηκαν θεαματικά οι συλλήψεις⁴⁹, αυξήθηκαν οι μηνύσεις θυμάτων της αστυνομικής βίας και αυθαιρεσίας⁵⁰, η επιτήρηση των υποβαθμισμένων περιοχών διευρύνθηκε, η παρουσία των αστυνομικών δυνάμεων ως δυνάμεων κατοχής⁵¹ σε δημόσιους χώρους, συναθροίσεις, πλατείες, διαδηλώσεις κ.λ.π. Η "Διεθνής Αμνηστία" συνέταξε ειδική έκθεση για την "Αστυνομική βαναυσότητα και την υπερβάλλουσα χρήση βίας στο Αστυνομικό Τμήμα της Νέας Υόρκης", και διερεύνησε 35 δολοφονίες πολιτών από αστυνομικούς. Ούτε ένα από τα θύματά τους δεν υπήρξε λευκός. Το συμπέρασμα της έκθεσης: "Η βαναυσότητα της αστυνομίας δεν περιορίζεται στις μειονότητες, αλλά το μεγαλύτερο μέρος των βιαιοτήτων της έχει, καθώς φαίνεται, ρατσιστικά κίνητρα."⁵²

⁴⁸ Θ. Παπαθεοδώρου, οπ. π., σελ. 274 επ., όπου μειώθηκαν οι κλοπές, ληστείες και φθορές στο χώρο του μετρό από το 1990 μέχρι το 1996 σε ποσοστό 80%.

⁴⁹ "Όσο περισσότερους συλλαμβάνουμε, τόσο λιγότερα εγκλήματα διαπράττονται", υποστηρίζει ο διάδοχος του Μπράτον στην ηγεσία της νεοϋορκέζικης αστυνομίας, Χάουαρντ Σάφιρ.

⁵⁰ Θύματα της αστυνομικής βίας ήταν στη μεγάλη τους πλειοψηφία μαύροι και Λατίνοι. Επιπλέον, μετά την αποχώρηση του Ρ. Τζουλιάνι από το δημαρχιακό θώκο της Νέας Υόρκης, ο δήμος είναι υποχρεωμένος να καταβάλει περίπου 50 εκατ. δολ. σε δεκάδες χιλιάδες πολίτες που έχουν υποβάλει αγωγή αποζημίωσης, επειδή υποχρεώθηκαν από την αστυνομία να υποβληθούν σε στριπτιζ μέσα στα αστυνομικά τμήματα, αν και δεν κατηγορούνταν για τίποτα. Τουλάχιστον 60.000 πολίτες υποβλήθηκαν στην εξευτελιστική «έρευνα» το 1996 και το 1997, στην κορύφωση δηλαδή της αστυνομικής εκστρατείας. Σήμερα εκκρεμούν μηνύσεις για βασανισμό πολιτών εις βάρος 700 αντρών της περίφημης NYPD, της αστυνομίας της Ν. Υόρκης όπως μας πληροφορεί ο **Ιός της Κυριακής, στο Ο μύθος της μηδενικής ανοχής, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 8.12.2002.**

⁵¹ "Η εγκληματικότητα μειώνεται παντού στη Νέα Υόρκη, εκτός από τα αστυνομικά τμήματα", δηλώνει ο μαύρος ηγέτης και ιεροκήρυκας Αλ Σάρπτον. Στα πρώτα τρία χρόνια της θητείας του Τζουλιάνι, τα θύματα των αστυνομικών ξεπέρασαν τα 100. Σχεδόν τρεις νεοϋορκέζοι το μήνα σκοτώθηκαν από αστυνομικό όργανο. Ο αριθμός των καταγγελιών πολιτών για αστυνομική αυθαιρεσία διπλασιάστηκε μεταξύ '92 και '95. Και τον Αύγουστο του '97 ξέσπασε σκάνδαλο, όταν διαπιστώθηκε ότι όλη η αστυνομική δύναμη γνώριζε και κάλυπτε τους συναδέλφους τους που βασάνισαν έναν Αϊτινό μετανάστη, κατά τη διάρκεια της σύλληψης, μέσα στο περιπολικό και στη συνέχεια στο τμήμα. **Βλ. περισσότερα στο Μοντέλο Νέα Υόρκη, Η πόλη και οι άνθρωποι – σκουπίδια, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, 24.01.1999.**

⁵² Όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει ο Loïc Wacquant στο σπουδαίο του βιβλίο **οι φυλακές της μιζέριας:** "Όλα τα παραπάνω δείχνουν ότι μια από τις μείζονες συνέπειες της «μηδενικής ανοχής», έτσι όπως κυρίως ασκείται σε καθημερινή βάση -παρά όπως θεωρητικοποιείται από τους «διανοητές» των δεξαμενών σχέσης και τους μαθητές τους στο πανεπιστημιακό και το πολιτικό πεδίο-, είναι ότι δημιούργησε βαθύ χάσμα κακοπιστίας (και, για τους νεότερους, δυσπιστίας) μεταξύ της **αφροαμερικανικής κοινότητας και των δυνάμεων διατήρησης της τάξης**, κάτι που δεν μπορεί παρά να θυμίζει τις σχέσεις που υπήρχαν μεταξύ τους την περίοδο των φυλετικών διακρίσεων. Πρόσφατη έρευνα αποκαλύπτει ότι η συντριπτική πλειονότητα των μαύρων της Νέας Υόρκης θεωρούν την αστυνομία μια εχθρική και βίαιη δύναμη που τους απειλεί: 72% κρίνουν ότι οι αστυνομικοί κάνουν κατάχρηση δύναμης και 66% εκτιμούν ότι οι πράξεις βίας από μέρος της αστυνομίας σε βάρος έγχρωμων

Η θεωρία των "σπασμένων τζαμιών" καταλήγει στην πρακτική των "σπασμένων πλευρών" επισημαίνεται εύστοχα σε δημοσίευμα εφημερίδας⁵³.

Το πρόβλημα της εγκληματικότητας παρέμεινε στη πόλη της Νέας Υόρκης παρά την αυστηρή εφαρμογή μοντέλων αντεγκληματικής πολιτικής μηδενικής ανοχής⁵⁴. Στην πραγματικότητα αυτό που κάνει η πολιτική της «μηδενικής ανοχής» δεν είναι παρά η δημιουργία μιας καθησυχαστικής εικόνας των πόλεων. «Καθαρίζοντας» το κέντρο των μεγαλουπόλεων από τους χρήστες ναρκωτικών, από τα γκράφιτι, από τους ζητιάνους, από τους μεθυσμένους, από τους σκείτερς, οι αρχές ενισχύουν το αίσθημα ασφάλειας των μεσαίων τάξεων, αλλά δεν λύνουν κανένα πρόβλημα, ούτε αντιμετωπίζουν την εγκληματικότητα. Με τη σκληρή καταστολή, οι «οχλούσες» κοινωνικές ομάδες μετατοπίζονται στα προάστια και τα γκέτο και παραμένουν «αόρατες»⁵⁵.

ατόμων είναι συνήθεις και καθημερινές (έναντι των χαμηλών ποσοστών, 33% και 24% αντίστοιχα, με τα οποία εκπροσωπούνται οι λευκοί). Τα δύο τρίτα θεωρούν ότι η πολιτική Τζουλιάνι επιδείνωσε τις αστυνομικές πράξεις βίας και μόνο το ένα τρίτο ισχυρίζεται ότι αισθάνονται περισσότερο ασφαλείς σήμερα μέσα στην πόλη, αν και κατοικούν πε συνοικίες όπου είναι στατιστικά πασιφανής η μείωση της εγκληματικής βίας. Οι λευκοί Νεοϋορκέζοι, από τη μεριά τους δηλώνουν πράγματα τελείως αντίθετα, με ποσοστά 58% και 87% αντίστοιχα: επαινούν το δήμαρχο για την αδιαλλαξία του απέναντι στην εγκληματικότητα και αισθάνονται ομόψυχα ότι απειλούνται λιγότερο μέσα στην πόλη τους. **Η «μηδενική ανοχή» παρουσιάζει συνεπώς δύο διαμετρικά αντίθετες όψεις, ανάλογα με το αν κάποιος είναι ο στόχος (δηλαδή μαύρος) ή ο επωφελούμενος (δηλαδή λευκός), δηλαδή ανάλογα με την πλευρά όπου βρίσκεται κάποιος σε σχέση με τα σύνορα της κάστας, σύνορα τα οποία η άνοδος του αμερικανικού ποινικού κράτους έχει ως αποτέλεσμα -αν όχι ως λειτουργία- να επανεδραιώνει και να ενισχύει.**

⁵³ *Η πόλη και οι άνθρωποι – σκουπίδια*, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, 24.01.1999.

⁵⁴ Αντίθετα, σε άλλες πόλεις όπως το Σαν Ντιέγκο, που εφαρμόζει ηπιότερες πολιτικές αντιμετώπισης του εγκλήματος (community policing, κοινοτική αστυνόμευση, που βρίσκεται στον αντίποδα της μηδενικής ανοχής) από το 1993 ως το 1996 έχει να επιδείξει μείωση της εγκληματικότητας ακριβώς ίδια με τη μείωση στη Νέα Υόρκη, έναντι όμως αύξησης του αστυνομικού δυναμικού μόνο κατά 6%. Ο αριθμός των συλλήψεων από τις δυνάμεις διατήρησης της τάξης μειώνεται κατά 15 % μέσα σε τρία χρόνια στο Σαν Ντιέγκο, ενώ αυξάνεται κατά 24% στη Νέα Υόρκη, για να αγγίξει τον αστυνομικό αριθμό των 314.292 συλληφθέντων ατόμων το 1996 (συγκεκριμένα, ο αριθμός των εγκαλούμενων για ήσσονες παραβάσεις της νομοθεσίας των ναρκωτικών διπλασιάζεται, για να ξεπεράσει τις 54.000, δηλαδή πάνω από 1.000 άτομα την εβδομάδα). Τέλος, ο όγκος των μηνύσεων κατά της αστυνομίας σημειώνει πτώση κατά 10% στις ακτές του Ειρηνικού, την ίδια στιγμή που διογκώνεται κατά 60% στην πόλη του Τζουλιάνι. **Βλ. σχετικά για περισσότερα Loïc Wacquant, οι φυλακές της μιζέριας.**

⁵⁵ *Ο μύθος της μηδενικής ανοχής*, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, 8.12.2002.

IV. Η ΕΞΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ. ΑΠΟ ΤΙΣ Η.Π.Α., ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.

Πολύ γρήγορα το μοντέλο της “μηδενικής ανοχής”, περνά τα σύνορα της Νέας Υόρκης, εισάγεται και σε άλλες πόλεις⁵⁶ των Η.Π.Α. και διαδίδεται με ταχείς ρυθμούς στην Ευρωπαϊκή Ζώνη, που αποτελεί προνομιακό χώρο υποδοχής των πολιτικών μηδενικής ανοχής στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας, του αισθήματος ανασφάλειας και φόβου των πολιτών. Στόχος και στην Ευρώπη, μέσα από την εφαρμογή του σκληρού αυτού μοντέλου αντεγκληματικής πολιτικής είναι και η μείωση της μικρομεσαίας εγκληματικότητας, η εμπέδωση από τους πολίτες της δημόσιας ασφάλειας με την ταυτόχρονη ανακατάληψη των δημόσιων χώρων και την εκκαθάρισή τους από τις εστίες παραβατικότητας⁵⁷.

Από τους πρώτους που συντάχθηκαν με το μοντέλο της μηδενικής ανοχής στην Ευρώπη ήταν οι Εργατικοί του Τ. Blair στην Αγγλία. Από τους πλέον αυστηρούς νόμους που ψηφιστήκαν από την Κυβέρνηση των “Εργατικών”, ήταν εκείνος του 1998 για “την καταπολέμηση του εγκλήματος και της αταξίας” (Crime and Disorder Act), όπως και ο νόμος για τη μεταχείριση των ανηλίκων παραβατών του 1999 (Children Act) που αποτελούσαν τους κύριους άξονες άσκησης της αντεγκληματικής πολιτικής στην Αγγλία⁵⁸.

Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Θ. Παπαθεοδώρου: “Οι πολιτικές μηδενικές ανοχής στην Αγγλία στράφηκαν αποφασιστικά εναντίον κάθε μορφής αταξίας και κοινωνικής απειθαρχίας, θεωρούμενες ως προεγκληματικές καταστάσεις (*subcriminal*). Στο πλαίσιο αυτό, η επαιτεία, οι τροχαίες παραβάσεις, οι εξυβρίσεις, οι φθορές, οι βανδαλισμοί, οι κλοπές μικροαντικειμένων σε καταστήματα, η παραβατικότητα των ανηλίκων, η εγκατάλειψη των απορριμμάτων σε μη προβλεπόμενους χώρους ανακηρύχθηκαν σε προνομιακά πεδία άσκησης της καταστολής, με στόχο να αναχαιτισθεί η μετεξέλιξή τους σε σοβαρότερες εγκληματικές πράξεις και να

⁵⁶ Ενδεικτικά αναφέρουμε τη Βαλτιμόρη, τη Νέα Ορλεάνη, την Ινδιανάπολη, το Σαν Φρανσίσκο.

⁵⁷ Θ. Παπαθεοδώρου, οπ. π., σελ. 278

⁵⁸ Θ. Παπαθεοδώρου, οπ. π., σελ. 279.

διασφαλιστεί η ποιότητα ζωής των πολιτών”⁵⁹. Με τον τρόπο αυτό, το κράτος εμφανίζεται αποφασισμένο να πατάξει κάθε κοινωνική παραβατικότητα και απειθαρχία, να εγγυηθεί την ασφάλεια του “μέσου πολίτη”, να καταπολεμήσει αυστηρά τις όποιες κοινωνικές αντιδράσεις και αντιστάσεις, ενώ συγχρόνως αποποιείται των ευθυνών για την οικονομική και κοινωνική γένεση του αισθήματος ανασφάλειας και φόβου, επικαλούμενο την ατομική ευθύνη των κατοίκων των «υποβαθμισμένων ζωνών», οι οποίοι και φέρουν την ευθύνη να ασκήσουν οι ίδιοι ένα ευρύ και σκληρό κοινωνικό έλεγχο⁶⁰.

Παρόμοιες πολιτικές ασφάλειας με την Αγγλία, υιοθετήθηκαν και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία⁶¹, το Βέλγιο⁶², η Γερμανία⁶³, η Ιταλία⁶⁴ και άλλες, που βρίσκονται μέσα στο πνεύμα και την ουσία του αυταρχικού προτύπου αντεγκληματικής πολιτικής μηδενικής ανοχής, άλλες σε μικρότερο και άλλες σε μεγαλύτερο βαθμό.

⁵⁹ Στο ίδιο.

⁶⁰ Loïc Wacquant, οπ. π., σελ. 38. Χαρακτηριστική είναι η διακήρυξη, μαζί με εκατό άλλες παρόμοιες, του Henry Mac Leish, του Σκοτσέζου (και νέο-εργατικού) υπουργού Εσωτερικών, η οποία δημοσιεύτηκε με τον τίτλο «Η μηδενική ανοχή θα καθαρίσει τους δρόμους μας»: *“Ζητώ από τους Σκοτσέζους να περπατούν με το κεφάλι ψηλά. Βρισκόμαστε σε πόλεμο και θα πρέπει να δώσουμε τη μια μάχη μετά την άλλη. Οι άνθρωποι πρέπει να ξανακατακτήσουν τη δρόμο. Είμαστε πάρα πολύ ανεκτικοί απέναντι στις δημόσιες υπηρεσίες και τις συμπεριφορές κατωτέρου επιπέδου στους δήμους μας. Ο απερίσκεπτος βανδαλισμός, τα γκράφιτι και τα σκουπίδια παραμορφώνουν τις πόλεις μας. Το μήνυμα είναι ότι από δω και πέρα αυτός ο τρόπος συμπεριφοράς δε θα είναι πια ανεκτός. Οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να έχουν ένα αξιοπρεπές σπιτικό και να ζουν σε μια αξιοπρεπή κοινότητα. Όμως πάρα πολλοί άνθρωποι δεν εκπληρώνουν τις ευθύνες τους».*

⁶¹ Politiques de securite integrees (Ολοκληρωμένες πολιτικές ασφάλειας, 1998)

⁶² Plan Federal de Securite et de Politique Penitentiaire (Ομοσπονδιακό Σχέδιο για την Ασφάλεια και τη Σωφρονιστική πολιτική, 2000)

⁶³ Ενδεικτικό του κλίματος που επικρατεί στη Γερμανία γύρω από το ζήτημα της δημόσιας ασφάλειας και τις ακολουθούμενες πολιτικές στον τομέα αυτό είναι και ένα απόσπασμα από τον προεκλογικό λόγο του ηγέτη του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας (SPD) Γκέρχαρντ Σρέντερ, που εκφωνήθηκε τον Ιούλιο του 1997 και καταγράφηκε στην εφημερίδα Le Monde της 28ης Ιανουαρίου 1999: *“Οι Πολωνοί έχουν αναπτύξει ιδιαίτερη δράση στην οργανωμένη κλοπή αυτοκινήτων, η πορνεία κυριαρχείται από τη ρωσική μαφία, οι εγκληματίες στη διακίνηση ναρκωτικών προέρχονται συνήθως από τη νοτιοανατολική Ευρώπη ή τη μαύρη Αφρική... Δε θα πρέπει να είμαστε πλέον τόσο δειλοί απέναντι στους ξένους εγκληματίες που συλλαμβάνουμε. Για όποιον καταπατά το δικαίωμα φιλοξενίας που έχουμε, υπάρχει μόνο μια λύση: έξω, και γρήγορα”.*

⁶⁴ Μια σειρά μέτρων μηδενικής ανοχής υιοθετούνται και στην γειτονική χώρα με θιασώτες τόσο από το χώρο της Αριστεράς, όσο και της Δεξιάς., άλλοτε ηπιότερα, άλλοτε εξίσου σκληρά με μέτρα άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

ΜΕΡΟΣ Β : ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ

I. Η ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι εξελίξεις στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας και αντιμετώπισης της εγκληματικότητας παγκοσμίως ήταν φυσικό να επηρεάσουν και τη χώρα μας. Οι πολιτικές της μηδενικής ανοχής ως μοντέλου αντιμετώπισης της παραβατικότητας παίρνει και στην Ελλάδα τα χαρακτηριστικά καταπολέμησης του αισθήματος ανασφάλειας και εμπέδωσης από τη πλευρά του Κράτους ενός περιβάλλοντος εμπιστοσύνης για τους πολίτες. Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, η θεωρία των "σπασμένων τζαμιών" και η επιδιόρθωση αυτών, αν και επισήμως δεν υιοθετείται στο σύνολό της, φαίνεται πως ήδη εφαρμόζεται. Η μηδενική ανοχή στη χώρα μας δεν αποτέλεσε μέρος ενός διακηρυγμένου σχεδίου αντιμετώπισης της εγκληματικότητας, παρά μόνο για επιμέρους ζητήματα, χωρίς σχεδιασμό και έρευνα, αποφεύγοντας ακόμα και την λεκτική χρησιμοποίηση του όρου από τις επίσημες αρχές για λόγους αποφυγής του πολιτικού κόστους. Ωστόσο, αν και δεν διακηρύχθηκε ποτέ επίσημα ως στόχος και αντεγκληματική πολιτική της Ελλάδας, εφαρμόσθηκε, με τον πιο σκληρό

τρόπο, πολλές φορές απέναντι σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, ευάλωτες και κοινωνικά ανυπεράσπιστες απέναντι σε τέτοιου είδους πολιτικές.

II. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΠΟΛΕΙΣ”

Χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής, σε επιχειρησιακό επίπεδο, του μοντέλου μηδενικής ανοχής στη χώρα μας αποτέλεσε το πρόγραμμα “Ασφαλείς Πόλεις” που εξήγγειλε το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης το 1999⁶⁵. Ο τότε υπουργός δημόσιας τάξης Μιχ. Χρυσοχοϊδης σε συνέντευξή του δήλωνε χαρακτηριστικά: *“Η εγκληματικότητα για να μη δημιουργήσουμε μύθους είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, ένα φαινόμενο της εποχής μας, που δεν θα εξαλειφθεί σήμερα, όπως δεν εξαλείφθηκε στην πορεία της ανθρωπότητας. Ο στόχος μας είναι να την περιορίσουμε στο ελάχιστο δυνατόν. Η σκέψη η δική μου είναι ότι πρέπει να κάνουμε ένα σχέδιο, ένα master plan, όπως λένε και οι σύγχρονοι γιάπηδες, για την Αστυνομία του 2000. Και αν μου λέγατε να θέσω έναν τίτλο σε όλα αυτά που ετοιμάζουμε, θα έλεγα: Ασφαλείς πόλεις. Δηλαδή, να νιώθει ο πολίτης ασφαλής. Ως το Πάσχα θα έχουμε εκπονήσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο που θα περιλαμβάνει όλη τη χώρα και όχι μόνο το Λεκανοπέδιο. Καταγράφουμε την εγκληματικότητα, το είδος του εγκλήματος κατά περιοχή, έτσι ώστε να γνωρίζουμε τι μέτρα θα πάρουμε ανά περιοχή και αναλόγως θα ανασυντάζουμε τις δυνάμεις μας... αυτή τη στιγμή γίνεται μια καταγραφή της εγκληματικότητας κατά περιοχή.....θα υπάρξουν κριτήρια αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας με βάση συγκεκριμένους στόχους για μείωση σε συγκεκριμένα ποσοστά των εγκληματικών πράξεων⁶⁶. Και ενώ από τα λεγόμενα του εκπροσώπου της πολιτείας σε ζητήματα ασφάλειας, το μοντέλο της μηδενικής ανοχής, δεν αναφερόταν πουθενά – το αντίθετο μάλιστα⁶⁷ -, την ίδια στιγμή, σε επίπεδο Αστυνομικών αρχών⁶⁸, η μηδενική ανοχή προτασσόταν τόσο σε*

⁶⁵ Το Βήμα της Κυριακής, 7.3.1999, σελ. Α56.

⁶⁶ Στο ίδιο.

⁶⁷ Περισσότερο πιστεύουμε ότι οι εξαγγελίες αυτές του αρμόδιου τότε υπουργού, τουλάχιστον σε επίπεδο διακηρύξεων, ταιριάζουν στο κοινοτικό μοντέλο αντιμετώπισης της μικροπαραβατικότητας, σαφώς ηπιότερου από το αντίστοιχο μοντέλο της μηδενικής ανοχής.

⁶⁸ Χαρακτηριστική είναι η συνέντευξη που παραχωρεί ο τότε αρχηγός της ΕΛ.ΑΣ., Ιωάννης Γεωργακόπουλος στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία στις 14.3.1999 με τίτλο “Ανοχή Τέλος”, μία ακριβώς εβδομάδα αργότερα από αντίστοιχη συνέντευξη του πολιτικού του προϊστάμενου σε άλλη εφημερίδα, όπου δηλώνει κατηγορηματικά σε ερώτηση αν η Ελληνική Αστυνομία έχει μπει στους ρυθμούς της μηδενικής ανοχής: *“Εάν εννοείτε ότι η αστυνομία έχει πάρει την απόφαση να μην*

λεκτικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο ως η μόνη απάντηση στο πρόβλημα της εγκληματικότητας (Μαζικοί έλεγχοι αλλοδαπών μεταναστών, επιχειρήσεις σκούπας στο κέντρο της Αθήνας και αλλού εναντίον τοξικοεξαρτημένων, μεταναστών, περιθωριακών ομάδων κ.α.). Όπως πολύ εύστοχα σημειώνεται σε έρευνα που δημοσιεύθηκε στον τύπο⁶⁹ : *"Οι αλληπάλληλες επιχειρήσεις σκούπας εναντίον των φτωχών μεταναστών, το καθάρισμα των πόλεων από τους μικροπωλητές χωρίς άδεια, το κατά καιρούς κυνήγι των "περιθωριακών", όπως και η καθαριότητα των τοίχων από τα συνθήματα ή τις αφίσες, είναι παραλλαγές πάνω στην ίδια ιδέα: Καμιά ανοχή προς τους "δυνάμει εγκληματίες"- Ευταξία, καθαριότητα, φωτισμός και "αισθητική βελτίωση" δεν επιτρέπουν την παρουσία φτωχών τοξικοεξαρτημένων, ζητιάνων, μεταναστών που ψάχνουν για μεροκάματο, παιδιών των φαναριών κ.λπ. Το γεγονός - όπως έχει επανειλημμένα διαπιστωθεί και γραφεί από σοβαρούς μελετητές- ότι η δυστυχία και η παραβατικότητα μετακομίζει λίγο πάρα κάτω, πιθανότατα σε πιο άγρια εκδοχή, δεν απασχολεί τους διάφορους "οραματιστές της εξυγίανσης". Τους αρκεί να μη φαίνεται στις περιοχές τους η δυστυχία, γεγονός που ταυτόχρονα ικανοποιεί την εκλογική τους πελατεία, όπως αυτή εκφράζεται μέσω των ευκαιριακών συνασπισμών οικονομικών συμφερόντων - π.χ κερδοσκόποι γης, έμποροι, επιχειρηματίες του τουρισμού και της διασκέδασης".* Και εδώ λοιπόν, ο στόχος της αντεγκληματικής πολιτικής δεν φαίνεται να δίνει λύσεις στο όποιο πρόβλημα εγκληματικότητας αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία. Απλά με τις κατασταλτικές αυτές μεθόδους, ικανοποιούνται πρόσκαιρα τα αισθήματα ανασφάλειας και φόβου του "μέσου πολίτη". Στο στόχαστρο της κατασταλτικής πολιτικής του κράτους βρίσκονται οι γνωστές "επικίνδυνες ομάδες" : μετανάστες, άστεγοι, τοξικομανείς, περιθωριακές πολιτικές ομάδες, κοινωνικά αποκλεισμένοι και απόβλητοι, την ίδια ακριβώς ώρα που τα εγκλήματα του λεγόμενου "λευκού κολάρου" αυξάνονται και πολλαπλασιάζονται, με το επίσημο κράτος να μην μπορεί να αντιμετωπίσει τη σοβαρή αυτή εγκληματικότητα καθώς έχει εστιάσει σε άλλο πεδίο την προσοχή του.

ανέχεται τη διάπραξη παραβάσεων, η απάντηση είναι θετική. Διότι η ανοχή αποτελεί στοιχείο πολλαπλασιασμού του φαινομένου. Γι' αυτό και η αστυνομία συνεχώς επιδιώκει τη μείωση ή την εξάλειψη του φαινομένου. Η εκτίμηση της μέχρι τώρα επιδειχθείσης ανοχής των παραβάσεων είχε

⁶⁹ Μηδενική Ανοχή αλλά Ελληνικά, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής 24.01.1999.

III. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΟΔΙΚΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ (Κ.Ο.Κ.)

Ίσως η πιο γνωστή στους περισσότερους περίπτωση εφαρμογής του μοντέλου μηδενικής ανοχής στη χώρα μας, αποτελεί ο πρόσφατα τροποποιημένος Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας⁷⁰, γνωστότερος ως Κ.Ο.Κ., που αυστηροποίησε ιδιαίτερα τις ποινές και τα πρόστιμα σε σειρά από διατάξεις που περιέχονται στο νέο αυτό νομοθέτημα⁷¹. Η αυστηροποίηση του Κ.Ο.Κ. στόχευε στη μείωση των ιδιαίτερα πολλών θανατηφόρων τροχαίων ατυχημάτων⁷², στη μείωση των τροχαίων παραβάσεων⁷³ και στη προσπάθεια να εμπεδωθεί ένα κλίμα συμμόρφωσης και πειθαρχίας στους κανόνες οδικής συμπεριφοράς⁷⁴.

⁷⁰ Ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας κυρώθηκε αρχικά με τον Ν.2696/1999 (Φ.Ε.Κ. Α'/57/23.3.1999), τροποποιήθηκε με τον Ν. 2963/2001 και πρόσφατα με τους Ν. 3534 και 3542/2007.

⁷¹ Αναφέρουμε το άρθρο 42, "Οδήγηση υπό την επίδραση οινοπνεύματος, φαρμάκων ή τοξικών ουσιών", όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται στην παράγραφο 7: "Όποιος οδηγεί όχημα υπό την επίδραση οινοπνεύματος τιμωρείται ως εξής:

α. Με διοικητικό πρόστιμο διακοσίων (200,00) ευρώ, εάν η συγκέντρωση οινοπνεύματος στο αίμα του κυμαίνεται από 0,50 g/l έως 0,80 g/l, μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας ή από 0,25 έως 0,40 χιλιοστά του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου.

β. Με διοικητικό πρόστιμο επτακοσίων (700,00) ευρώ και με **αφαίρεση, επιτόπου, της άδειας ικανότητας οδηγού για ενενήντα (90) ημέρες**, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία του άρθρου 103 του παρόντος Κώδικα, εάν η συγκέντρωση οινοπνεύματος στο αίμα του είναι άνω του 0,80 g/l και μέχρι 1,10g/l, μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας ή άνω των 0,40 έως 0,60 χιλιοστών του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου. Στην περίπτωση αυτή η άδεια ικανότητας οδηγού επιστρέφεται μετά την παρέλευση του τριμήνου, μόνο με την προσκόμιση του αποδεικτικού καταβολής του διοικητικού προστίμου.

γ. **Με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) μηνών**, διοικητικό πρόστιμο χιλίων διακοσίων (1.200,00) ευρώ και αφαίρεση, επιτόπου, της άδειας ικανότητας οδηγού για εκατόν ογδόντα (180) ημέρες, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία του άρθρου 103 του παρόντος Κώδικα, εάν η συγκέντρωση οινοπνεύματος στο αίμα του είναι άνω του 1,1 OgA μετρούμενη με τη μέθοδο της αιμοληψίας ή άνω των 0,60 χιλιοστών του γραμμαρίου ανά λίτρο εκπνεόμενου αέρα, όταν η μέτρηση γίνεται στον εκπνεόμενο αέρα με αντίστοιχη συσκευή αλκοολομέτρου. Στην περίπτωση αυτή η άδεια ικανότητας οδηγού επιστρέφεται μετά την παρέλευση του εξαμήνου, μόνο με την προσκόμιση αποδεικτικού καταβολής του διοικητικού προστίμου.

⁷² Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας, η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου αυξάνεται ο αριθμός των νεκρών από τροχαία δυστυχήματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι κατά το έτος 1998 2.226 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους στην Ελλάδα από τροχαία ατυχήματα. **Βλ. Ελευθεροτυπία, 7.7.2000 με υποσημείωση στο Ν. Παρασκευόπουλος, Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου, εκδόσεις Πατάκη 2003, σελ. 181**

⁷³ Άρθρο 6, "φωτεινή σηματοδότηση για τη κυκλοφορία των οχημάτων", παράγραφος 3: "Ο οδηγός που παραβαίνει τις διατάξεις των περιπτώσεων β', ε', η' και ι' της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού τιμωρείται με διοικητικό πρόστιμο επτακοσίων (700,00) ευρώ και με αφαίρεση επιτόπου της άδειας ικανότητας οδηγού για εξήντα (60) ημέρες, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν διάφορα συγκριτικά στατιστικά στοιχεία της Τροχαίας για την Ελληνική επικράτεια, στα οποία αξίζει να εστιάσει κανείς, την προσοχή του, παρατηρώντας τις αλλαγές που υπήρξαν στον τομέα της οδικής ασφάλειας και συμπεριφοράς των οδηγών :

ΠΙΝΑΚΑΣ 1^{ος}

Στατιστικά στοιχεία για το σύνολο των ατυχημάτων και των παθόντων στην Επικράτεια από το 1990 έως το 2007.

Ατυχήματα			
	Θανατηφόρα	Σοβαρά	Ελαφρά
1990	1.763	2.835	18.074
1991	1.751	2.824	18.607
1992	1.761	2.982	19.382
1993	1.804	2.382	20.179
1994	1.833	2.437	19.623
1995	1.898	2.476	19.118
1996	1.900	2.370	19.999
1997	1.892	3.567	19.222
1998	1.980	3.768	19.146
1999	1.924	3.696	18.669
2000	1.867	3.261	17.824
2001	1.712	2.512	15.446
2002	1.458	2.037	13.261
2003	1.409	1.824	12.514
2004	1.374	2.032	11.993
2005	1.311	1.863	13.488
2006	1.351	1.681	12.620
2007	1.292	1.462	11.872

Παθόντες			
	Νεκροί	Βαριά	Ελαφρά
1990	1.981	3.685	27.460
1991	2.012	3.882	27.900
1992	1.995	4.000	28.786
1993	2.008	3.277	29.368
1994	2.076	3.387	28.672
1995	2.149	3.492	28.402
1996	2.175	3.313	29.388
1997	2.141	4.359	28.490
1998	2.229	4.889	28.224
1999	2.181	4.702	27.649
2000	2.103	4.213	26.166
2001	1.911	3.251	22.758
2002	1.655	2.581	19.625
2003	1.613	2.345	18.218
2004	1.547	2.521	17.254
2005	1.470	2.329	19.136
2006	1.493	2.056	17.843
2007	1.449	1.812	16.411

ΠΙΝΑΚΑΣ 2^{ος}

[Συγκριτικός πίνακας ετών 2006-2007 με στατιστικά στοιχεία για ατυχήματα και παθόντες.](#)

τη διαδικασία του άρθρου 103 του παρόντος Κώδικα. Ο παραβάτης των λοιπών διατάξεων του άρθρου αυτού τιμωρείται με διοικητικό πρόστιμο ογδόντα (80,00) ευρώ."

⁷⁴ Θ. Παπαθεοδώρου, οπ. π., σελ. 302.

Α.Ε.Α.- Δ/ΝΣΗ ΤΡΟΧΑΙΑΣ

Συγκριτικός έτους 2007 ΚΑΙ 2006 (ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑ)

ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ	2007	2006	(Διαφορά)	Ποσοστό
Θανατηφόρα	1.292	1.351	-59	-4,4%
Σοβαρά	1.462	1.681	-219	-13,0%
Ελαφρά	11.872	12.620	-748	-5,9%
ΣΥΝΟΛΟ	14.626	15.652	-1.026	-6,6%

ΠΑΘΟΝΤΕΣ	2007	2006	(Διαφορά)	Ποσοστό
Νεκροί	1.449	1.493	-44	-2,9%
Βαριά τραυματίες	1.812	2.056	-244	-11,9%
Ελαφρά τραυματίες	16.411	17.842	-1.431	-8,0%
ΣΥΝΟΛΟ	19.672	21.391	-1.719	-8,0%

ΠΙΝΑΚΑΣ 3^{ος}

Πίνακας παραβάσεων μέθης οδηγών 2006 – 2007

ΕΤΗ	2007	2006	ΔΙΑΦΟΡΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Συνεργεία	62.106	54.013	8.093	15,0%
Ελεγχθέντα άτομα	1.596.036	1.317.268	278.768	21,2%
Ένδειξη μέθης	46.378	44.848	1.530	3,4%
Πλημ/ματα	7.887	6.654	1.233	18,5%
Αυτόφωρα	4.230	3.369	861	25,6%
Μηνύσεις	3.657	3.285	372	11,3%
Παίσιμα - Διοικητικά πρόστιμα	38.491	38.194	297	0,8%
0,10 - 0,24 mgr/l ή 0,20 - 0,49 mg/l	5.265	4.449	816	18,3%
0,25 - 0,40 mgr/l ή 0,50 - 0,80 mg/l	22.721	23.608	-887	-3,8%
0,41 - 0,60 mgr/l ή 0,81 - 1,10 mg/l	10.505	10.137	368	3,6%
Ποσοστό μεθυσμένων επί των ελεγχθέντων ατόμων	2,9%	3,4%		

ΠΙΝΑΚΑΣ 4ος

Στοιχεία Τροχαίας για Πάσχα 2008

Στοιχεία απο 24-4-2008 έως και 28-4-2008 και αντίστοιχης χρονικής περιόδου του 2007(5-4-2007 έως και 9-4-2007)

ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ	2008	2007	%
ΘΑΝΑΤΗΦΟΡΑ	20	23	-13,0%
ΒΑΡΙΑ	22	24	-8,3%
ΕΛΑΦΡΑ	129	150	-14,0%
ΣΥΝΟΛΟ	171	197	-13,2%

ΠΑΘΟΝΤΕΣ	2008	2007	%
ΝΕΚΡΟΙ	21	25	-16,0%
ΒΑΡΙΑ	26	29	-10,3%
ΕΛΑΦΡΑ	198	225	-12,0%
ΣΥΝΟΛΟ	245	279	-12,2%

ΕΞΟΔΟΣ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	2008	2007	%
ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΩΝ - ΛΑΜΙΑΣ	216.000	186.000	16,1%
ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΩΝ - ΚΟΡΙΝΘΟΥ	343.100	306.400	12,0%
ΣΥΝΟΛΟ (ΝΕΟΑΚ-ΝΕΟΑΛ)	559.100	492.400	13,5%
ΑΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	245.400	219.217	11,9%
ΕΙΣΟΔΟΣ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	2008	2007	%
ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΩΝ - ΛΑΜΙΑΣ	73.458	143.455	-48,8%
ΝΕΑ ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΩΝ - ΚΟΡΙΝΘΟΥ	123.500	190.500	-35,2%
ΣΥΝΟΛΟ (ΝΕΟΑΚ-ΝΕΟΑΛ)	196.958	333.955	-41,0%
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	216.330	192.960	12,1%

ΔΥΝΑΜΗ		ΜΕΣΑ	
ΔΕΙΩΜΑΤΙΚΟΙ	1910	ΠΕΡΙΠΟΛΙΚΑ	5.463
		ΔΙΚΥΚΛΑ	1.152
ΤΡΟΧΟΝΟΜΟΙ	11.920	ΓΕΡΑΝΟΙ	115
		ΜΥΣΤΙΚΑ	430
ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ	743	ΣΥΝΟΛΟ	7.160
ΣΥΝΟΛΟ	14.573		

ΠΗΓΗ : ΥΔΤ_Δ/ΝΣΗ ΤΡΟΧΑΙΑΣ/Α.Ε.Α

ΠΙΝΑΚΑΣ 5^{ος}

Πίνακας επικίνδυνων παραβάσεων 2006-2007.

Α.Ε.Α. - ΔΙΕΘΥΝΣΗ ΤΡΟΧΑΙΑΣ

**Πίνακας επικίνδυνων παραβάσεων
έτος 2007-2006**

ΕΙΔΟΣ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ	2007	2006	ΔΙΑΦΟΡΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Παραβίαση προτεραιότητας	3.387	2.949	438	14,9%
Παραβίαση ερυθρού Σηματοδότη	25.257	21.763	3.494	16,1%
Αντικανονικοί ελιγμοί	5.931	4.080	1.851	45,4%
Κίνηση στο αντίθετο ρεύμα	27.839	22.394	5.445	24,3%
Αντικανονικό Προσπέρασμα	33.018	29.264	3.754	12,8%
Κίνηση στην αριστερή λωρίδα - Μη κίνηση στο άκρο δεξιό της οδού	5.587	4.166	1.421	34,1%
Μη χρήση ζώνης ασφαλείας	107.112	105.998	1.114	1,1%
Μη χρήση παιδικών καθισμάτων	1.230	706	524	74,2%
Μη χρήση κράνους	97.953	114.609	-16.656	-14,5%
Παραβάσεις επαγγελματικών οχημάτων	125.646	107.515	18.131	16,9%
Παραβάσεις οχημάτων (ΚΤΕΟ)	40.309	28.085	12.224	43,5%
Παραβάσεις ταχύτητας	351.051	307.763	43.288	14,1%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΡΑΒΑΣΕΩΝ	824.320	749.292	75.028	10,0%

ΠΗΓΗ : ΥΔΤ/ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΡΟΧΑΙΑΣ⁷⁵

Όπως προκύπτει από μια σύντομη ματιά στους παραπάνω πίνακες, η αυστηροποίηση του Κ.Ο.Κ., δεν έχει φέρει μέχρι στιγμής τα αναμενόμενα αποτελέσματα – αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται κάποια μείωση - , καθώς

⁷⁵ Οι συγκριτικοί στατιστικοί αυτοί πίνακες της Τροχαίας βρίσκονται δημοσιευμένοι στην ιστοσελίδα του πρώην Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως και νυν Εσωτερικών, www.ydt.gr

φαίνεται πως η αποσπασματική και χωρίς σχεδιασμό εφαρμογή των σκληρών μέτρων, η άρνηση εκ μέρους των πολιτών να συμμορφωθούν στις νέες οδικές συμπεριφορές, η εμμονή από πλευράς Αστυνομίας σε σκληρή εφαρμογή επιλεκτικά ορισμένων ρυθμίσεων με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα όλων το αθρόο μοίρασμα κλήσεων για παράνομη στάθμευση - επί δικαίων και αδίκων - (καθαρά για λόγους εισπρακτικούς - δημοσιονομικούς), δεν λύνει κανένα από τα σοβαρά προβλήματα έλλειψης οδικής παιδείας που κατατάσσουν την Ελλάδα ανάμεσα στις πρώτες χώρες της Ε.Ε. σε νεκρούς από θανατηφόρα τροχαία ατυχήματα κάθε χρόνο. Οδική ασφάλεια και κυκλοφοριακή αγωγή είναι λέξεις που λίγοι φαίνεται να γνωρίζουν και ακόμα λιγότεροι να την εφαρμόζουν καθημερινά. Η μόνη απάντηση της οργανωμένης πολιτείας στο πρόβλημα της οδικής ασφάλειας, των κυκλοφοριακών προβλημάτων και της έλλειψης “οδικής παιδείας”⁷⁶ των πολιτών, είναι η εύκολη καταφυγή στη θέσπιση αυστηρότατων νομοθετικών πλαισίων, παρεμβάσεων τύπου μηδενικής ανοχής, που βρίσκουν τη κοινωνία έτοιμη να δεχθεί τέτοιου είδους μέτρα μπροστά στην χρόνια αδυναμία του κράτους να επιλύσει τα συγκεκριμένα προβλήματα. Με τον τρόπο αυτό το κράτος απαντά μεν δυναμικά στην αντιμετώπιση του προβλήματος σε επίπεδο νομοθετικών διατάξεων που απαιτούν τη συμμόρφωση και επιλέγουν τη καταστολή των αντίθετων συμπεριφορών, καλύπτοντας δε τις ελλείψεις υποδομών, συντεταγμένου σχεδίου δράσης και απουσίας πολιτικών πρόληψης, επιλέγοντας και προτάσσοντας το μοντέλο της μηδενικής ανοχής και της αυστηρότητας που το χαρακτηρίζει, ως τη μοναδική λύση απέναντι στο πρόβλημα.

IV. ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ “ΠΟΛΙΣ” ΤΗΣ ΕΛ.ΑΣ.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής του μοντέλου της μηδενικής ανοχής στην Ελλάδα αποτέλεσαν οι επιχειρήσεις “ΠΟΛΙΣ” της ΕΛ.ΑΣ. Ξεκίνησαν από το έτος 2004 και έκτοτε συνεχίζονται να πραγματοποιούνται σε ετήσια βάση. Το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως υποστηρίζει ότι οι επιχειρήσεις αυτές “εντάσσονται στο

⁷⁶ Για το ζήτημα της οδικής αγωγής του πολίτη, βλ. Ν. Παρασκευόπουλος, Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου, εκδόσεις Πατάκη 2003, σελ. 159 – 163.

πλαίσιο της αντεγκληματικής πολιτικής, με σκοπό την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, κυρίως σε εγκληματογόνες περιοχές, με στοχευμένες και επιλεκτικές δράσεις, που καλύπτουν όλους τους τομείς της αστυνομικής αρμοδιότητας”⁷⁷. Οι επιχειρήσεις αυτές κυρίως στοχεύουν στην μικροεγκληματικότητα και στην αντιμετώπιση του αισθήματος της ανασφάλειας των πολιτών. Ωστόσο οι αριθμοί που δίνει το ίδιο το αρμόδιο Υπουργείο για τις επιχειρήσεις αυτές, προκαλούν ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την στόχευση των μέτρων αυτών. Σύμφωνα με τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα των Αστυνομικών Επιχειρήσεων «ΠΟΛΙΣ» σε όλη την Ελλάδα που διενεργήθηκαν το έτος 2005 και δημοσιεύθηκαν από το αρμόδιο Υπουργείο⁷⁸, πραγματοποιήθηκαν την 11/02/2005, 17/02/2005, 28/02/2005, 02/03/2005, 08/04/2005, 01/06/2005, 09/07/2005, 30/09/2005, 02/12/2005, 09/12/2005 με τα ακόλουθα στοιχεία :

Δυνάμεις που διατέθηκαν	30.678 Αστυνομικοί
Ελεγχθέντα άτομα	226.776
Ελεγχθέντα καταστήματα	22.814
Ελεγχθέντα οχήματα	150.780
Ανευρεθέντα οχήματα (που είχαν κλαπεί)	124
Παραβάσεις που βεβαιώθηκαν	63.005
Αριθμός συλληφθέντων ατόμων	7.538

Αν κανείς εξετάσει το περιεχόμενο των πινάκων αυτών, ανά ημερομηνία πραγματοποίησης των επιχειρήσεων “ΠΟΛΙΣ”, είναι εύκολο να οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι σκοπός των επιχειρήσεων αυτών δεν φαίνεται να στοχεύει στην κάμψη του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών, όπως διακηρύσσει η ηγεσία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και η ΕΛ.ΑΣ. Πρόκειται μάλλον για μια επίδειξη αστυνομικής δύναμης και καταστολής, τρομοκράτησης των πολιτών, με ξεκάθαρα χαρακτηριστικά μηδενικής ανοχής.

Επιπλέον, αν επιχειρήσουμε να εξετάσουμε τα αποτελέσματα, παραδείγματος χάριν, των επιχειρήσεων, που πραγματοποιήθηκαν στις 8 Απριλίου και την 1η Ιουνίου, παρατηρούμε ότι συνελήφθησαν 2.620 άνθρωποι⁷⁹ (1.304 στις 8 Απριλίου

⁷⁷ <http://www.ydt.gr/main/Section.jsp?SectionID=13698>

⁷⁸ Στο ίδιο.

⁷⁹ Παρεμφερείς με τις επιχειρήσεις “ΠΟΛΙΣ” της ΕΛ.ΑΣ. είναι και οι επιχειρήσεις με την ονομασία “Πρόγραμμα αστυνόμευσης κεντρικών πλατειών” και “Δράσεις της Ελληνικής Αστυνομίας

και 1.316 την 1η Ιουνίου). Αποτέλεσμα αυτών ήταν να επιβαρύνονται με πλήθος υποθέσεων τα δικαστήρια, τα δημοσιονομικά του κράτους να βελτιώνονται από την κατάθεση μεγάλων χρηματικών ποσών στα δημόσια ταμεία και η ΕΛ.ΑΣ να εμπλουτίζει το αρχείο της με πλήθος αποτυπωμάτων πολιτών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει στο σημείο αυτό, το είδος των αδικημάτων που διαπιστώθηκαν κατά τη διενέργεια των επιχειρήσεων αυτών της ΕΛ.ΑΣ. Αναλύοντας τα διαπιστωθέντα αδικήματα, βλέπουμε ότι οι περισσότεροι εκ των συλληφθέντων, τέλεσαν εγκλήματα μικρομεσαίας βαρύτητας στο μεγαλύτερο βαθμό («φυγόδικοι-φυγόποινοι», παράβαση του νόμου «περί αλλοδαπών», για «ναρκωτικά», για «πνευματική ιδιοκτησία», για «επαιτεία», για το νόμο περί «όπλων», για «τυχερά παίγνια», για μαστροπεία, περί «ηθών», για παραβάσεις του ΚΟΚ, για παραβάσεις του ΓΟΚ, για «στέρηση άδειας εργασίας», για «στέρηση άδειας λειτουργίας καταστήματος», για «ζωοκλοπή», για «παραβίαση ωραρίου», για παράβαση «υγειονομικού κανονισμού», για «είδη πυροτεχνουργίας», για «πλαστογραφία», για «απέλαση», για «κλοπή», για «ληστεία», για «ψευδή ανωμοτί κατάθεση» και για «λοιπές παραβάσεις»⁸⁰, χωρίς να αποτελούν κίνδυνο για τους συμπολίτες τους. Χαρακτηριστική είναι και η άποψη του εγκληματολόγου Γ.Πανούση: *Όλη αυτή η ιστορία έχει τη μορφή μηδενικής ανοχής. Πράγματα που δεν έχουν να κάνουν με το έγκλημα αυτό καθαυτό, αλλά με μια προσπάθεια να γίνει η οπτική πλευρά της πόλης περισσότερο καθωσπρέπει. Να φύγει η*

κατά του παραεμπορίου”, που κινήθηκαν στο ίδιο ακριβώς πνεύμα μηδενικής ανοχής και καταστολής που ακολούθησαν οι επιχειρήσεις “ΠΟΛΙΣ”. Συγκεκριμένα στο “Πρόγραμμα αστυνόμησης κεντρικών πλατειών”, σύμφωνα με το δελτίο τύπου της ΕΛ.ΑΣ. κατά το μήνα Μάρτιο του 2005 διατέθηκαν 717 Αστυνομικοί Τάξης, 322 Αστυνομικοί Ασφαλείας και 750 αστυνομικοί της Ομάδας Πρόληψης και Καταστολής Εγκληματικότητας (Ο.Π.Κ.Ε.), συνολικά 1789 αστυνομικοί, πραγματοποιήθηκαν 3620 έλεγχοι, προσήχθησαν 698 ύποπτα άτομα και συνελήφθησαν 215 άτομα για διάφορα αδικήματα (2 για στέρηση άδειας λειτουργίας καταστήματος, 1 για Νόμο 2910/0 Περί αλλοδαπών, 45 άτομα για καταδικαστικές αποφάσεις, 16 άτομα για παράβαση Ν. “Περί αλλοδαπών”, 19 άτομα για παράβαση άρθρου 372 Π.Κ. –Κλοπή, 34 άτομα για παράβαση Ν. “Περί εκδιδομένων προσώπων”, 65 για παράβαση του Ν. “Περί ναρκωτικών”, 1 για παράβαση του άρθρου 225 Π.Κ, 29 για παράβαση του Ν. 2121/93, 2 για παράβαση του Ν. 2168/93, 1 για παράβαση του Ν. “Περί λαθραίων τσιγάρων”. Αντίστοιχα στην επιχείρηση “Δράσεις της Ελληνικής Αστυνομίας κατά του παραεμπορίου”, Συμμετείχαν 130 Αστυνομικοί, 240 υπάλληλοι της Δημοτικής Αστυνομίας, 240 υπάλληλοι της Διεύθυνσης Καθαριότητας του Δήμου Αθηναίων και δραστηριοποιήθηκαν στο σύνολο των Σταθμών ΜΕΤΡΟ και Η.Σ.Α.Π. περιοχής Δήμου Αθηναίων, σε διάφορες οδούς και Πλατείες της Αθήνας. **Δεσμεύθηκαν** σε 87 περιπτώσεις διάφορα πωλούμενα είδη και συγκεκριμένα: Σε 30 περιπτώσεις είδη ένδυσης. σε 4 περιπτώσεις οικιακά είδη.,σε 28 περιπτώσεις γυναικεία αξεσουάρ και διάφορα είδη (όπως παλτά, τσάντες, αρώματα, καλλυντικά, φο-μπιζού). σε 25 περιπτώσεις διάφορα μικροαντικείμενα. **Ελέγχθηκαν** ως προς το νόμιμο της παραμονής στη χώρα 67 αλλοδαποί. **Κατασχέθηκαν** 186 πλαστά CDs. Για περισσότερα στοιχεία βλ. www.ydt.gr

⁸⁰Για περισσότερα στοιχεία κάθε επιχείρησης που διενεργήθηκε το έτος 2005 βλ. www.ydt.gr.

εκδιδόμενη από τη γωνία, το παιδί από το φανάρι, ο χρήστης ναρκωτικών από την πλατεία. Τα περισσότερα από τα αδικήματα για τα οποία πραγματοποιούνται συλλήψεις είναι διοικητικής φύσεως (ΚΟΚ, παράνομη παραμονή, άδεια λειτουργίας, φυγόποινοι για οικονομικούς κυρίως λόγους και χρέη κ.ά)», επισημαίνει, αναφερόμενος στις παραβάσεις του νόμου για τις οποίες γίνονται οι συλλήψεις” και προσθέτει ότι “Σε τελική ανάλυση όλη αυτή η ιστορία έχει να κάνει με τη δημιουργία ενός αισθήματος ασφάλειας στους πολίτες, ως αίσθηση, ως ατμόσφαιρα, τη νομιμοποίηση των οργάνων της τάξης ως πανταχού παρόντων για τη δημιουργία αυτού του αισθήματος και ένα γενικό κλίμα τάξης και ησυχίας στη λογική της μηδενικής ανοχής. Δεν αντιμετωπίζει και δεν καθαρίζει τους δρόμους από το έγκλημα”⁸¹.

Νομίζουμε πως εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ότι οι επιχειρήσεις “ΠΟΛΙΣ”, διευρύνουν το πεδίο δράσης και ελέγχου της αστυνομίας, καλλιεργούν κλίμα αυθαιρεσίας, αυταρχισμού και τρομοκρατίας με πρόσχημα την πάταξη της μικροεγκληματικότητας, βάζουν στο στόχαστρο τους όχι το οργανωμένο έγκλημα ή υποθέσεις βαριάς εγκληματικότητας, αλλά εκείνους τους κοινωνικά αποκλεισμένους, τους αποκαλούμενους “φτωχοδιάβολους”. Τέτοιες πολιτικές δεν μπορούν να παράγουν ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα αξιοποιήσιμα για τη σχεδίαση του αντεγκληματικού “χάρτη” της Ελλάδας, περισσότερο θεωρούμε τελικά πως αναπαράγουν το πρόβλημα της εγκληματικότητας και δεν μειώνουν το αίσθημα ανασφάλειας των πολιτών.

V. ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ 2004 ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

⁸¹ Βλ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 18.6.2005, σελ. 108. Την ίδια αντίληψη με τον Γ. Πανούση εκφράζει και η Δικηγόρος Ι. Κούρτοβικ, διατυπώνοντας την άποψη ότι “Η ασφάλεια του πολίτη δεν κινδυνεύει από το γεγονός ότι ο περαστικός διώκεται για μια παλιά παράβαση του ΚΟΚ. Ούτε νιώθει ασφαλέστερος κανείς, επειδή ο καφετζής της γειτονιάς την έβγαλε στα κρατητήρια γιατί δεν έχει ακόμη εγκριθεί η άδεια λειτουργίας ή γιατί η γειτόνισσα, μητέρα δυο παιδιών, κατέληξε στην Αμυγδαλέζα μαζί με δεκάδες δυστυχείς εκδιδόμενες διότι δεν πρόλαβε να ανανεώσει την άδεια παραμονής της. Κανείς δεν νιώθει υπό τη σκέπη του Συντάγματος, όταν ο γιος του ξεγυμνώνεται από αστυνομικούς δημόσια ή σε κάποιο Τμήμα επειδή φορούσε σκουλαρίκι» και συμπληρώνει ότι «Οι επιχειρήσεις - αρετή της εποχής μας με το εύφημο όνομα Πόλις κάθε άλλο παρά φιλικές στην πόλη και στον πολίτη είναι. Τα μπλόκα, οι “προσαγωγές”, οι παράτυπες έρευνες με το πρόσχημα μιας αόριστης επικινδυνότητας ή κατά κανόνα και χωρίς αυτό, δεν κάνουν όμορφη την πόλη ούτε ευτυχέστερο τον πολίτη, αντίθετα δημιουργούν κλίμα απειλητικής αστυνομοκρατίας”.

Προνομιακός χώρος και πεδίο εφαρμογής του μοντέλου της μηδενικής ανοχής στη χώρα μας, υπήρξαν οι ολυμπιακοί αγώνες που διεξήχθησαν στην Αθήνα τον Αύγουστο του 2004. Κατά τη διάρκεια των ολυμπιακών αγώνων, το δόγμα της μηδενικής ανοχής γνώρισε μεγάλη άνθηση και εφαρμογή. Δεν είναι υπερβολή να σημειώσουμε πως κατά τη διάρκεια διεξαγωγής των αγώνων, η Αθήνα αλλά και οι άλλες πόλεις στις οποίες διεξήχθησαν ολυμπιακά αθλήματα, βρίσκονταν υπό ένα καθεστώς διαρκούς διαχείρισης κρίσης.

Ο υπουργός Δημόσιας Τάξης, δήλωνε, στην ιστοσελίδα της επιτροπής διοργάνωσης των Ολυμπιακών αγώνων (www.athens2004.com), ότι η ασφάλεια των Ολυμπιακών του 2004 αποτελεί “ύψιστη εθνική προτεραιότητα” και ότι το υπουργείο του “αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην εξέταση όλων των μεθόδων και πρακτικών αντιμετώπισης κάθε ενδεχόμενης απειλής”. Στο κείμενό του αυτό, χαρακτηριστικό παράδειγμα εισαγωγής του δόγματος της “μηδενικής ανοχής”, ο Μ. Χρυσοχοϊδης οραματίζεται ενόψει των Ολυμπιακών μια “Ολική ασφάλεια”, στην οποία “καμία απειλή δεν είναι ήσσονος ή δευτερεύουσας σημασίας”. Στο πλαίσιο αυτό, τόσο πριν όσο και κατά τη διάρκεια των ολυμπιακών αγώνων, επιχειρήθηκε μια σχεδιασμένη προσπάθεια να “καθαρίσει” η πόλη από όλους εκείνους που θεωρούνται υπεύθυνοι για την υποβάθμιση της διαβίωσης των πολιτών ενός μητροπολιτικού κέντρου, όπως είναι η Αθήνα. Επαίτες, τοξικομανείς, μετανάστες, κοινωνικό περιθώριο, άστεγοι, μικροπωλητές χωρίς άδεια, παιδιά των φαναριών, βρέθηκαν στο στόχαστρο της κρατικής καταστολής και της εφαρμογής του δόγματος της μηδενικής ανοχής. Η βιτρίνα της πόλης έπρεπε να είναι καθαρή και αστραφτερή στην ώρα της. Βέβαια, αυτές οι επιχειρήσεις δεν έλυσαν κάποιο πρόβλημα ούτε μείωσαν το αίσθημα της ανασφάλειας των πολιτών. Απλά, θα λέγαμε ότι μετατόπισαν χωρικά όλες αυτές τις κοινωνικές ομάδες, δημιουργώντας νέες εστίες γκετοποίησης, τις απομάκρυναν και τις εξαφάνισαν από το κέντρο της πόλης, ενώ παράλληλα δημιούργησαν την αίσθηση μιας αστυνομοκρατούμενης πόλης κατά την περίοδο των ολυμπιακών αγώνων. Επιπλέον, πολιτικές, συνδικαλιστικές και άλλες μαζικές κοινωνικές δραστηριότητες καθώς και απεργίες σε διάφορες ζωτικούς κλάδους, όπως Μέσα Μαζικής Μεταφοράς επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα (Δ.Ε.Η., Ο.Τ.Ε. κ.α.) ή διαδηλώσεις δεν έπρεπε σε καμία περίπτωση να διακόψουν την ομαλή ροή των ολυμπιακών αγώνων. Και στο τομέα αυτό το δόγμα της μηδενικής ανοχής βρήκε την εφαρμογή του, με τα νομοθετικά μέτρα που πάρθηκαν με τον τίτλο “μέτρα ασφαλείας Ολυμπιακών Αγώνων, ελέγχου κυκλοφορίας και στάθμευσης οχημάτων, κυκλοφορίας πεζών, και

τα μέτρα για τις επιπτώσεις στις κύριες μη ολυμπιακές λειτουργίες, αναστολής λειτουργίας επιχειρήσεων, απαγόρευσης διαδηλώσεων, συνδικαλιστικών κινητοποιήσεων, εορταστικών εκδηλώσεων, εργασιακών σχέσεων, παραλαβής και παράδοσης Ολυμπιακών Αθλητικών Κέντρων, Έργων και Εγκαταστάσεων από την "Αθήνα 2004" και άλλων διατάξεων για την προετοιμασία και την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων 2004”⁸². Γενικότερα η περίοδος πριν αλλά και μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες αποτέλεσε ανεπίσημα πεδίο εφαρμογής μεθόδων μηδενικής ανοχής σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού και προετοίμασε το έδαφος για αυστηρότερες νομοθετικές παρεμβάσεις στο πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής.

VI. ΤΟ ΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΜΙΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ

Ο υπόγειος σιδηρόδρομος της Αθήνας, το γνωστό σε όλους ως “Μετρό», αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα εφαρμογής της φιλοσοφίας του δόγματος της μηδενικής ανοχής στη χώρα μας. Από την είσοδο στο χώρο του Μετρό γίνεται αντιληπτό πως οι απαγορεύσεις και η αστυνομοκρατία είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του. Οι αστυνομικοί είναι ορατοί σε κάθε σταθμό, είναι οπλισμένοι, και συνήθως με το δάκτυλο στη σκανδάλη. Σε αυτή την εικόνα προστίθεται και η παρουσία των υπαλλήλων ιδιωτικών εταιριών παροχής υπηρεσιών φύλαξης (security), οι ατελείωτες απαγορεύσεις που ακούγονται από τα μεγάφωνα του κάθε σταθμού, η απουσία ανεπιθύμητων ανθρώπων και αδέσποτων ζώων. Στους χώρους του μετρό δε θα βρούμε, ούτε θα δούμε ποτέ πολιτικές αφίσες, ούτε βαγόνια ζωγραφισμένα (με graffiti) από τους καλλιτέχνες του δρόμου. Μόνο διαφημιστικές αφίσες μεγάλων πολυεθνικών εταιριών επιτρέπονται και προωθούνται εδώ. Οι κάθε λογής περιθωριακοί, ζητιάνοι, ναρκομανείς, ακρωτηριασμένα παιδιά και αδέσποτοι σκύλοι δεν έχουν θέση στη καθαρή εικόνα και λογική του μετρό. Πολύ περισσότερο δεν θα μπορούσε ο χώρος του μετρό να γίνει χώρος διοργάνωσης και προπαγάνδισης πολιτικών και κοινωνικών εκδηλώσεων, χώρος ανταλλαγής απόψεων και προβληματισμών. Στο μετρό έχουν χώρο, μόνο οι απαγορεύσεις, οι διαφημίσεις

⁸² Για περισσότερα βλ. Ν. 3254/2004.

προϊόντων, οι δυνάμεις επιτήρησης και καταστολής. Κάτω από αυτό το πρίσμα, το αθηναϊκό μετρό έρχεται να συμπληρώσει ιδανικά τις επιχειρήσεις σκούπα στο κέντρο της Αθήνας, το άγριο κυνηγητό μεταναστών, μικροπωλητών, επαιτών και διάφορων άλλων περιθωριακών και κοινωνικά αποκλεισμένων. Πολύ περισσότερο, συμβάλλει αποφασιστικά στην εδραίωση της αντίληψης στον μέσο πολίτη του δόγματος της μηδενικής ανοχής με τον απόλυτο εθισμό του στην κρατική, αστυνομική και ιδιωτική βία, στις κάθε είδους απαγορεύσεις στο χώρο των σταθμών του μετρό, στο συνεχές κυνήγι της μικροπαραβατικότητας, στην περιθωριοποίηση ολοένα και μεγαλύτερων κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού⁸³.

VII. Η ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ΤΗΣ ΠΟΡΝΕΙΑΣ

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του δόγματος της μηδενικής ανοχής, έχει να κάνει με την ποινικοποίηση συμπεριφορών που δεν έχουν μεγάλη βαρύτητα και ποινική απαξία, ούτε προσβάλλουν βασικά έννομα αγαθά των υπόλοιπων κοινωνικών ομάδων. Αυτές οι πράξεις τελούνται συνήθως από άτομα ή ομάδες ατόμων που ζουν στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής, αποκλεισμένοι από τα αγαθά της καταναλωτικής μας κοινωνίας, σε συνθήκες φτώχειας και εξαθλίωσης, από τον μέσο πολίτη, και δυσκολότερα από τις υψηλότερες κοινωνικά τάξεις. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί και η ολοένα και μεγαλύτερη τάση ποινικοποίησης της πορνείας, όχι μάλιστα μόνο των πιο σοβαρών μορφών της όπως η σωματεμπορία, η μαστροπεία και γενικότερα η κάθε μορφής εκμετάλλευση της ερωτικής δραστηριότητας τρίτου, αλλά και για τις πιο απλές πράξεις όπως της οποιασδήποτε ερωτικής συνεύρεσης πόρνης με πελάτη. Η ερωτική εκμετάλλευση ανηλίκων και η εξαναγκασμένη πορνεία είναι δραστηριότητες άξιες βαριάς ποινής, σχετίζονται συχνά με το οργανωμένο έγκλημα και αποτελούν πολλές φορές εστίες υποβάθμισης του κοινωνικού περιβάλλοντος. Στη χώρα μας, ο νόμος 3064/2002, μεταρρυθμίζει, γενικότερα προς το αυστηρότερο, το σχετικό κεφάλαιο

⁸³ Βλ. σχετικά και το άρθρο “Ένα Underground για την Αθήνα”, δημοσιευμένο στην Ελευθεροτυπία, στήλη ο Ιός του Σαββάτου, 19.05.2001

του Ποινικού Κώδικα⁸⁴. Η επιβάρυνση της ποινής σε περιπτώσεις όπως της μαστροπείας και σωματεμπορίας είναι δικαιολογημένη. Ταυτόχρονα όμως, η ποινικοποίηση καλύπτει και τη συμπεριφορά του πελάτη της πόρνης, αρκεί αυτός να είναι σε γνώση των συνθηκών γενετήσιας εκμετάλλευσης, αναφερόμενος δηλαδή σε απλές επισκέψεις πελατών. Η απόδειξη της γνώσης (και της άγνοιας) για την εκμετάλλευση στη δεύτερη - συνηθισμένη- κατηγορία πράξεων δεν μπορεί παρά να είναι ρευστή⁸⁵. Όπως σημειώνει ο Ν. Παρασκευόπουλος : *“Μια αστυνομική επιχείρηση σε βάρος μιας οργανωμένης δραστηριότητας πορνείας θα είναι αναμενόμενο να εμπλέκει και τους επ’ αυτοφώρω συλλαμβανόμενους πελάτες. Άλλωστε, η πορνεία πάντοτε στηρίζεται σε μια -στοιχειώδη τουλάχιστον- επαγγελματική υποδομή και αυτό είναι φανερό σε οποιονδήποτε πελάτη.....”* Αν είναι λοιπόν σόφρων, καλύτερα να αποφύγει τελείως των πληρωμένο έρωτα. Η εποχή της επιτρεπόμενης πορνείας φαίνεται πως λήγει”⁸⁶.

Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν, παρατηρούμε πως η αντιμετώπιση της πορνείας στηρίζεται στην ποινικοποίηση ακόμα και της απλής συνεύρεσης, με το γνωστό σκεπτικό ότι ακόμα και οι πιο απλές μικρής ποινικής απαξίας πράξεις μπορούν να αποτελέσουν την απαρχή μια οργανωμένης επιχείρησης για την εκμετάλλευση ανθρώπων⁸⁷. Το επιχείρημα αυτό λειτουργεί βέβαια προς την κατεύθυνση της αυστηροποίησης της ποινικής αντιμετώπισης της πορνείας στη λογική της μηδενικής ανοχής. Στο πλαίσιο αυτό, στο στόχαστρο του ελέγχου και της ποινικής καταστολής, υπεισέρχονται συνήθως τα πιο ευάλωτα και εκτεθειμένα τμήματα του πληθυσμού. Αντίθετα, οι οικονομικά και κοινωνικά ισχυρότεροι μπορούν ανενόχλητοι να κινούνται σε διαδρόμους εκτός νομιμότητας, χωρίς να βρίσκονται στο στόχαστρο της αστυνόμευσης.

VIII. ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΕΙΣ

Οι δημόσιες συναθροίσεις, οι κοινωνικές και πολιτικές δραστηριότητες, οι οργανωμένες πολιτικές διαμαρτυρούμενες ομάδες, συχνά μπαίνουν και αυτές στο στόχαστρο της κρατικής

⁸⁴ Βλ. σχετ. Ν.3064/2002 : Τροποποίηση ΠΚ :Εμπορία ανθρώπων, πορνογραφία-ασέλγεια με ανήλικο, μαστροπεία, αρωγή θυμάτων κλπ.

⁸⁵ Ν. Παρασκευόπουλος, Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου, εκδόσεις Πατάκη 2003, σελ. 47 επ.

⁸⁶ Στο ίδιο, οπ. π., σελ 48.

⁸⁷ Στο ίδιο, οπ. π., σελ 49.

καταστολής, με αποτέλεσμα ο πολίτης εν ονόματι της ασφάλειάς του να κινδυνεύει να στερηθεί όλο και περισσότερα από τα συνταγματικά κατοχυρωμένα ατομικά και πολιτικά του δικαιώματα⁸⁸. Τα τελευταία χρόνια, με αφορμή διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα, παρατηρήσαμε μια έξαρση της κρατικής καταστολής, σκλήρυνση των ελέγχων και εντατικοποίηση των παρακολουθήσεων⁸⁹ απέναντι σε κοινωνικά οργανωμένες ομάδες που διεκδίκησαν συλλογικά και μαζικά την ικανοποίηση σειράς αιτημάτων. Το δόγμα της μηδενικής ανοχής εμφανίστηκε και εδώ με πολλές μορφές και τρόπους. Από τις πλέον συχνά εφαρμοζόμενες πρακτικές των αστυνομικών δυνάμεων, εκείνες των μαζικών ελέγχων και προσαγωγών μεγάλου αριθμού πολιτών που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε διάφορες κοινωνικοπολιτικές εκδηλώσεις διαμαρτυρίας, **πριν την διεξαγωγή τους (προληπτικές προσαγωγές ή συλλήψεις)**. Επίσης, οι παρακολουθήσεις, οι εκ των υστέρων συλλήψεις, τα μπλόκα, οι προσαγωγές, οι δακτυλοσκοπήσεις⁹⁰, οι άτυπες ανακρίσεις και η πολύωρη ταλαιπωρία εκατοντάδων αθώων ανθρώπων σε διάφορες περιοχές όπου σύμφωνα με την αστυνομία κυκλοφορούν «ύποπτες ομάδες» του πληθυσμού, αυξάνονται συνεχώς. Επιπλέον, όλες αυτές οι σωρηδόν προσαγωγές συνήθως δεν σχετίζονται καν με τη διάπραξη οποιουδήποτε -προσχηματικού έστω- αδικήματος που ενδεχομένως διαπράχτηκε λίγο πριν και κοντά σε κάποιο συγκεκριμένο χώρο. Απλά, θεωρούμε πως στο πλαίσιο της διευρυμένης αστυνομικής δικαιοδοσίας και κυριαρχίας των δυνάμεων καταστολής στο δημόσιο χώρο, οι εφαρμογές αυτές στοχεύουν ξεκάθαρα στην τρομοκράτηση και στη δημιουργία αισθήματος φόβου απέναντι όχι μόνο σε όσους συμμετέχουν σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις αλλά και σε ευρύτερα κομμάτια του πληθυσμού.

⁸⁸ Την ίδια ώρα που η πολιτική ηγεσία διακηρύσσει ότι η ΕΛ.ΑΣ. βρίσκεται κοντά στον πολίτη, με σεβασμό στα δικαιώματά του και στόχο την Ασφάλειά του (Δηλώσεις Υπουργού Δημόσιας Τάξης κατά την Ημέρα της Αστυνομίας, 20.10.2003, www.ydt.gr).

⁸⁹ Τον τελευταίο καιρό ιδιαίτερα, ήλθαν στο φως της δημοσιότητας επίσημα έγγραφα της Υποδιεύθυνσης Ασφάλειας Νοτιανατολικής Αττικής (ΥΑΝΑ) όπου αποκαλύπτεται, στοχοποίηση πολιτών με βάση την ιδεολογία τους, παρακολούθηση εντελώς νόμιμων εκδηλώσεων, έλεγχος κάθε δημόσιας έκφρασης γνώμης και διαχωρισμός των πολιτών σε «εθνικόφρονες» και «μιάσματα». Στο στόχαστρο της ΕΛ.ΑΣ. βρίσκονται επίσης κινήσεις πολιτών που ασχολούνται με θέματα περιβάλλοντος, πολιτικές και κοινωνικές συλλογικότητες με συγκεκριμένη δράση και ιδεολογική αναφορά. Για περισσότερα βλ. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, Ο «εσωτερικός εχθρός» της ΕΛ.ΑΣ., 23.03.2008.

⁹⁰ Το Π.Δ. 342/1977 στο άρθρο 27, παρ. 1, εδάφ. η' περί δακτυλοσκοπήσεων, αναφέρει ότι «Εις εγκληματολογικήν σήμανσιν ήτοι δακτυλοσκόπησιν, ανθρωπομέτρησιν, περιγραφήν και φωτογράφησιν υπόκειται» -μεταξύ άλλων κατηγοριών- και «παν άτομον ρέπον καθ' ἑξίν εις άτακτον βίον και χαρακτηριζόμενον υπό των Αστυνομικών Αρχών ως ύποπτον τελέσεως εγκλήματος». Παρόμοιας αυθαιρεσίας διάταξη συναντάμε και στο άρθρο 29, παρ. 1, γ': «Εις μόνην Δακτυλοσκόπησιν υποβάλλονται οι θεωρούμενοι ως ύποπτοι τελέσεως εγκληματικής πράξεως».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα των ανεξέλεγκτων προσαγωγών⁹¹ που διενεργούν τα αστυνομικά όργανα κατά βούληση, οι εξακριβώσεις στοιχείων και οι αθρόες παράνομα πραγματοποιηθείσες δακτυλοσκοπήσεις που δημιουργούν νέους ιδιότυπους “φακέλους” πολιτών. Ενώ λοιπόν, στα νέα Δελτία Ταυτότητας δεν υπάρχουν δακτυλικά αποτυπώματα ή άλλα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, παρατηρείται το φαινόμενο, οι εγκληματολογικές υπηρεσίες της αστυνομίας, μέσω των αυθαίρετων προσαγωγών για εξακριβώσεις στοιχείων, να συλλέγουν, να επεξεργάζονται, να διαχειρίζονται, να αποθηκεύουν και να διατηρούν ένα νέου τύπου φακέλωμα⁹². Στο στόχαστρο των αστυνομικών αρχών εισέρχονται όχι μόνο εκείνες οι ομάδες του πληθυσμού που χαρακτηρίζονται από το κράτος ως “επικίνδυνες” ή “ακραίες”, αλλά η πλειοψηφία των πολιτών⁹³. Σκοπός της αντεγκληματικής πολιτικής στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι ξεκάθαρα η καταστολή, η επιτήρηση, η τρομοκράτηση, ο έλεγχος, η δημιουργία αισθήματος φόβου σε μεγάλες μερίδες του πληθυσμού. Ταυτόχρονα υποδηλώνει τη φιλοσοφία του μοντέλου της μηδενικής ανοχής ξεγυμνώνοντάς το από τα επιχειρήματά του περί αντιμετώπισης της μικροεγκληματικότητας και του αισθήματος ανασφάλειας του μέσου πολίτη. Το μήνυμα του επίσημου κράτους απέναντι σε όσους συνεχίζουν να

⁹¹ Το άρθρο 74, παρ. 15, εδάφιο θ' του Π.Δ 141/1991 για τις προσαγωγές δίνει την εξουσία στον αστυνομικό «να οδηγεί στο αστυνομικό κατάστημα για εξέταση άτομα τα οποία στερούνται στοιχείων αποδεικτικών της ταυτότητάς τους ή τα οποία, εξαιτίας του τόπου, του χρόνου, των περιστάσεων και της συμπεριφοράς τους δημιουργούν υπόνοιες διάπραξης εγκληματικής ενέργειας». Είναι φανερό πως πρόκειται για αόριστη διάταξη με πολλές ερμηνείες, που δίνει το δικαίωμα στα όργανα της τάξης με βάση υποκειμενικά και πολλές φορές στερεοτυπικά κριτήρια να κρίνουν κατά περίπτωση ποιοι πολίτες εμπίπτουν στη συγκεκριμένη κατηγορία.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει, και η θέση που διατύπωσε η Επιτροπή Δεοντολογίας του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (ΔΣΑ) σύμφωνα με την οποία “η επίδειξη δελτίου ταυτότητας θα πρέπει, κατ' αρχήν, να απαλλάσσει από το ενδεχόμενο προσαγωγής για εξακρίβωση της ανεπισημής λεγόμενης “δικαστικής ταυτότητας”, δηλαδή για το αν ο συλληφθείς φυγοδικεί. Το αντίθετο επιτρέπεται κατ' εξαίρεση, εφόσον η συμπεριφορά του (και όχι μόνο ο τόπος, ο χρόνος ή οι περιστάσεις) κινεί υπόνοιες”.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η άποψη του βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη, Ι. Καμίνη, που χαρακτηρίζει σχετικές διατάξεις των Π.Δ. 141/1991 και 342/1977 περί προσαγωγών και δακτυλοσκοπήσεων ως οριακά αντισυνταγματικές.

⁹² Στο στόχαστρο των μηχανισμών καταστολής βρίσκονται τα τελευταία χρόνια διάφορες κοινωνικές ομάδες που διαμαρτύρονται και αγωνίζονται για τη βελτίωση των συνθηκών τους διαβίωσης αλλά και για ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα, όπως είναι η παιδεία, η εργασία, η κοινωνική ασφάλιση, τα δικαιώματα των κρατουμένων, το ζήτημα της νομιμοποίησης των μεταναστών κ.α. Φοιτητές, εκπαιδευτικοί, πανεπιστημιακοί, δάσκαλοι, άνεργοι και εργαζόμενοι” μιας χρήσης”, συνταξιούχοι, μετανάστες, ολόκληροι πολιτικοί χώροι, αποτέλεσαν συχνά τους αποδέκτες του νέου κοινωνικού ελέγχου και καταστολής. Τα παραδείγματα είναι πολλά και καταγεγραμμένα σε διάφορες εφημερίδες της εποχής. **Βλ. σχετικά Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ο Ιός της Κυριακής, με τίτλο Αστυνομικές προσαγωγές στο σωρό, 08.12.2002**

⁹³ Παράδειγμα επιτήρησης κάθε πολίτη, περισσότερο από κάθε άλλο νέο δικωτικό μέσο, αποτελεί η ηλεκτρονική παρακολούθηση.

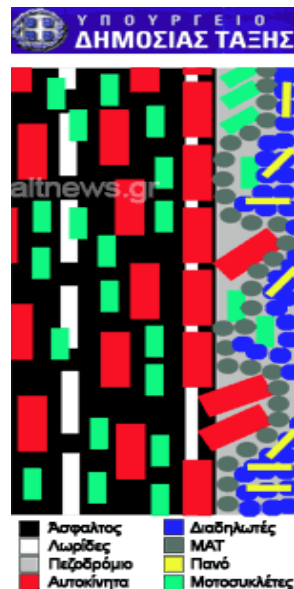
σκέφτονται διαφορετικά, να διαμαρτύρονται, να αντιστέκονται και να αγωνίζονται για δικαιώματα και ελευθερίες είναι σαφές και έχει πολλούς αποδέκτες : **ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ**⁹⁴.

Κρίνουμε στο σημείο αυτό απαραίτητο να αναφερθούμε ειδικότερα και στη σχέση της εγχώριας αντεγκληματικής πολιτικής και της στάσης της Αστυνομίας απέναντι στο ζήτημα των διενεργούμενων διαδηλώσεων στο κέντρο της πόλης των Αθηνών. Τόσο πριν από την Ολυμπιάδα του 2004 αλλά και μετέπειτα ως και σήμερα διάφορες φωνές υποστηρίζουν τον περιορισμό των διαδηλώσεων στο κέντρο της πόλης με στόχο μια πολύ ευρύτερη φαλκίδευση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος των πολιτών στη δημόσια διαμαρτυρία⁹⁵. Για την δικαιολόγηση του μέτρου αυτού χρησιμοποιήθηκαν διάφορα επιχειρήματα από μεγάλο μέρος των ΜΜΕ, δημοσιογράφων, πολιτικών, εκπροσώπων εμπορικών συλλόγων και επιμελητηρίων. Κυκλοφοριακό, αναστάτωση της καθημερινής εμπορικής ζωής, “παρακώλυση συγκοινωνιών”. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το σχέδιο περιορισμού του πρώην Υπουργού Δημόσιας Τάξης και υποστηρικτή πρακτικών μηδενικής ανοχής Β. Πολύδωρα, ο οποίος δηλώνει : *“Με το σχέδιο «PaveDemo» στοχεύουμε στην εύρυθμη λειτουργία της πόλης, ακόμα και κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων»* εξήγησε ο κ. Πολύδωρας, *συνεχίζοντας: «Οι διαδηλωτές θα περιορίζονται στα πεζοδρόμια και θα περιφρουρούνται συγχρόνως από τις αστυνομικές δυνάμεις, ώστε να επιτυγχάνουμε ειρηνικές διαμαρτυρίες χωρίς τη διακοπή της*

⁹⁴ Σε αυτό ακριβώς το πνεύμα κινούνται συχνά και οι ανώτατοι δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί στη χώρα μας. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η σχετική γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, Γ. Σανιδά με αριθμό 14/2007 σχετικά με το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και τη βιντεοσκόπηση από ομάδες της αστυνομίας διαδηλωτών, που επιτρέπει τη χρήση τέτοιων μέσων από την αστυνομία.

⁹⁵ Σύμφωνα με τη σχετική διαταγή της ηγεσίας της ΕΛ.ΑΣ., απαγορεύεται στο εξής η κατάληψη του οδοστρώματος από "ολιγομελείς" συγκεντρώσεις (όσες δηλαδή, κατά την εκτίμηση των ίδιων των οργάνων της τάξης, δεν ξεπερνάνε τα 200 άτομα). Σε περίπτωση ανυπακοής των διαδηλωτών, η ίδια διαταγή προβλέπει το βίαιο σωφρονισμό τους και "σχηματισμό δικογραφίας εις βάρος των υπαιτίων που δεν συμμορφώνονται στις υποδείξεις" Όπως τονίζεται χαρακτηριστικά, οι αστυνομικοί θα μπορούν, ανάλογα με τις «υφιστάμενες καταστάσεις», ακόμη και να σχηματίζουν δικογραφία εις βάρος όσων δεν συμμορφώθηκαν με τις υποδείξεις τους. Όπως ακριβώς αναφέρεται στην διαταγή, *“Σε περίπτωση κατά την οποία διά της παρακώλυσεως των συγκοινωνιών λαμβάνει χώρα διατάραξη της κοινωνικοοικονομικής ζωής, στον βαθμό που αυτή εκ του όγκου της δεν είναι απαραίτητη για την πραγματοποίησή της, θα σχηματίζεται δικογραφία εις βάρος των υπαιτίων που δεν συμμορφώνονται στις υποδείξεις του εκάστοτε επικεφαλής των μέτρων τάξης αστυνομικού».* (‘Τα Νέα’ 13.11.03).

υπόλοιπης ζωής. Σε τελική ανάλυση, οι πεζοί προβλέπεται να κινούνται στα πεζοδρόμια μόνον και μια διαδηλώση δεν πρέπει να αποτελεί εξαίρεση”⁹⁶. Αξίζει να παρουσιάσουμε και το σχετικό γράφημα για το περιορισμό των διαδηλώσεων όπως παρουσιάστηκε από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης:

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει ξεκάθαρα η στόχευση και η κατεύθυνση της κίνησης και φιλοσοφίας της αντεγκληματικής πολιτικής απέναντι σε ένα από τα βασικά συνταγματικά δικαιώματα του πολίτη. Περιορισμός, συνεχής έλεγχος, ασφυκτική επιτήρηση από τον κατασταλτικό μηχανισμό του κράτους, απαγορεύσεις. Το μοντέλο της μηδενικής ανοχής πέρα από τους διακηρυγμένους στόχους του, έχει και ορισμένους άλλους, κρυφούς και αρκετά σοβαρούς για μια δημοκρατική κοινωνία και το κράτος δικαίου. Ακόμα και αυτά τα συνταγματικά μας δικαιώματα και ελευθερίες⁹⁷, περί των οποίων όλοι κόπτονται και όλοι τα υπερασπίζονται σε επίπεδο διακηρύξεων, φαίνεται να βρίσκονται στο στόχαστρο της αντεγκληματικής πολιτικής.

⁹⁶ <http://www.altnews.gr/?p=123>

⁹⁷ Συνέχεια των όσων αναφέραμε για τον περιορισμό των διαδηλώσεων, αποτελεί και ο τρόπος αντιμετώπισης των τελευταίων κινητοποιήσεων για την υπεράσπιση του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλιση, η στενή συνεργασία αστυνομικών και εισαγγελικών αρχών, η διαρκής υπεράσπιση του δικαιώματος στην απεργία από τη μία πλευρά, με ταυτόχρονη δικαστική δίωξη κοινωνικών οργανώσεων και συλλογικοτήτων εργαζομένων και ευθεία αμφισβήτηση του δικαιώματος στην απεργία από την άλλη.

IX. ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΑ ΣΤΑ ΓΗΠΕΔΑ

Άλλη μια περίπτωση εφαρμογής της μηδενικής ανοχής στην ελληνική νομοθεσία, εντοπίζεται στο χώρο του αθλητισμού και ιδιαίτερα απέναντι στο φαινόμενο της αντιμετώπισης της εκδήλωσης περιστατικών βίας εντός ή εκτός αγωνιστικών χώρων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι διατάξεις του Ν. 2725/1999 (Αθλητικός νόμος) και συγκεκριμένα τα άρθρα 41 (Αντιμετώπιση της βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις), 41Ε (Ηλεκτρονική εποπτεία αθλητικών εγκαταστάσεων), 41ΣΤ (Αδικήματα βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις), 41Ζ (Πειθαρχικές και άλλες κυρώσεις). Αξίζει εδώ να σταθούμε ιδιαίτερα στα άρθρα 41Ε και 41ΣΤ. Στο α. 41Ε, αναφέρεται ότι *"1. Στις αθλητικές εγκαταστάσεις, που προορίζονται για τη διεξαγωγή των αγώνων των εθνικών πρωταθλημάτων, καθώς και του Κυπέλλου Ελλάδος, όπου μετέχουν Α.Α.Ε. ή Τ.Α.Α., τοποθετούνται ηλεκτρονικά συστήματα εποπτείας των χώρων και των προσώπων, που ευρίσκονται σε αυτούς. Με αυτά πραγματοποιείται η λήψη, αποθήκευση, επεξεργασία και αναπαραγωγή εικόνας ή εικόνας και ήχου πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη μιας αθλητικής συνάντησης⁹⁸. 2. Αποκλειστικός σκοπός της λειτουργίας των ηλεκτρονικών συστημάτων είναι η αντιμετώπιση πράξεων βίας και αξιόποινων εν γένει πράξεων με αφορμή αθλητικές συναντήσεις. Απαγορεύεται απολύτως η χρήση των συστημάτων και των δεδομένων που παράγουν για οποιονδήποτε άλλο λόγο. Για την εγκατάσταση και λειτουργία των ανωτέρω συστημάτων στις αθλητικές εγκαταστάσεις, οι φίλαθλοι ενημερώνονται με κάθε πρόσφορο μέσο και ιδίως με ανακοίνωση από τα μεγάφωνα πριν την έναρξη της αθλητικής συνάντησης. 3. Η χρήση και η λειτουργία των ανωτέρω συστημάτων ηλεκτρονικής εποπτείας, καθώς και η ευθύνη της επεξεργασίας και φύλαξης των δεδομένων που αυτά παράγουν, ανήκει αποκλειστικά στην Ελληνική Αστυνομία. 4. Τα δεδομένα που προκύπτουν από τη λειτουργία των ηλεκτρονικών συστημάτων εποπτείας του παρόντος άρθρου γνωστοποιούνται από την Ελληνική Αστυνομία στη Δ.Ε.Α.Β., το οικείο πειθαρχικό όργανο και κατά περίπτωση στις αρμόδιες ανακριτικές και δικαστικές αρχές. Και συνεχίζει παρακάτω στη παράγραφο*

⁹⁸ Η παρ.1 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.2 του άρθρου 1 του Ν.3372/2005(ΦΕΚ Α 187/2005).

6 : “α) Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Πολιτισμού και Δημόσιας Τάξης καθορίζονται οι αναγκαίες λεπτομέρειες και ιδίως τα σχετικά με την κατά προορισμό λειτουργία των ηλεκτρονικών συστημάτων εποπτείας, τα σχετικά με τις τεχνικές προδιαγραφές τους, τον τρόπο χρήσης τους, το χρόνο και τον τρόπο καταστροφής των δεδομένων που αυτά παράγουν, καθώς και τα πρόσωπα και τους φορείς που έχουν δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα. β) Με όμοια απόφαση καθορίζεται η ημερομηνία μετά την πάροδο της οποίας απαγορεύεται, στο πλαίσιο των αντίστοιχων κατηγοριών ή διοργανώσεων πρωταθλήματος, η διεξαγωγή αθλητικής συνάντησης σε αθλητική εγκατάσταση που δεν διαθέτει τα προβλεπόμενα στο παρόν άρθρο χρονικά συστήματα) Με όμοια απόφαση, η υποχρέωση διεξαγωγής αγώνων σε αθλητικές εγκαταστάσεις που διαθέτουν ηλεκτρονικά συστήματα εποπτείας μπορεί να επεκταθεί και σε άλλες κατηγορίες πρωταθλημάτων ή άλλων διοργανώσεων ποδοσφαίρου, καλαθοσφαίρισης ή πετοσφαίρισης ή σε πρωταθλήματα ή άλλες διοργανώσεις άλλων ομαδικών αθλημάτων”⁹⁹.

Από την μελέτη του άρθρου αυτού, παρατηρούμε πώς διαμορφώνεται η νέα πολιτική απέναντι στα φαινόμενα της αθλητικής βίας στο επίπεδο της επιτήρησης, παρακολούθησης, ελέγχου και καταγραφής μέσω ηλεκτρονικών μέσων, αθλητικών εκδηλώσεων σε χώρους απόλυτης αστυνόμευσης, στο πλαίσιο μιας κλειστής κοινωνίας “πανοπτικού”.

Ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο 41ΣΤ, όπου προβλέπονται οι ποινές που επιβάλλονται για αδικήματα που τελούνται κατά τη διάρκεια αθλητικών αγώνων. Έτσι προβλέπεται αναλυτικά : “1. Με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και χρηματική ποινή, εκτός εάν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη, τιμωρείται όποιος εκ προθέσεως μέσα σε αθλητικές εγκαταστάσεις ή στον αμέσως περιβάλλοντα χώρο τους ή στις βοηθητικές εγκαταστάσεις ή στους χώρους προσέλευσης και στάθμευσης, κατά τη διάρκεια αθλητικής εκδήλωσης: α) ρίχνει προς τον αγωνιστικό χώρο ή εναντίον άλλου οποιοδήποτε αντικείμενο, που μπορεί να προκαλέσει έστω και ελαφρά σωματική βλάβη, β) βιαιοπραγεί κατά άλλου, ανεξάρτητα εάν από τη βιαιοπραγία επήλθε σωματική βλάβη, ή εκτοξεύει απειλές κατά προσώπου, το οποίο σύμφωνα με τους κανονισμούς της οικείας αθλητικής ομοσπονδίας αναγράφεται στο φύλλο αγώνα, γ) κατέχει ή χρησιμοποιεί αντικείμενα που μπορούν να

⁹⁹ Το άρθρο 41Ε προστέθηκε με το άρθρο 7, Ν.3057/2002, ΦΕΚ Α 239/10.10.2002.

προκαλέσουν σωματικές βλάβες, δ) κατέχει ή χρησιμοποιεί βεγγαλικά, καπνογόνα, κροτίδες και γενικά εύφλεκτες ύλες. 2. Με φυλάκιση μέχρι ενός έτους και χρηματική ποινή, εκτός εάν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη, τιμωρείται όποιος: α) χωρίς δικαίωμα από το νόμο ή τους κανονισμούς της οικείας αθλητικής ομοσπονδίας ή υπερβαίνοντας το δικαίωμά του αυτό, εισέρχεται με σκοπό τη διατάραξη της ομαλής διεξαγωγής του αγώνα ή την πρόκληση επεισοδίων, λόγω του αποτελέσματός του, κατά τη διάρκεια αθλητικής συνάντησης ή αμέσως πριν από την έναρξη ή αμέσως μετά τη λήξη της, στον αγωνιστικό χώρο ή στο χώρο των αποδυτηρίων των αθλητών και των διαιτητών ή στους διαδρόμους που συνδέουν τους ανωτέρω χώρους, β) τελεί κάποια από τις πράξεις της προηγούμενης παραγράφου με αφορμή μία αθλητική εκδήλωση πριν από την έναρξη ή μετά τη λήξη της ή μακριά από το χώρο που προορίζεται για την εκδήλωση αυτήν." γ) απευθύνει ατομικά ή ως μέλος ομάδας σε τρίτους εκφράσεις που προσβάλλουν την εθνική ταυτότητα των προσώπων αυτών ή είναι ρατσιστικού περιεχομένου ή προσβάλλει τον εθνικό ύμνο, τα ολυμπιακά σύμβολα ή τους ολυμπιακούς αγώνες." (Η περ. γ' προστέθηκε με την παρ. 15 ιγ' άρθρ.8 Ν.3207/2003, ΦΕΚ Α 302/24.12.2003).

3. Αν οι πράξεις των παραγράφων 1 και 2 τελέστηκαν υπό περιστάσεις που μαρτυρούν ότι ο δράστης είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος για την ομαλή τέλεση των αθλητικών εκδηλώσεων, επιβάλλεται ποινή φυλάκισης μέχρι τριών ετών, εκτός εάν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. Για την εφαρμογή του παρόντος, ιδιαίτερα επικίνδυνος χαρακτηρίζεται ιδίως ο δράστης που αποδεικνύεται ότι έχει τελέσει στο παρελθόν αδικήματα βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις ή ότι συμμετέχει στην τέλεση των πράξεων έχοντας αρχηγικό ρόλο ή ενήργησε βάσει οργανωμένου εγκληματικού σχεδίου ή προξένησε σημαντικής έκτασης φθορές ή βλάβες σε έννομα αγαθά τρίτων."4. Η τέλεση των εγκλημάτων της διέγερσης (άρθρα 183185 Π.Κ.), της διατάραξης της κοινής ειρήνης (άρθρο 189 Π.Κ.), της διατάραξης της ειρήνης των πολιτών (άρθρο 190 Π.Κ.), της καθύβρισης θρησκευμάτων (άρθρο 199 Π.Κ.), της παρακώλυσης συγκοινωνιών (άρθρο 292 Π.Κ.), της απλής, απρόκλητης και επικίνδυνης σωματικής βλάβης (άρθρα 308, 308Α και 309 Π.Κ.), της βαριάς σωματικής βλάβης (άρθρο 310 παρ. 1 Π.Κ.) της συμπλοκής (άρθρο 313 Π.Κ.), της παράνομης βίας (άρθρο 330 Π.Κ.), της απειλής (άρθρο 333 Π.Κ.), της διατάραξης οικιακής ειρήνης (άρθρο 334 Π.Κ.), της προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας (άρθρο 337 Π.Κ.), της πρόκλησης σκανδάλου με ακόλαστες πράξεις (άρθρο 353 Π.Κ.), της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας (άρθρα 381 και 382 Π.Κ.) και της εκβίασης (άρθρο 385 Π.Κ.), υπό τις προϋποθέσεις των παραγράφων 1 και 2 του

παρόντος άρθρου, θεωρείται ιδιαίτερα επιβαρυντική περίπτωση και η επιβαλλόμενη ποινή μπορεί να ξεπεράσει το ανώτατο όριο που προβλέπεται γι' αυτά στον Ποινικό Κώδικα και να φτάσει στο ανώτατο όριο του είδους της ποινής.¹⁰⁰ "5. Όποιος παροτρύνει, υποκινεί, ενθαρρύνει ή διευκολύνει με οποιονδήποτε τρόπο και ιδίως δημόσια ή δια του έντυπου ή ηλεκτρονικού τύπου ή του διαδικτύου μεμονωμένα άτομα ή οργανωμένες ομάδες προσώπων για να διαπράξουν αδικήματα του παρόντος άρθρου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών"¹⁰¹. 6. Απαγορεύεται η μετατροπή σε χρηματική ποινή της στερητικής της ελευθερίας ποινής και η αναστολή εκτέλεσης αυτής, κατ' εξαίρεση των άρθρων 99 επ. του Ποινικού Κώδικα, στις περιπτώσεις των αδικημάτων των προηγούμενων παραγράφων 1, 2, 3 και 4 του άρθρου αυτού.¹⁰²"7. α) Σε περίπτωση καταδίκης για πράξεις που αναγράφονται στις παραγράφους 1 έως 4 το δικαστήριο με την ίδια απόφαση απαγορεύει στον υπαίτιο να προσέρχεται και να παρακολουθεί για χρονικό διάστημα έξι μηνών μέχρι δύο ετών αθλητικές συναντήσεις στις οποίες μετέχει ομάδα του αγώνα κατά τον οποίο ή με αφορμή τον οποίο τελέστηκε η αξιόποινη πράξη ή και άλλες ομάδες. Επίσης, το δικαστήριο επιβάλλει στον υπαίτιο για όσο χρόνο διαρκεί η απαγόρευση την υποχρέωση να εμφανίζεται πριν από την έναρξη της αθλητικής συνάντησης στο αστυνομικό τμήμα της κατοικίας ή διαμονής του και να παραμένει εκεί καθ' όλη τη διάρκειά της .β) Η διάρκεια της έκτισης της ανωτέρω παρεπόμενης ποινής υπολογίζεται από την επομένη της ημέρας κατά την οποία συμπληρώθηκε ή ανεστάλη ή διακόπηκε η έκτιση της κύριας στερητικής της ελευθερίας ποινής. γ) Εάν ο δράστης κάποιας πράξης από τις αναφερόμενες στις παραγράφους 1 έως 4 του παρόντος άρθρου είναι ανήλικος, η παρεπόμενη ποινή της περίπτωσης α' της παραγράφου αυτής επιβάλλεται και εκτελείται σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από την αναμορφωτική ή άλλη μεταχείρισή του. δ) Η παραβίαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την επιβολή της παρεπόμενης ποινής τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους και χρηματική ποινή. ε) Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δημόσιας Τάξης, Δικαιοσύνης και Πολιτισμού ρυθμίζεται κάθε λεπτομέρεια της παραγράφου αυτής. 8."α. Τα αδικήματα του παρόντος άρθρου διώκονται

¹⁰⁰ Στα αδικήματα της παραγράφου 4 προστέθηκε και το αδίκημα της βαριάς σωματικής βλάβης του άρθρου 310 παρ.1 Π.Κ. και η παράγραφος 4 επαναδιατυπώθηκε ως άνω με την παρ.1 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004.

¹⁰¹ Οι παράγραφοι 5, 6 και 7 αναριθμήθηκαν σε 7,8 και 9 και η άνω νέα παράγραφος 5 προστέθηκε με την παρ.2 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004.

¹⁰² Η άνω νέα παράγραφος 6 προστέθηκε με την παρ.3 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004 και αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.1 άρθρ.20 Ν.3472/2006,ΦΕΚ Α 135/4.7.2006.

αυτεπαγγέλτως. Καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο είναι το Τριμελές Πλημμελειοδικείο του τόπου τέλεσής τους. Για την εκδίκαση των αδικημάτων του παρόντος άρθρου εφαρμόζεται υποχρεωτικά η διαδικασία των άρθρων 418 επ. Κ.Π.Δ. Σε κάθε περίπτωση τα αδικήματα του παρόντος άρθρου εκδικάζονται εντός τριάντα ημερών.¹⁰³ β) (Εκείνος που καταδικάστηκε για αδίκημα του παρόντος άρθρου και ο εισαγγελέας έχουν δικαίωμα να ασκήσουν έφεση κατά της απόφασης, εάν με αυτή επιβλήθηκε ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον τριών μηνών)¹⁰⁴. Η προθεσμία για την άσκηση έφεσης κατά της καταδικαστικής απόφασης και η άσκηση εφέσεως δεν αναστέλλουν την εκτέλεσή τους. Σε εξαιρετικές όμως περιπτώσεις, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο μπορεί να διατάξει, σύμφωνα με την παράγραφο 7 του άρθρου 497 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, την αναστολή εκτέλεσής της κύριας ποινής που επιβλήθηκε με την πρωτόδικη απόφαση. Η απόφαση που διατάσσει την αναστολή ορίζει εάν αυτή ισχύει έως την έκδοση τελεσίδικης απόφασης ή για χρονικό διάστημα που ρητά μνημονεύεται, προκειμένου ο κατηγορούμενος να καλύψει επείγουσες ανάγκες δικές του ή της οικογένειάς του. Η παρεπόμενη ποινή, που επιβλήθηκε κατά την παράγραφο 5 του παρόντος άρθρου, ουδέποτε αναστέλλεται¹⁰⁵. γ) Ο εισαγγελέας, με διάταξη που εκδίδει πριν από την παραγγελία για την απόλυση του κατηγορουμένου, εντέλλεται προς την αστυνομική αρχή του τόπου κατοικίας ή διαμονής του την εκτέλεση της παρεπόμενης ποινής, μνημονεύοντας τη διάρκειά της ή, εάν έχει ήδη εκτιθεί τμήμα της, το υπόλοιπό της. Ο κατηγορούμενος πριν απολυθεί λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της διάταξης.9. Η διαδικασία των άρθρων 275, 409 και 417 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας δεν εφαρμόζεται για πταίσματα ή πλημμελήματα, αν η πράξη στρέφεται κατά της τιμής ή αφορά εντελώς ελαφρά ή ασήμαντη σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας και φέρεται ότι διαπράχθηκε από διαιτητή οποιουδήποτε αθλήματος ή βοηθό του κατά την εκτέλεση των σχετικών με τον αγώνα καθηκόντων τους, ή από αθλητή κατά τη συμμετοχή του σε αθλητική συνάντηση.¹⁰⁶

¹⁰³ Η περ .α` αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.5 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004.

¹⁰⁴ Το άνω εντός () εδάφιο ΚΑΤΑΡΓΗΘΗΚΕ με την παρ.4 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004.

¹⁰⁵ Με την παρ.2 άρθρ.20 Ν.3472/2006,ΦΕΚ Α 135/4.7.2006 ορίζεται ότι:"2. Τα εδάφια δεύτερο και τρίτο του στοιχείου β`της παραγράφου 8 του άρθρου 41 ΣΤ του ν. 2725/1999, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 7 του ν. 3057/2002 αναριθμήθηκε και ισχύει με το άρθρο 6 παράγραφοι 2 και 4 του ν. 3262/2004, καταργούνται"

¹⁰⁶ Το άρθρο 41ΣΤ προστέθηκε με το άρθρο 7 Ν.3057/2002, ΦΕΚ Α 239/10.10.2002.

Το σημαντικότερο από αυτή την αναλυτική απαρίθμηση του άρθρου αυτού του νόμου, εστιάζεται σε δύο κυρίως σημεία : α. Στην σκλήρυνση της ποινικής δικαιοσύνης απέναντι στα εγκλήματα που τελούνται κατά τη διάρκεια των αθλητικών εκδηλώσεων με μεγάλες ποινές και β. στην απαγόρευση μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας ποινής σε χρηματική, παράλληλα με την μη δυνατότητα άσκησης ενδίκου μέσου κατά της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Με τον τρόπο αυτό, μεγάλος αριθμός πολιτών μπαίνουν στον στόχαστρο του σκληρού πυρήνα καταστολής του μοντέλου της μηδενικής ανοχής. Ακόμα και η διάπραξη ελαφριάς μορφής αδικημάτων ή η παρουσία σε βίαια γεγονότα σε αθλητικούς χώρους κατά τη διεξαγωγή αθλητικών δραστηριοτήτων εμπεριέχει τον κίνδυνο της σύλληψης και της επιβολής, με επιτάχυνση των δικονομικών διαδικαστικών ζητημάτων απονομής δικαιοσύνης, στερητικών της ελευθερίας ποινών. Ο φόβος της φυλακής πλανάται για κάθε έναν που τυγχάνει να βρίσκεται σε τέτοιες εκδηλώσεις και με τις δυνάμεις της τάξης να επιβάλλουν το νόμο πολλές φορές για εξυπηρέτηση ευκαιριακών σκοπών και καθησυχασμού της κοινής γνώμης.

X. ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ

Την τελευταία, περίπου, δεκαπενταετία, η χώρα μας μετατράπηκε από χώρα εξαγωγής μεταναστών, σε άλλες χώρες της Ευρώπης και άλλων ηπείρων κατά το παρελθόν, σε χώρα υποδοχής μεταναστών από χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης και κυρίως από χώρες της Ασίας και της Αφρικής. Οι μετανάστες στη χώρα μας από την έλευσή τους αντιμετώπισαν δυσκολίες διαβίωσης και αντιμετωπίστηκαν από το επίσημο κράτος ως πολίτες β' κατηγορίας. Παράλληλα, προσπάθησαν να ενσωματωθούν στη κοινωνική ζωή της χώρας και παρά τις αντιξοότητες και την εχθρική συχνά στάση των "ιθαγενών" και των κατασταλτικών μηχανισμών, κατορθώνουν σε μεγάλο βαθμό να "νομιμοποιηθούν" και να αποτελέσουν μέρος της νέας σύνθεσης και διαστρωμάτωσης της ελληνικής κοινωνίας.

Από την πλευρά του, το ελληνικό κράτος απέναντι στα νέα δεδομένα που δημιούργησε η εισροή μεταναστών τα τελευταία χρόνια φάνηκε ανίκανο να διαχειριστεί τη νέα κατάσταση και ανέτοιμο να δώσει λύσεις στα προβλήματα που

ανέκυπταν. Τα ζητήματα της εγκληματικότητας των μεταναστών και της λαθρομετανάστευσης αντιμετωπίστηκαν κυρίως με μεθόδους μηδενικής ανοχής από τις πλέον αυστηρές σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι μετανάστες αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν, μια από τις πλέον ευάλωτες και απροστάτευτες κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού, οι οποίοι βιώνουν καθημερινά την εκμετάλλευση στους χώρους εργασίας, τους συνεχείς ελέγχους των αστυνομικών αρχών, την οικονομική αφαίμαξη από το ελληνικό κράτος για την εξασφάλιση νομιμοποιητικών εγγράφων, την αβεβαιότητα και ανασφάλεια για το μέλλον¹⁰⁷.

Συγχρόνως, η αύξηση του αριθμού των αντικανονικών μεταναστών, και των φαινομένων εγκληματικότητας που αποδίδονται στους μετανάστες, καθώς και η δημιουργία κλίματος ξеноφοβίας και ρατσισμού από τη πλειοψηφία των ΜΜΕ δημιούργησε ένα περιβάλλον κατάλληλο, ώστε να τεθεί σε εφαρμογή από τις κατασταλτικές δυνάμεις του κράτους σειρά μέτρων μηδενικής ανοχής, που στόχευαν στον εντοπισμό των χωρίς χαρτιά αλλοδαπών και τη σύλληψή τους ή την απέλασή τους στις χώρες προέλευσής τους. Έτσι, οι επονομαζόμενες επιχειρήσεις «μαζικών ελέγχων νομιμότητας των αλλοδαπών» ή πιο απλά οι επιχειρήσεις “σκούπα” κατά των μεταναστών αποτελούν τα τελευταία χρόνια επιχειρήσεις ρουτίνας. Το μέτρο αυτό προπαγανδίστηκε από το κράτος ως αναγκαίο και επιβεβλημένο από λόγους προστασίας της έννομης τάξης και εμπέδωσης της δημόσιας ασφάλειας¹⁰⁸. Έτυχε, μάλιστα και σχετικής αποδοχής από σημαντική μερίδα της κοινής γνώμης, ιδιαίτερα αυτής που εμφανιζόταν στις διάφορες σφυγμομετρήσεις ως ανήσυχη και φοβισμένη από την

¹⁰⁷ Η περιπέτεια των μεταναστών ξεκινά από την προσπάθεια εισόδου στην ελληνική επικράτεια, με την επάνδρωση των συνόρων με τους βαριά οπλισμένους φρουρούς – συνοριοφύλακες, τις άδειες εισόδου και εξόδου, τα ναρκοπέδια, τη καταγραφή στους καταλόγους της συνθήκης Schengen περί ανεπιθύμητων αλλοδαπών, τους χώρους κράτησης ή καλύτερα στα στρατόπεδα κράτησης μεταναστών. Η Ευρώπη – Φρούριο ξεκινά και από την Ελλάδα. **Βλ. σχετικά, Χώροι κράτησης μεταναστών : Τεχνικές εγκλεισμού και υποκειμενοποίηση, εκδόσεις εργω΄εξυβριση, Αθήνα 2008, σελ. 5.**

¹⁰⁸ Όπως πολύ εύστοχα σημειώνει ο εγκληματολόγος Β. Καρύδης, “Η στενά κατασταλτική αντι-μεταναστευτική νομοθεσία και πολιτική συσχετίζεται θετικά με όλους τους επιμέρους παράγοντες της εγκληματογένεσης που αφορούν στη μεταναστευτική κοινότητα. Η κοινωνική κατασκευή ενός εγκληματικού στερεοτύπου συμβάλλει διαλεκτικά στην περαιτέρω περιθωριοποίηση και ένταση της όποιας εγκληματικής δραστηριότητας εθνικών μεταναστευτικών ομάδων και τη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου εγκληματοποίησης και εγκληματικότητας. Ο φόβος του εγκλήματος και η ρατσιστική στάση και συμπεριφορά επιδεινώνουν το φαινόμενο, δημιουργούν νέες πηγές κοινωνικής έντασης και διαμορφώνουν συνθήκες διάπραξης και άλλων εγκλημάτων, είτε εις βάρος των μεταναστών είτε εκ μέρους τους με τρόπο διαλεκτικά αντανακλαστικό”. **Βλ. Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 206.**

αύξηση της εγκληματικότητας. Ωστόσο δεν πέτυχε ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα, ούτε κατάφερε να μειώσει την εγκληματικότητα και το αίσθημα ανασφάλειας των πολιτών. Για άλλη μια φορά το οργανωμένο έγκλημα βρισκόταν στο απυρόβλητο, ενώ αντιθέτως ο αλλοδαπός μετανάστης δοκίμαζε καθημερινά τη βαναυσότητα και την καταστολή από τις δυνάμεις της τάξης και συγχρόνως στιγματιζόταν ως επικίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια. Συγχρόνως τα μέτρα αυτά δημιούργησαν συνθήκες αποκλεισμού και γκετοποίησης εθνοτικών ομάδων, διέρρηξαν τη συνοχή του κοινωνικού ιστού, συνέβαλαν στη μεγέθυνση του κυρίαρχου μύθου περί εγκληματικότητας των μεταναστών και ταύτισε το έγκλημα με συγκεκριμένες φυλετικές ή εθνοτικές ομάδες¹⁰⁹. Ένας ακόμα βολικός εσωτερικός εχθρός είχε εφευρεθεί για να καλύψει αδυναμίες αλλά και για να αναπαραγάγει στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Συγκεκριμένα, αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό πώς η εφαρμογή μεθόδων μηδενικής ανοχής απέναντι στους μετανάστες. εντάσσεται σε μια διαδικασία κατ' επίφαση προστασίας της δημόσιας ασφάλειας, συντήρησης των στερεοτυπικών κατασκευών περί της εγκληματικότητας και πολιτικής χειραγώγησης του ατόμου¹¹⁰. Οι λεγόμενοι μαζικοί έλεγχοι νομιμότητας» των μεταναστών που άρχισαν από το καλοκαίρι του 1999¹¹¹, είχαν ως επίσημα διακηρυγμένο στόχο τη σύλληψη, επαναπροώθηση ή απέλαση όσων αλλοδαπών δεν διέθεταν τα νόμιμα έγγραφα παραμονής στη χώρα, σε μια περίοδο εντεινόμενης ανησυχίας και ανασφάλειας της κοινής γνώμης λόγω της εικαζόμενης αύξησης της εγκληματικότητας των μεταναστών¹¹². Σε ένα τέτοιο περιβάλλον και με τη δημιουργία κλίματος υστερίας και φόβου από την πλειοψηφία των ΜΜΕ¹¹³, διενεργήθηκαν αθρόες συλλήψεις και προσαγωγές/ μεταναστών σε όλη τη χώρα και

¹⁰⁹ Θ. Παπαθεοδώρου, Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική, σελ. 244.

¹¹⁰ Θ. Παπαθεοδώρου, οπ. π., σελ. 304.

¹¹¹ Μαζικοί έλεγχοι νομιμότητας διενεργήθηκαν ιδιαίτερα κατά την περίοδο πριν και κατά την διεξαγωγή των ολυμπιακών αγώνων, διενεργήθηκαν και στο πλαίσιο των επιχειρήσεων "ΠΟΛΙΣ" της ΕΛ.ΑΣ.

¹¹² Στο ίδιο.

¹¹³ Τέτοιες αναφορές ΜΜΕ αλλά και πολιτικών σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι μετανάστες, οι νέοι, οι φτωχοί, σε βίαιες, παρεκκλίνουσες ή αντικοινωνικές συμπεριφορές και σε επικίνδυνες, υποβαθμισμένες και προβληματικές περιοχές, αντί να λειτουργήσουν στη κατεύθυνση της καταπολέμησης του αισθήματος ανασφάλειας και φόβου των πολιτών, συχνά δημιουργούν περισσότερα προβλήματα, φόβο και κοινωνικούς αποκλεισμούς καθώς όσο περισσότερο στοχοποιημένοι, επιτηρούμενοι και στιγματιζόμενοι αισθάνονται οι κατηγορίες αυτές του πληθυσμού τόσο περισσότερο απειλητικοί και επιθετικοί γίνονται. **Βλ. σχετικά Francoise Digneffe, Αίσθημα ανασφάλειας, παραβατικότητα και κοινωνικός αποκλεισμός, μτφρ Γ. Νικολόπουλος, ΠοινΔικ 8-9/2000, σελ. 891-892.**

ιδιαίτερα στην περιοχή του Λεκανοπεδίου της Αττικής. Ο μαζικός χαρακτήρας των ελέγχων και των συλλήψεων, η συγκέντρωση των μεταναστών κατά χιλιάδες σε γήπεδα και η σύλληψη αδιάκριτα κάθε ατόμου εμφανώς αλλοδαπού αποτύπωσαν την, πρωτοφανή για τα σύγχρονα ελληνικά δεδομένα, εικόνα των πογκρόμ εναντίον των μεταναστών¹¹⁴. Όλο αυτό το νοσηρό κλίμα¹¹⁵ δημιούργησε τις κατάλληλες συνθήκες για τη νομιμοποίηση της μηδενικής ανοχής από πλευράς κρατικής εξουσίας¹¹⁶. Όπως επισημαίνει και ο Θ. Παπαθεοδώρου : *“σε ορισμένες περιπτώσεις η εφαρμογή των πολιτικών μηδενικής ανοχής εκλαμβάνεται ως αναμενόμενη πρόταση της εξουσίας σε ένα ώριμο αίτημα της κοινής γνώμης, η οποία με το να είναι κατάλληλα προετοιμασμένη απεκδύεται οποιασδήποτε κοινωνικής ευαισθησίας και εμφανίζεται έτοιμη να συνταχθεί με τις πλέον ακραίες πολιτικές κοινωνικού αποκλεισμού. Η εν λόγω σύνταξη διευκολύνει την ταύτιση στο κοινωνικό φαντασιακό της ανασφάλειας με την παρουσία των μεταναστών, τη σύγχυση μεταξύ μεταναστευτικής και αντεγκληματικής πολιτικής και την αποδοχή του εκρατισμού του δημόσιου βίου. Εξασφαλίζεται παράλληλα η συναίνεση του πολίτη για τη διεύρυνση της ποινικοποίησης με στόχο τους (λαθρο)μετανάστες κατά την κοινωνική χωροθέτησή τους μεταξύ του περιθωρίου. της εκμετάλλευσης, της φυλακής και της απέλασης. Η μηδενική ανοχή λειτουργεί στο πεδίο αυτό καταλυτικά και αγγίζει όλες τις πτυχές της ποινικό-πολιτικής καταστολής. Έτσι, οι μετανάστες φαίνεται να θεωρούνται στερεοτυπικά οι συνήθεις ύποπτοι τέλεσης εγκληματικών πράξεων, τιμωρούνται αυστηρότερα από τα ποινικά δικαστήρια γίνονται ευκολότερα αντικείμενο εκμετάλλευσης στη νέα αγορά της προσωρινής και ανειδίκευτης εργασίας, αποτελούν προδιαγεγραμμένο στόχο των κατά περιόδους μαζικών ελέγχων νομιμότητας, διαθέτουν περιορισμένα κοινωνικά δικαιώματα και υπόκεινται σε υπέρμετρη ποινική καταστολή, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις καταστρατηγεί την ασφάλεια του δικαίου και το φιλελεύθερο χαρακτήρα του ποινικού μας*

¹¹⁴ Στο ίδιο.

¹¹⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα και αποκορύφωμα του νοσηρού κλίματος εναντίον των μεταναστών αποτελεί η απόφαση του κοινοτικού συμβουλίου του Παλιού Κεραμιδιού του Νομού Πιερίας τον Μάρτιο του 1998, “για τον περιορισμό της συνάθροισης και της κυκλοφορίας των αλβανών μεταναστών κλπ.”, όπου μεταξύ άλλων η κοινοτική αρχή είχε απαγορεύσει τη συνάθροιση και κυκλοφορία των αλβανών μεταναστών μετά τη δύση του ηλίου προκειμένου να ελέγξει την εγκληματικότητα.

¹¹⁶ Τελευταίο πρόσφατο παράδειγμα πογκρόμ εναντίον μεταναστών υπήρξε η μαζική εκκαθάριση του προσφυγικού καταυλισμού χιλιάδων Αφγανών κυρίως μεταναστών στο λιμάνι της πόλης των Πατρών, η μεταφορά τους σε “χώρους”-στρατόπεδα υποδοχής μεταναστών σε διάφορα σημεία της χώρας, κάτω από άθλιες συνθήκες, με απόλυτη μυστικότητα.

συστήματος¹¹⁷. Επιβεβαίωση των όσων προαναφέρθηκαν αποτελεί το άρθρο 74, παρ. 4 ΠΚ, όπου προβλέπεται ότι “ο αλλοδαπός, μέχρι την απέλαση του, εξακολουθεί να παραμένει κρατούμενος σε ειδικούς χώρους των καταστημάτων κράτησης ή θεραπευτικών καταστημάτων”¹¹⁸. Επιπλέον σύμφωνα με το άρθρο 74, παρ. 1δ του ΠΚ, “Η απέλαση εκτελείται αμέσως μετά την έκτιση της ποινής ή την απόλυση από τις φυλακές. Το ίδιο ισχύει και όταν η απέλαση επιβλήθηκε από το δικαστήριο ως παρεπόμενη ποινή”¹¹⁹. Από μια απλή ανάγνωση των άρθρων αυτών γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι παραβιάζεται απροκάλυπτα η θεμελιώδης συνταγματική εγγύηση της προσωπικής ελευθερίας. “Η στέρηση της ελευθερίας - γράφει ο καθηγητής και βοηθός του Συνηγόρου του Πολίτη, Γ. Καμίνης- όταν δεν αποτελεί κατεγνωσμένη από αρμόδιο δικαστήριο ποινή αλλά, αντιθέτως, επιβάλλεται μετά την έκτιση της ποινής, προς απλή διασφάλιση ενός μέτρου ασφαλείας, όπως είναι η δικαστική απέλαση κατά την κρατούσα άποψη, μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη με το Σύνταγμα μόνον εάν τηρεί το απολύτως αναγκαίο μέτρο (ως προς του όρους και τη διάρκειά της). Άλλως, αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας και της αξίας του ανθρώπου”¹²⁰. Με λίγα λόγια, αν το ελληνικό κράτος δεν μπορεί να εφοδιάσει έναν υπό απέλαση κρατούμενο με ταξιδιωτικά έγγραφα, ώστε να τον απελάσει άμεσα (είτε γιατί δεν μπορεί να συνεννοηθεί με τις προξενικές αρχές του κράτους προέλευσης του αλλοδαπού, είτε γιατί προς το συγκεκριμένο κράτος δεν επιτρέπεται η απέλαση με βάση τις αποφάσεις διεθνών οργανισμών), δεν έχει δικαίωμα να του στερεί επ' αόριστον την ελευθερία του. Όπως σημειώνει ο αντεισαγγελέας Εφετών Ανδρέας Ζυγούρας, “υφίστανται περιπτώσεις κατά τις οποίες η πραγματοποίησις της απελάσεως είναι ανέφικτος. Ως επί Ιρακινών υπηκόων, λόγω του επιβληθέντος διεθνούς εμπάργκο εις την χώραν των. Όπως επίσης επί προσώπων τα οποία εισήλθον εις την χώραν άνευ ταξιδιωτικών εγγράφων και δεν υφίσταται πρεσβεία τούτων εις την χώραν μας, διά να τα εφοδιάσει δι' αυτών, ώστε να καταστεί εφικτή η απέλασίς των. Τοιαύτα πρόσωπα προέρχονται κυρίως εκ χωρών της Αφρικής αι οποίαι δεν τηρούν πρεσβείες εις την Ελλάδα, ως είναι η Ρουάντα και άλλαι χώραι. (...) Η κράτησις όμως του υπό απέλασιν τελούντος αλλοδαπού εις την φυλακήν, άνευ

¹¹⁷ Θ. Παπαθεοδώρου, οπ. π., σελ. 305

¹¹⁸ Η παράγραφος 4 του άρθρου 74, προστέθηκε με το άρθρο 12 του Ν. 2721/1999.

¹¹⁹ Όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 παρ. 2 του Ν. 2408/1996.

¹²⁰ Στους αριθμούς των “νόμιμα” φυλακισμένων πρέπει να προστεθούν και οι χιλιάδες κρατούμενοι των δεκάδων στρατοπέδων συγκέντρωσης που προορίζονται ως τόποι “υποδοχής” (δηλαδή κράτησης και απέλασης) των μεταναστών, τα αστυνομικά τμήματα, οι μεθοριακοί σταθμοί και τα πρόχειρα καταλύματα-κρατητήρια που “φιλοξενούν” τους ανεπιθύμητους μετανάστες.

νομίμου δικαστικού τίτλου επιτάσσοντος αυτήν, τυγχάνει παράνομος. Όταν, εφόσον δεν είναι εφικτή η άμεσος απέλασις του αλλοδαπού, η οποία διετάχθη δυνάμει δικαστικής αποφάσεως, δύναται δια αποφάσεως του Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως να επιτραπεί η προσωρινή παραμονή του εις την χώραν υπό καθεστώς ελεγχόμενης ελευθερίας, εφαρμοζομένης αναλογικώς της υπ' αριθ. 4803/13/7α/1992 κοινής αποφάσεως των υπουργών Εξωτερικών, Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, (...) οπότε ούτος αποφυλακίζεται" ("Ποινική Δικαιοσύνη", 7/2000). Ο Συνήγορος του Πολίτη στη γνωμοδότησή του (29/9/2000)¹²¹ καταλήγει: "εισηγείται τη συμπλήρωση της διάταξης με τη θέσπιση ενός ευλόγου χρονικού ορίου πέραν του οποίου θα προβλέπεται ρητώς ότι η κράτηση θα αντικαθίσταται με περιοριστικούς όρους κατά την κρίση του οικείου Συμβουλίου Πλημμελειοδικών. Με τα τελεολογικά κριτήρια που έχουν τεθεί από την υπ' αρ. 2/1993 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου¹²², ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι η συνέχιση της κράτησης άνευ δικαστικού τίτλου πέραν των 30 ημερών δεν είναι συνταγματικώς αποδεκτή"¹²³. Το σοβαρό αυτό πρόβλημα που παραβιάζει ευθέως βασικά συνταγματικά δικαιώματα και είναι ενάντια σε βασικές αρχές του κράτους δικαίου, αναπαραγάγει συμπεριφορές και πρακτικές μηδενικής ανοχής, στοχοποιεί και θυματοποιεί τους μετανάστες¹²⁴. Λύση στη σοβαρή αυτή νομοθετική,

¹²¹ Συνήγορος του Πολίτη, πόρισμα με θέμα "Δικαστική απέλαση και Συνταγματικά όρια κράτησης", 29.09.2000

¹²² Η σχετική υπ' αριθμ. 2/1993 γνωμοδότηση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου (αντεισαγγελέα κ. Κ.Βολονάση), προσδιορίζει τον χρονικό ορίζοντα της κράτησης προς δικαστική απέλαση αλλοδαπού ως εξής: «**Ο χρόνος διαρκείας της κρατήσεώς του αυτής δεν προσδιορίζεται διαφορετικά, παρά μόνο από τον σκοπό της, που έγκειται στην παροχή στα αρμόδια όργανα της αναγκαίας χρονικής ευχερείας προς τακτοποίηση χωρίς καμία καθυστέρηση όλων των νομίμων και πρόσφορων υλικών και νομικών ενεργειών, που κατατείνουν στην πραγματοποίηση του εννόμου αποτελέσματος της απελάσεως που έχει διαταχθεί...**, όπως είναι, ενδεικτικώς, ο εφοδιασμός του δια των προβλεπομένων ταξιδιωτικών εγγράφων...Για τον λόγο αυτό...η κράτησή του πρέπει να είναι **βραχύχρονη**». (ΠοινΧρον ΜΓ'1993 σ.456). Η νεότερη γνωμοδότηση αρ.6/2000 Εισ.Α.Π. που προαναφέρθηκε δεν περιλαμβάνει καμία σκέψη για το ζήτημα αυτό, προφανώς διότι η φύση και ο σκοπός του διαδικαστικού μέτρου της κράτησης προς δικαστική απέλαση δεν μεταβάλλονται με την αλλαγή από τον Ν.2721/99 του τόπου κράτησης από τα αστυνομικά κρατητήρια στα σωφρονιστικά καταστήματα. **Βλ. Συνήγορος του Πολίτη, πόρισμα με θέμα "Δικαστική απέλαση και Συνταγματικά όρια κράτησης", 29.09.2000, σελ. 3.**

¹²³ Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, *Ελεύθεροι Φυλακισμένοι*, 15.10.2000.

¹²⁴ Το σύνθημα "έγκλημα" όσων μεταναστών πέφτουν στα χέρια των κατασταλτικών μηχανισμών αφορά κυρίως τη νομιμότητα των εγγράφων διαμονής τους στη χώρα, αποτέλεσμα των χρόνιων γραφειοκρατικών διαδικασιών του ελληνικού κράτους που τους καθιστά ομήρους των εκάστοτε νομοθετικών παρεμβάσεων που παρουσιάζονται ως λύση στα προβλήματα διαμονής τους στον ευρωπαϊκό παράδεισο. Όπως έχουμε προαναφέρει, η εδώ και χρόνια υποβάθμιση – υποχώρηση του κοινωνικού κράτους, φέρνει στο προσκήνιο την επέλαση του ποινικό-κατασταλτικού

συνταγματική, δικονομική παρέκκλιση έρχεται να δώσει μια Υπουργική Απόφαση σύμφωνα με την οποία : “Η απέλαση αλλοδαπού που αποφασίσθηκε από δικαστήριο εκτελείται με διαταγή του αρμόδιου εισαγγελέα, ο οποίος παραγγέλλει την αρμόδια αστυνομική αρχή να παραλάβει τον καταδικασθέντα και να πραγματοποιήσει αμέσως την απέλασή του”¹²⁵.

“Όσάκις η δικαστική απέλαση για οποιονδήποτε λόγο και ιδίως όταν κινδυνεύει η ζωή του υπό απέλαση προσώπου δεν είναι δυνατόν κατά τη βεβαίωση της αστυνομικής αρχής να εκτελεσθεί αμέσως, ο αρμόδιος για την εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης εισαγγελέας απευθύνεται στο Τριμελές Πλημμελειοδικείο στο οποίο υπηρετεί για να αποφασισθεί η άρση της τυχόν χορηγηθείσας αναστολής εκτέλεσης της επιβληθείσας στερητικής της ελευθερίας ποινής και ή έκτιση της. Εάν η άμεση απέλαση είναι ανέφικτη και μετά την έκτιση της στερητικής της ελευθερίας ποινής αρμόδιος εισαγγελέας εισάγει την υπόθεση στο παραπάνω Τριμελές Πλημμελειοδικείο για να αποφασισθεί η προσωρινή παραμονή του αλλοδαπού στη χώρα με περιοριστικούς όρους αναφερομένους ιδίως στην εγκατάσταση και παραμονή, απαγόρευση μετάβασης σε ορισμένους τόπους, και άσκηση ορισμένου επαγγέλματος, υποχρέωση εμφάνισης κατά τακτά χρονικά διαστήματα στις αστυνομικές αρχές, στις οποίες αποστέλλεται η απόφαση για να εξασφαλίζεται ο έλεγχος από αυτές και να είναι εφικτή η άμεση πραγματοποίηση της απέλασης του αλλοδαπού αμέσως μόλις αρθούν τα σχετικά κωλύματα, χωρίς νέα εισαγγελική παραγγελία. Η περί προσωρινής παραμονής του αλλοδαπού απόφαση ανακαλείται από το δικαστήριο που την εξέδωσε όταν συντρέχουν λόγοι εθνικής και δημόσιας ασφάλειας καθώς και προστασίας της δημόσιας υγείας, όταν ο αλλοδαπός πάσχει από νόσημα που μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο γι` αυτή, σύμφωνα με τα διεθνώς ισχύοντα”¹²⁶. Πέρα των παραπάνω, η εφαρμογή μεθόδων και πρακτικών μηδενικής ανοχής επεκτείνονται ορισμένες φορές και στους ανήλικους μετανάστες. Τα ποινικά δικαστήρια συχνά εξαντλούν την αυστηρότητά τους

κράτους. Επιπλέον, το μέτρο της διοικητικής κράτησης και απέλασης φανερώνει ότι το κράτος νομοθετεί υπό καθεστώς έκτακτης ανάγκης.

¹²⁵ Άρθρο 1, ΥΑ 137//2000, ΦΕΚ Β' 1255/2000 : Εκτέλεση αποφάσεων που διατάσσουν απέλαση αλλοδαπών.

¹²⁶ Άρθρο 3, ΥΑ 137//2000, ΦΕΚ Β' 1255/2000 : Εκτέλεση αποφάσεων που διατάσσουν απέλαση αλλοδαπών. Με τον τρόπο αυτό δίνεται μια λύση τουλάχιστον σε επίπεδο νομοθεσίας στα πλαίσια του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας εντός συνταγματικού πλαισίου.

απέναντι σε αυτές τις ομάδες του πληθυσμού, αναπαράγοντας πολλές φορές τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις με αποτέλεσμα τον στιγματισμό και κοινωνικό αποκλεισμό, προτάσσοντας το δόγμα της καταστολής ακόμα και για πράξεις μικρής ποινικής ή και ηθικής ακόμα απαξίας, χωρίς να λαμβάνουν ή να θέλουν να λάβουν υπόψη τους την κοινωνική πραγματικότητα¹²⁷.

Φαίνεται, τελικά, πως στο όνομα της κατοχύρωσης της δημόσιας ασφάλειας¹²⁸ και της αντιμετώπισης της αντικανονικής μετανάστευσης, το ελληνικό κράτος εφάρμοσε και συνεχίζει να εφαρμόζει με αμείωτη ένταση για την αντιμετώπιση των ζητημάτων αυτών, σκληρές κατασταλτικές πολιτικές που οδήγησαν σε πρακτικές μηδενικής ανοχής¹²⁹, παρουσιάστηκε αδύναμο να διαχειριστεί τη μετανάστευση¹³⁰ και την εκπόνηση μιας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής που θα κινείται με σεβασμό απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα και θα συμβάλλει στην κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών, στη νέα πολυπολιτισμική ελληνική κοινωνία.

XI. Η ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΝΟΧΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΤΟΞΙΚΟΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ ΧΡΗΣΤΕΣ

¹²⁷ Θ. Παπαθεοδώρου, *οπ. π.*, σελ. 309. Οι αυστηρές αυτές αποφάσεις της ποινικής δικαιοσύνης σχετίζονται με τις διατάξεις περί επαιτείας του α. 407 ΠΚ. Βλ. σχετικά την απόφαση υπ' αριθμό. 59/1999 του Μονομελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων Πειραιά, ΠΟΙΝΔ/ΝΗ/1999, σελ. 995 (Επαιτεία. Τέλεσε το έγκλημα αυτό ο ανήλικος κατηγορούμενος, ο οποίος επαιτούσε από φυγοπονία ή φιλοχρηματία ή κατά συνήθεια. Επιβολή στον ανήλικο του αναμορφωτικού μέτρου της θέσεως αυτού υπό την επιμέλεια της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων), και την απόφαση υπ' αριθμό. 60/1999 του ίδιου δικαστηρίου, ΠΟΙΝΔ/ΝΗ/1999, σελ. 995 για το ίδιο ακριβώς ζήτημα. Βλ. Δημοσίευση στο [www. http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/3_nomologia_rs.php](http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/3_nomologia_rs.php).

¹²⁸ Στη χώρα μας είναι φανερό πως το δικαίωμα του πολίτη στην ασφάλεια και η ασφάλεια των δικαιωμάτων των μεταναστών παραμένουν σε εμφανή ανισορροπία. Βλ. Θ. Παπαθεοδώρου, *Μεταναστευτική πολιτική και ασφάλεια δικαιωμάτων*, στον τιμητικό τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2003, τόμος Β', σελ. 1079.

¹²⁹ Θ. Παπαθεοδώρου, *Το νέο θεσμικό πλαίσιο για τους μετανάστες: μεταξύ νομιμότητας, αυστηρότητας και ελέγχου*, ΠοινΔικ 10/2005, σελ. 1186.

¹³⁰ Κατά τον Β. Καρύδη : *“Οι συνθήκες και οι όροι διαβίωσης των μεταναστών στη χώρα μας και η αρνητική αλληλεπίδρασή τους με τους επίσημους και τους άτυπους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου προσιωνίζονται σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, μεταξύ των οποίων η έξαρση της εγκληματικότητας, στο προσεχές μέλλον της άνδρωσης μιας δεύτερης γενιάς μεταναστών στο σημερινό συγκεκριμένο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο”*. Βλ. σχετικά, *Η εγκληματικότητα των μεταναστών, οπ. π., σελ. 206*.

Οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών αποτελούν μια ευαίσθητη και ευάλωτη κοινωνική ομάδα του πληθυσμού, η οποία συχνά μπαίνει στο στόχαστρο της αντεγκληματικής πολιτικής που προτάσσει τη μηδενική ανοχή ως απάντηση στην αύξηση της εγκληματικότητας και του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών. Είδαμε και νωρίτερα πως οι ομάδες αυτές, κινούμενες στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής, τέθηκαν στο επίκεντρο, μαζί με τους μετανάστες, τους επαίτες, τις εκδιδόμενες γυναίκες, της ποινικό-κατασταλτικής λειτουργίας του επίσημου κράτους και των αρχών ασφαλείας. Η εικόνα του κέντρου της πόλης, όποτε χρειάστηκε, αποκαταστάθηκε, από τους διάφορους περιθωριακούς και κοινωνικά αποκλεισμένους (Ολυμπιάδα 2004, επιχειρήσεις “ΠΟΛΙΣ” κ.α.), ωστόσο δεν κατάφερε να μειώσει ούτε τα ποσοστά της εγκληματικότητας, ούτε το αίσθημα ανασφάλειας των πολιτών. Απλά μετατόπισε το πρόβλημα χωρικά σε γειτονικές περιοχές, χωρίς όμως να δημιουργήσει ένα ασφαλές περιβάλλον. Παράλληλα το σημερινό νομικό καθεστώς για τις ναρκωτικές ουσίες και τους χρήστες, αν και βελτιωμένο, ως προς την αντιμετώπιση των τελευταίων ως ατόμων που χρήζουν ιατρικής περίθαλψης και φροντίδας, εντούτοις συχνά, η χρήση ουσιών και η εξάρτηση από αυτές αντιμετωπίζονται με καταστολή¹³¹. Ενώ οι αντιλήψεις της κοινωνίας σταδιακά αλλάζουν καθώς ο χρήστης ουσιών δεν είναι πλέον το περιθωριακό άτομο που θεωρείτο πριν από 30 χρόνια και η ανοχή βρίσκει έδαφος στη νοοτροπία του μέσου πολίτη, οι πολιτικές παραμένουν αναχρονιστικές και δογματικές αφού εξακολουθούν να θεωρούν παραβάτες ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού. Η πολύχρονη εμμονή στην απαγορευτική προσέγγιση και την ποινική αντιμετώπιση ενός φαινομένου, που είναι πλέον ευρύτατα διαδεδομένο σε όλα τα στρώματα της κοινωνίας και σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου, έχει φέρει μάλλον τα αντίθετα αποτελέσματα¹³². Ωστόσο, αν και το πλαίσιο της αντιμετώπισης των εμπόρων είναι αρκετά αυστηρό¹³³, ενώ για τους χρήστες θεωρητικά ήπιο, η δικαστηριακή πρακτική

¹³¹ Η ποινικοποίηση της χρήσης και ο εγκλεισμός των χρηστών στις φυλακές αποτελούν – πρακτικά- τους μόνους τρόπους με τους οποίους οι κρατικοί μηχανισμοί αντιμετωπίζουν το ζήτημα.

¹³² Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων που βρίσκονται πίσω από τα σίδερα της φυλακής είναι χρήστες ναρκωτικών ή/και έχουν τελέσει αδικήματα που σχετίζονται με πολυσύνθετο κοινωνικό πρόβλημα των ναρκωτικών.

¹³³ Η ρευστότητα της διάκρισης εμπόρων και μικροδιακινητών, που είναι χιλιάδες στη χώρα μας αποτελεί αγκάθι στη νομοθεσία περί ναρκωτικών. με τις υπάρχουσες διατάξεις σχετικά με

εμφανίζεται ιδιαίτερα αυστηρή¹³⁴ απέναντι στους χρήστες ναρκωτικών ουσιών. Ιδιαίτερα το διάστημα που στην επικαιρότητα κυριαρχούσε το ζήτημα του παραδικαστικού κυκλώματος και της κάθαρσης στο χώρο της δικαιοσύνης, και για ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, η αυστηρότητα των δικαστικών αρχών εξαντλήθηκε για άλλη μια φορά στα πρόσωπα χρηστών ναρκωτικών ουσιών που έδειξαν μηδενική επιείκεια απέναντι σε απελπισμένους ανθρώπους - ασθενείς. Η μηδενική ανοχή απέναντι στους χρήστες δεν κατάφερε να δημιουργήσει ένα ασφαλές περιβάλλον για το μέσο πολίτη, ενώ παράλληλα η κατασταλτική λογική που επικράτησε, δημιούργησε μέσα από την ποινικοποίηση, νέες εστίες παραβατικότητας, ανακυκλώνοντας το πρόβλημα, αφήνοντας ελεύθερο πεδίο δράσης για το οργανωμένο έγκλημα και το εμπόριο ναρκωτικών ουσιών, που μπόρεσε να εκμεταλλευτεί την επίσημη πολιτική του κράτους προς όφελός του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από αυτή την πρώτη ουσιαστικά εισαγωγή μας στο ζήτημα της αντεγκληματικής πολιτικής στην Ελλάδα, και ιδιαίτερα με την εφαρμογή του δόγματος της μηδενικής ανοχής σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, αναδείχθηκε, κατά τη γνώμη μας, η αποτυχία του συγκεκριμένου προτάγματος αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου. Οι διακηρυγμένοι στόχοι της πολιτικής

τους εμπόρους ναρκωτικών ουσιών, μπαίνουν τεράστια εμπόδια στην απόδειξη της ενοχής τους, στην καταδίκη τους, στην αυστηρή ποινική μεταχείρισή τους και στην παραμονή τους στις φυλακές. Επιπλέον, στο άρθρο 40 του Κώδικα Νόμων Περί Ναρκωτικών – Ν.3459/2006 (Έκδοση ποινών εμπόρων ναρκωτικών) προβλέπεται ότι : *“Όσοι καταδικάσθηκαν για παράβαση του παρόντος Κεφαλαίου σε ποινή κάθειρξης μπορούν να απολυθούν υπό τον όρο της ανάκλησης, εφόσον έχουν εκτίσει, προκειμένου για πρόσκαιρη κάθειρξη, τα τέσσερα πέμπτα (4/5) της ποινής τους και προκειμένου για ισόβια κάθειρξη, τουλάχιστον είκοσι πέντε (25) έτη. Οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 105 του Π.Κ. δεν εφαρμόζονται. Στον κατά το πρώτο εδάφιο κατάδικο δεν μπορεί να χορηγηθεί η υπό όρο απόλυση, αν δεν έχει παραμείνει στο σωφρονιστικό κατάστημα για χρονικό διάστημα, προκειμένου για πρόσκαιρη κάθειρξη, ίσο με τα δύο τρίτα (2/3) της ποινής που του επιβλήθηκε και, σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης, είκοσι (20) ετών”*. Η συγκεκριμένη διάταξη που θεσπίστηκε για τους εμπόρους ναρκωτικών και όσους χρήστες χαρακτηρίστηκαν ως έμποροι, αποτελεί κλασική περίπτωση διάταξης μηδενικής ανοχής, καθώς προβλέπεται ότι ειδικά γι' αυτούς προϋπόθεση για την υποβολή αίτησης υφ' όρον απόλυσης θα είναι η έκτιση των 4/5 της ποινής, αντί των 3/5 που ισχύει για όλους τους άλλους κατάδικους.

¹³⁴ Σαν ελάχιστα παραδείγματα αυστηρότητας αναφέρουμε: Για κατοχή 10 γρ. ηρωίνης κάθειρξη 12 ετών (πρώτο παράπτωμα ζωής), για κατοχή 150 γρ. χασίς 15 χρόνια (πρώτο παράπτωμα), τοξικομανής για ληστεία σε περίπτερο με πολύ ελαφριές σωματικές βλάβες και 30 ευρώ λάφυρα, κάθειρξη 12 ετών (υπό την επήρεια ναρκωτικών). Παραδείγματα υπάρχουν χιλιάδες.

αυτής, δηλαδή, η μικρομεσαία παραβατικότητα, η ικανοποίηση του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών και η μείωση της μικροεγκληματικότητας δεν απέδωσε καρπούς. Αντίθετα, παρακολουθήσαμε μια διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου και της επιτήρησης στο δημόσιο χώρο, μια αύξηση και διάχυση του ρόλου των κατασταλτικών δυνάμεων ασφαλείας στον κοινωνικό ιστό, την εφαρμογή ιδιαίτερα σκληρών ποινικο-κατασταλτικών μέτρων σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, την ίδια ώρα όπου τα εγκλήματα του λεγόμενου “λευκού κολάρου”, το οργανωμένο έγκλημα και η βαριάς μορφής εγκληματικότητα παρέμειναν στο απυρόβλητο¹³⁵. Επιπλέον, το δόγμα της μηδενικής ανοχής, όποτε εφαρμόστηκε, στοχοποίησε κοινωνικές ομάδες με συγκεκριμένα πολιτικά και ταξικά χαρακτηριστικά, αποκαλύπτοντας παράλληλα και την ιδεολογική της πλατφόρμα. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, το γεγονός πως οι θιασώτες του συγκεκριμένου προτύπου προέρχονταν από τον σκληρό πυρήνα συντηρητικών και νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων σε Η.Π.Α. και Ευρώπη αλλά και από το χώρο εσχάτως και της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας που επέλεξε να εφαρμόσει με αυστηρή πειθαρχία το αυταρχικό πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής. Με τον τρόπο αυτό, οδηγήθηκαν και οδηγούνται στο περιθώριο και τον κοινωνικό αποκλεισμό οι ομάδες αυτές (μετανάστες, επαίτες, άστεγοι, τοξικομανείς κ.α.), χωρίς όμως να αντιμετωπίζεται το πρόβλημα στην ουσία του, αλλά αντίθετα μετατοπίζεται χωρικά η εστία του εγκλήματος, μετεξελίσσεται ποιοτικά η μικρομεσαία εγκληματικότητα, δημιουργώντας νέες συνθήκες γένεσης παραβατικών συμπεριφορών. Η επιλογή της ποινικής αντιμετώπισης και διαχείρισης των κοινωνικών αδιεξόδων και προβλημάτων, με στόχο την επιβολή της κοινωνικής πειθαρχίας ορισμένων “επικίνδυνων”, κατά την κυρίαρχη τάξη, ομάδων του πληθυσμού, φανερώνει από τη μια πλευρά τα συμφέροντα και της πολιτικές επιλογές του κράτους και από την άλλη αναπαραγάγει στερεότυπα και προκαταλήψεις σχετικά με το κοινωνικό περιθώριο, αδυνατώντας να δώσει ουσιαστικές λύσεις στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και της ανασφάλειας των πολιτών. Όπως χαρακτηριστικά δήλωνε ο W. Bratton : *“Στη Νέα Υόρκη γνωρίζουμε τον εχθρό, είναι οι χρήστες ναρκωτικών, οι εκδιδόμενες γυναίκες, οι επαίτες, οι ανήλικοι που επιδίδονται σε φθορές, κλοπές και στην αλητεία, οι φυγόπονοι, οι άστεγοι που ενοχλούν*

¹³⁵ Ο Νόμος και η Τάξη κάνουν μεν τα «στραβά μάτια» στα εγκλήματα λευκού κολάρου, ψηλών καπέλων ή πολιτικής διαφθοράς, όμως έχουν ορθάνοιχτα τα μάτια τους όταν πρόκειται γι’ ατίθασους αμφισβητίες. Βλ. Γ. Πανούση, Ποιος ο διαφθορεύς του κρατούμενού μας; *ΠοινΔικ* 3/2004, σ. 317.

τους φιλήσυχους πολίτες στους φωτεινούς σηματοδότες ή περιπλανούνται στα εγκαταλελειμμένα κτίρια της πόλης προκαλώντας τη συσσώρευση απορριμμάτων και δημιουργούν εστίες παραβατικότητας καθώς και όλοι αυτοί που είναι φορείς *αντικοινωνικών συμπεριφορών*¹³⁶. Είναι ακριβώς ο χώρος αναφοράς και κοινωνικού ελέγχου του δόγματος της μηδενικής ανοχής και στην Ελλάδα, με τις όποιες διαφοροποιήσεις, που στοχεύει στην πάταξη, στην καταστολή των αποκλεισμένων του 21^{ου} αιώνα, στη διασφάλιση της καθεστηκυίας τάξης πραγμάτων, εντέλει στην επιβολή κοινωνικής “ειρήνης” προς όφελος μιας κοινωνικής μειοψηφίας που οχυρώνεται και θωρακίζεται με τη βοήθεια πάντοτε ενός κράτους έτοιμου να καταστείλει τους διαφορετικούς, να επικυρώσει τους διαχωρισμούς, να ελέγξει τους κοινωνικά απείθαρχους και επικίνδυνους, τους αμφισβητίες.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εν τέλει, αποτελεί και για την Ελλάδα, πρόκληση και στοίχημα, η υπεράσπιση του διαφορετικού, η προσπάθεια σύνθεσης των κοινωνικών συγκρούσεων, η αναζήτηση λύσεων στα προβλήματα των ανισοτήτων, η προστασία εκείνων των ομάδων που βάζονται καθημερινά στο όνομα της ασφάλειας και της ελευθερίας του πολίτη. Το ζήτημα, θεωρούμε ότι είναι τόσο σημαντικό όσο είναι και η ποιότητα της δημοκρατίας σήμερα. Η συνειδητοποιημένη κοινωνία των πολιτών καλείται να διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο προς την κατεύθυνση της υπεράσπισης όλων εκείνων που βρίσκονται στο στόχαστρο της ποινικής καταστολής¹³⁷, τελικά όλων μας.

Όπως αναφέρει και ο Ν. Παρασκευόπουλος, θέτοντας ευρύτερα το πρόβλημα, στοχεύοντας ακριβώς στην ουσία του και τους κινδύνους : *“Η πολιτική της μηδενικής ανοχής, η εναπόθεση των βάρους της νέας κατασταλτικής πολιτικής στην αστυνόμευση και όχι στη δίκαιη δίκη, η μετάβαση από την έννοια του κατηγορουμένου στην έννοια του γενικώς υπόπτου και του δυνάμενου να οδηγήσει στους υπόπτους, η σταδιακή επέκταση και γενίκευση των νέων ανακριτικών μέσων και η πανεποπτική εμβέλεια της ηλεκτρονική παρακολούθησης, όλα αυτά δείχνουν ότι τα νέα μοντέλα ποινικής τάξης και*

¹³⁶ Θ. Παπαθεοδώρου, οπ. π., σελ. 269.

¹³⁷ Όπως αναφέρει και ο καθηγητής Γ. Πανούσης στο “Εγκλημα και τοπική κοινωνία”, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993 σ.41, “Μπροστά στην εγκληματικότητα δεν αρκεί να ορθώσουμε την Πρόληψη και την Καταστολή. Αναγκαία καθίσταται και η Αλληλεγγύη”.

ασφάλειας στοχεύει τις κοινωνικές πλειοψηφίες. Η καταπολέμηση της βαριάς εγκληματικότητας προκύπτει ως παράπλευρη ωφέλεια”¹³⁸.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

¹³⁸ Ν. Παρασκευόπουλος, *Ασφάλεια του Κράτους και Ανασφάλεια Δικαίου*, στο Τρομοκρατία και Δικαιώματα, Α. Μανιτάκης, Α.Χ. Τάκης, εκδόσεις Σαββάλα.

A. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ζαραφωνίτου Χ., Ο φόβος του εγκλήματος, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002.

Ζαραφωνίτου Χ., Ο φόβος του εγκλήματος, ενδοαστιακή κατανομή της εγκληματικότητας και κοινωνικές αναπαραστάσεις του φαινομένου στο εσωτερικό της ελληνικής πρωτεύουσας, ΠοινΔικ 2/2001.

Καρύδης Β., Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα, εκδόσεις Παπαζήση, 2006.

Λαμπροπούλου Ε., Κοινωνίες σε κίνδυνο και αίσθημα ανασφάλειας, ΠοινΔικ 5/2002.

Λαμπροπούλου Ε., Ο κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος, εκδόσεις Παπαζήση 1994.

Μανωλεδάκης Ι., Ασφάλεια Κράτους ή Ελευθερία, στο Τρομοκρατία και Δικαιώματα, επιμ. Α. Μανιτάκης και Α. Χ. Τάκης, εκδόσεις Σαββάλα 2004.

Μανωλεδάκης Ι., Δημοκρατία – Ελευθερία – Ασφάλεια, Το τρίπτυχο της ιδανικής πολιτείας, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004.

Μανωλεδάκης Ι., Η διαλεκτική έννοια των εννόμων αγαθών, Θεσσαλονίκη 1973.

Πανούσης Γ., Ανασφάλεια - Το “σκιάχτρο” της παγκοσμιοποίησης, ΠοινΔικ 10/2004.

Πανούσης Γ., Ποιος ο διαφθορέας του κρατούμενού μας; ΠοινΔικ 3/2004.

Πανούσης Γ., Έγκλημα και τοπική κοινωνία, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993.

Παπαθεοδώρου Θ., Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική, Αθήνα 2005, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, β' έκδοση

Παπαθεοδώρου Θ., Μεταναστευτική πολιτική και ασφάλεια δικαιωμάτων, στον τιμητικό τόμο για την Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2003, τόμος Β'.

Παπαθεοδώρου Θ., Το νέο θεσμικό πλαίσιο για τους μετανάστες: μεταξύ νομιμότητας, αυστηρότητας και ελέγχου, ΠοινΔικ 10/2005.

Παρασκευόπουλος Ν., Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου, εκδόσεις Πατάκη 2003.

Παρασκευόπουλος Ν., Ασφάλεια του Κράτους και Ανασφάλεια Δικαίου, στο Τρομοκρατία και Δικαιώματα, επιμ. Α. Μανιτάκης και Α. Χ. Τάκης, εκδόσεις Σαββάλα.

Χώροι κράτησης μεταναστών : Τεχνικές εγκλεισμού και υποκειμενοποίηση (Συλλογικό), εκδόσεις εργων'εξυβριση, Αθήνα 2008.

B. ΞΕΝΗ

Digneffe F., Αίσθημα ανασφάλειας, παραβατικότητα και κοινωνικός αποκλεισμός, μτφρ Γ. Νικολόπουλος, ΠοινΔικ 8-9/2000.

Negri A. – Hardt M., Η εργασία του Διονύσου, εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα 2001,

Wacquant L., Οι φυλακές της μιζέριας, εκδόσεις Πατάκη, 2001.

Γ. ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ.

Γασπαρινάτου Μ., Αντεγκληματική πολιτική στη κοινωνία της διακινδύνευσης, Διπλωματική εργασία, Σχολή Ν.Ο.Π.Ε.-Τμήμα Νομικής, Π.Μ.Σ. Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, Αθήνα 2005

Δ. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

11^η Σεπτέμβρη και εσωτερικός εχθρός, περιοδικό *Ανάρες*, Θεσσαλονίκη, 2002, τεύχος 5^ο.

Δικαστική απέλαση και Συνταγματικά όρια κράτησης, πόρισμα Συνηγόρου του Πολίτη, 29.9.2000.

Ε. ΑΡΘΡΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ.

Ο «εσωτερικός εχθρός» της ΕΛ.ΑΣ., Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, 23.03.2008.

Ο μύθος της μηδενικής ανοχής, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, 8.12.2002.

Αστυνομικές προσαγωγές στο σωρό, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ο Ιός της Κυριακής 08.12.2002

Ένα Underground για την Αθήνα, Ελευθεροτυπία, στήλη ο Ιός του Σαββάτου, 19.05.2001

Ελεύθεροι Φυλακισμένοι, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, 15.10.2000.

Η πόλη και οι άνθρωποι σκουπίδια, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, στήλη Ιός της Κυριακής, 24.01.1999.

ΣΤ. ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

www.ydt.gr

www.altnews.gr

www.iospress.gr

www.synigoros.gr

www.tovima.gr

www.enet.gr

www.tanea.gr

www.amnesty.gr